

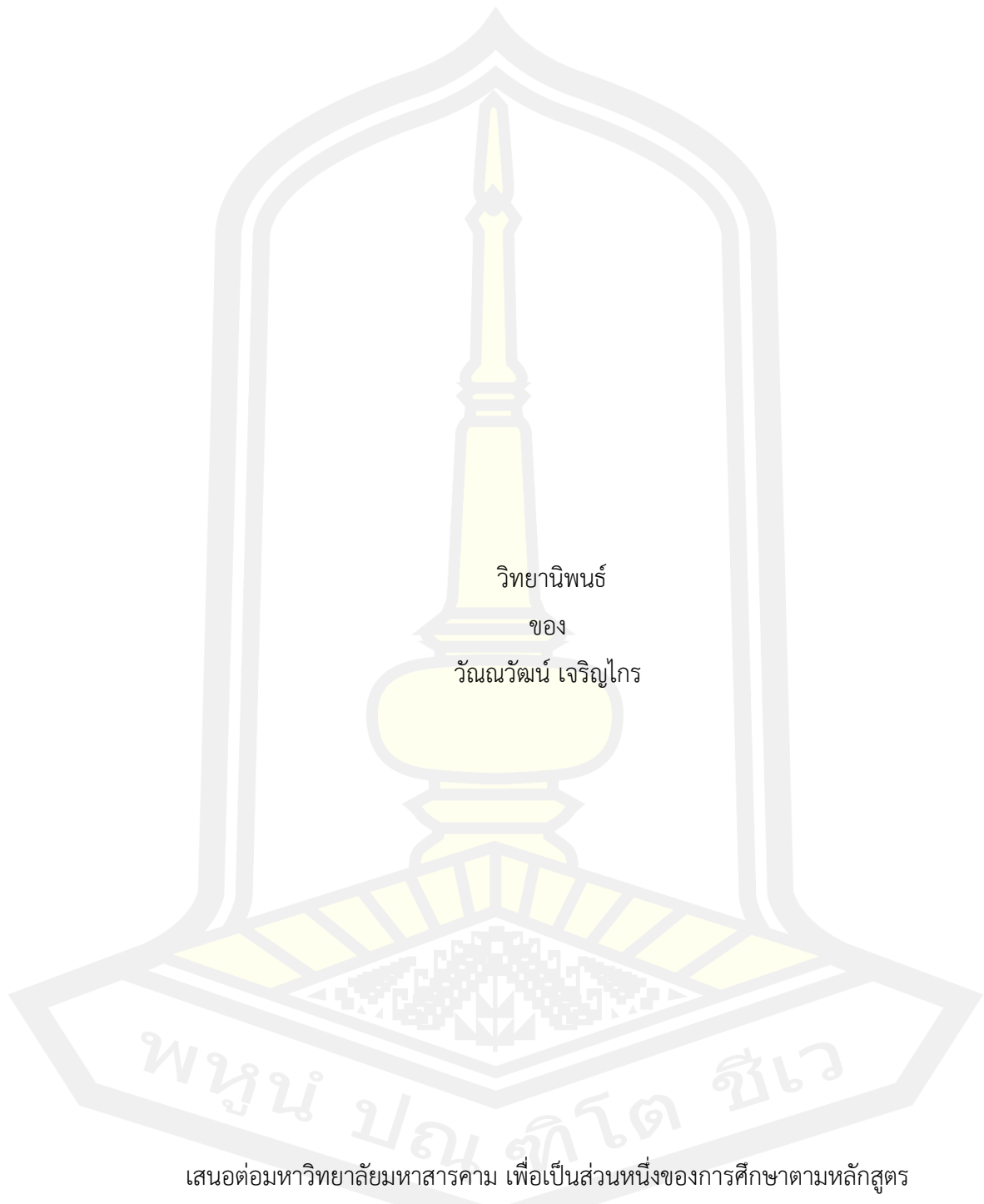
ดนตรีในพิธีเหยา : ชาวผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร

วิทยานิพนธ์
ของ
วิมลวิวัฒน์ เจริญไกร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาตรีศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
ตุลาคม 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ดนตรีในพิธีเหยา : ชาวผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อม จังหวัดมุกดาหาร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาตรีวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต

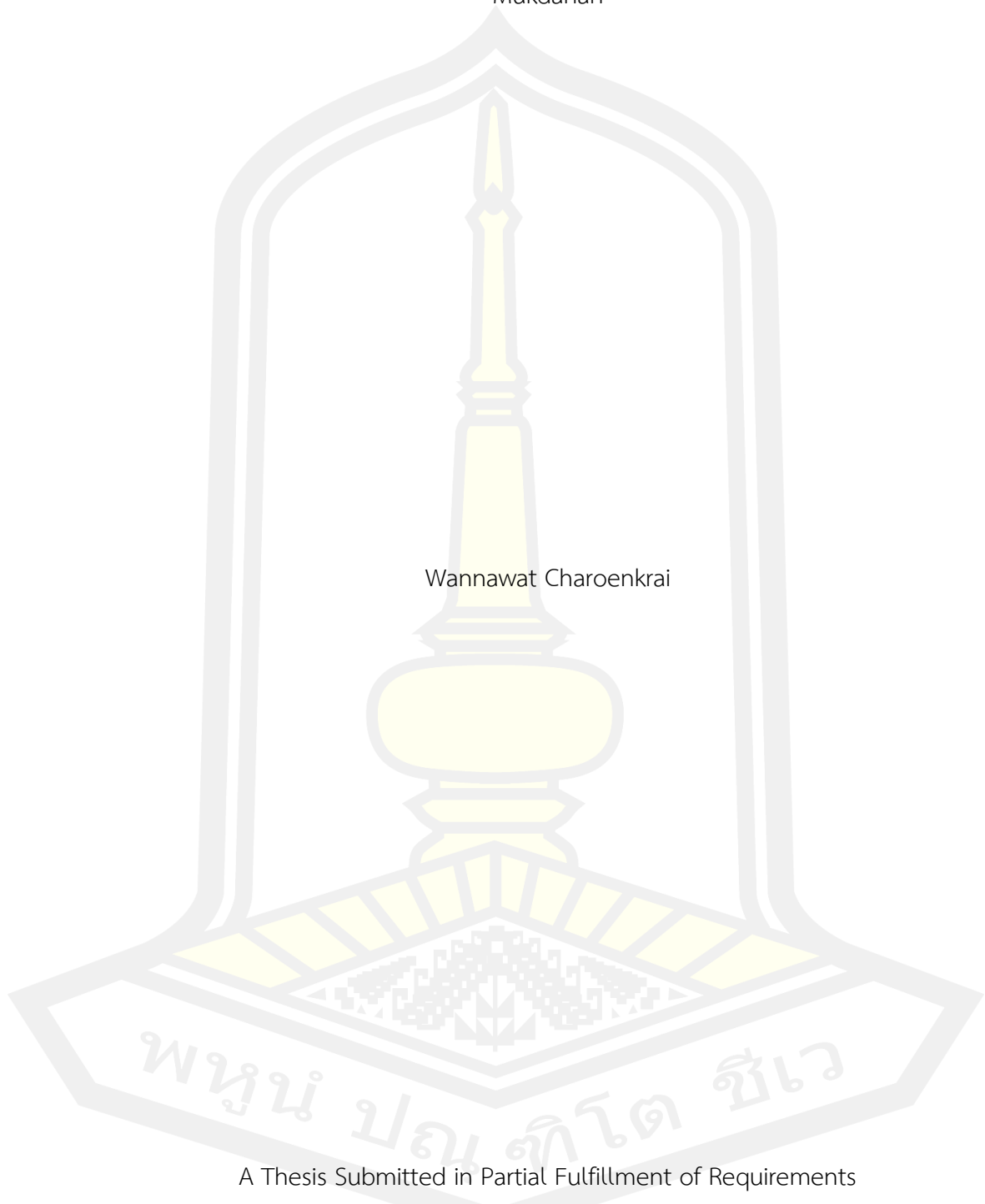
ตุลาคม 2564

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Ritual music of Phuthai in Tumbon Kokdaeng Amphpoe Nihomkhamsoi Changwat

Mukdahan

Wannawat Charoenkrai

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Music (Master of Music)

October 2021

Copyright of Maharakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายวันฉวีวัฒน์ เจริญไกร
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาตรีวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาตรียางคศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. เจริญชัย ชนไฟโรจน์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(อ. ดร. ธนกร เฟ่งศรี)

.....กรรมการ

(ผศ. ดร. คมกริช การินทร์)

.....กรรมการ

(รศ. ดร. จตุพร สีม่วง)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา ตรียางคศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาตรียางคศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัย
มหาสารคาม

.....
(ผศ. ดร. คมกริช การินทร์)

คณบดีวิทยาลัยตรียางคศิลป์

.....
(รศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	ดนตรีในพิธีเหยา : ชาวผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร		
ผู้วิจัย	วันณวัฒน์ เจริญไกร		
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร. ธนกร เฟ่งศรี		
ปริญญา	ดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชา	ดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2564

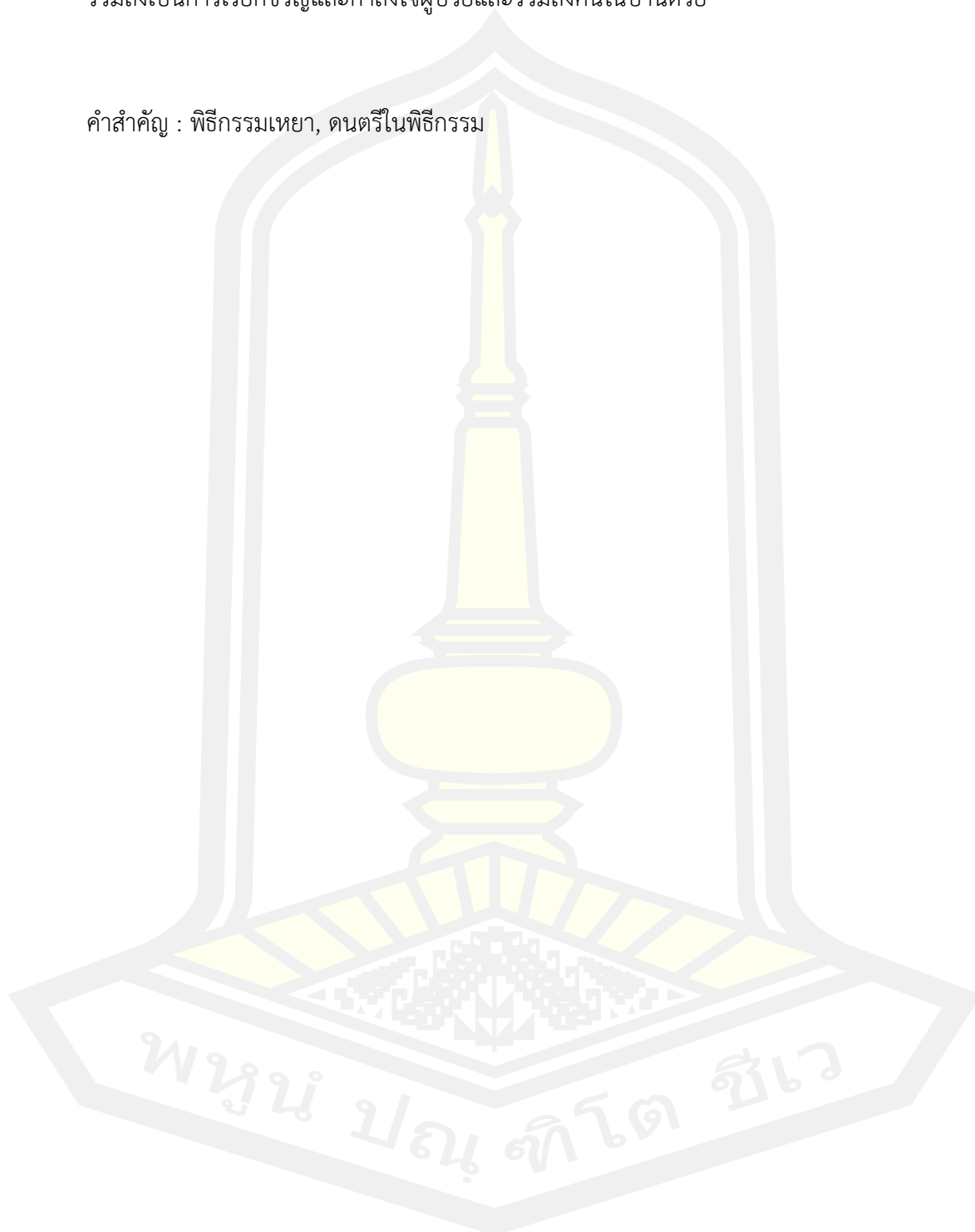
บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องดนตรีในพิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร เป็นงานวิจัยเชิงมานุษยวิทยาดุริยางควิทยาที่มีขอบเขตการวิจัย ในตำบลกกแดง อำเภอนิคมคำสร้อย พบว่า องค์ประกอบทางด้านดนตรีในพิธีกรรมเหยาประกอบด้วย แคน, พิณ, กลอง ซึ่งแคน เป็นเครื่องเป่าลิ้นเดี่ยว ทำด้วยไม้กู่แคน ลิ้นแคนทำจากโลหะทองแดงผสมกับเงิน มีเชือกที่ทำจากเครือหญ้านางหรือหวายมัดไม้กู่แคนให้ติดกัน และมีเต้าแคนที่ทำด้วยไม้ที่ไม่แข็งเช่น ไม้ตะเคียน โดยใช้ขี้สูดยึดติดเต้าแคนกับไม้กู่แคน และติดระหว่างไม้กู่แคน ซึ่งในพิธีใช้แคนแปด มีเสียงต่ำที่สุดของแคนคือเสียง A (ลา) ใน octave ที่ 3 และเสียงสูงที่สุดของแคนคือเสียง A (ลา) ใน octave ที่ 5 พิณ เป็นเครื่องสาย มีหย่อง ตัวพิณทำด้วยไม้ขนุน และซึงสายด้วยสายเบรกจักรยาน มีลูกบิด ใช้ซึงสายจำนวน 3 สาย และสายที่หนึ่งใช้เสียง มี (E) สายที่สองใช้เสียง ลา (A) สายที่สามใช้เสียง มี (E) กลองเป็นเครื่องหนังทำด้วยไม้ขนุน ซึงด้วยหนังวัวโดยใช้เชือกไนลอนมัดระหว่างหนังกับตัวกลอง

ในพิธีกรรมเหยาใช้บทเพลงลำผู้ไทยมีโครงสร้างหลักของทำนองที่มีการบรรเลงในทำนองเดียวกันตลอดทั้งเพลง เป็นบทเพลงประเภททำนองเดี่ยว (Monophonic Texture) เพียงแต่บรรเลงเข้าไปมา จนกระทั่งหมดเหยาจะบอกให้จบการบรรเลง บทเพลงนี้อยู่ในบันไดเสียง A ไมเนอร์ กลุ่มเสียงที่ใช้คือ 3 4 5 6 คือเสียง โด เร มี ฟา และมีระดับกลุ่มเสียงต่าง ๆ คือ A (ลา) = +2 , C (โด) = +1 , D (เร) = +2 , E (มี) = +1 มีช่วงเสียงตั้งแต่เสียง F มาตรฐาน และเสียงสูงที่สุดคือ G สูง ใน Octave ที่สาม และในด้านกระสวนจังหวะของทำนอง พบว่า แคน มีการกระสวนจังหวะทั้งหมด 9 รูปแบบ พิณ มีรูปแบบการกระสวนจังหวะ 1 รูปแบบ กลอง มีการกระสวนจังหวะ 1 รูปแบบ ซึ่งในบทเพลงลำผู้ไทยมีทำนองที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน (Conjunct Motion) บทบาทหน้าที่ทางสังคม พบว่า พิธีเหยาของชาวผู้ไทยสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของความเชื่อชาวผู้ไทยตำบลกกแดง หากมี

ชาวบ้านมีการเจ็บไข้ได้ป่วยที่ไม่สามารถหาสาเหตุได้ จึงทำให้หมอเหยานั้นได้ช่วยทำพิธีเหยารักษา รวมถึงเป็นการเรียกขวัญและกำลังใจผู้ป่วยและรวมถึงคนในบ้านด้วย

คำสำคัญ : พิธีกรรมเหยา, ดนตรีในพิธีกรรม

TITLE	Ritual music of Phuthai in Tumbon Kokdaeng Amphpoe Nikhomkhamsoi Changwat Mukdahan		
AUTHOR	Wannawat Charoenkrai		
ADVISORS	Thanaporn Bhengsri , Ph.D.		
DEGREE	Master of Music	MAJOR	Master of Music
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2021

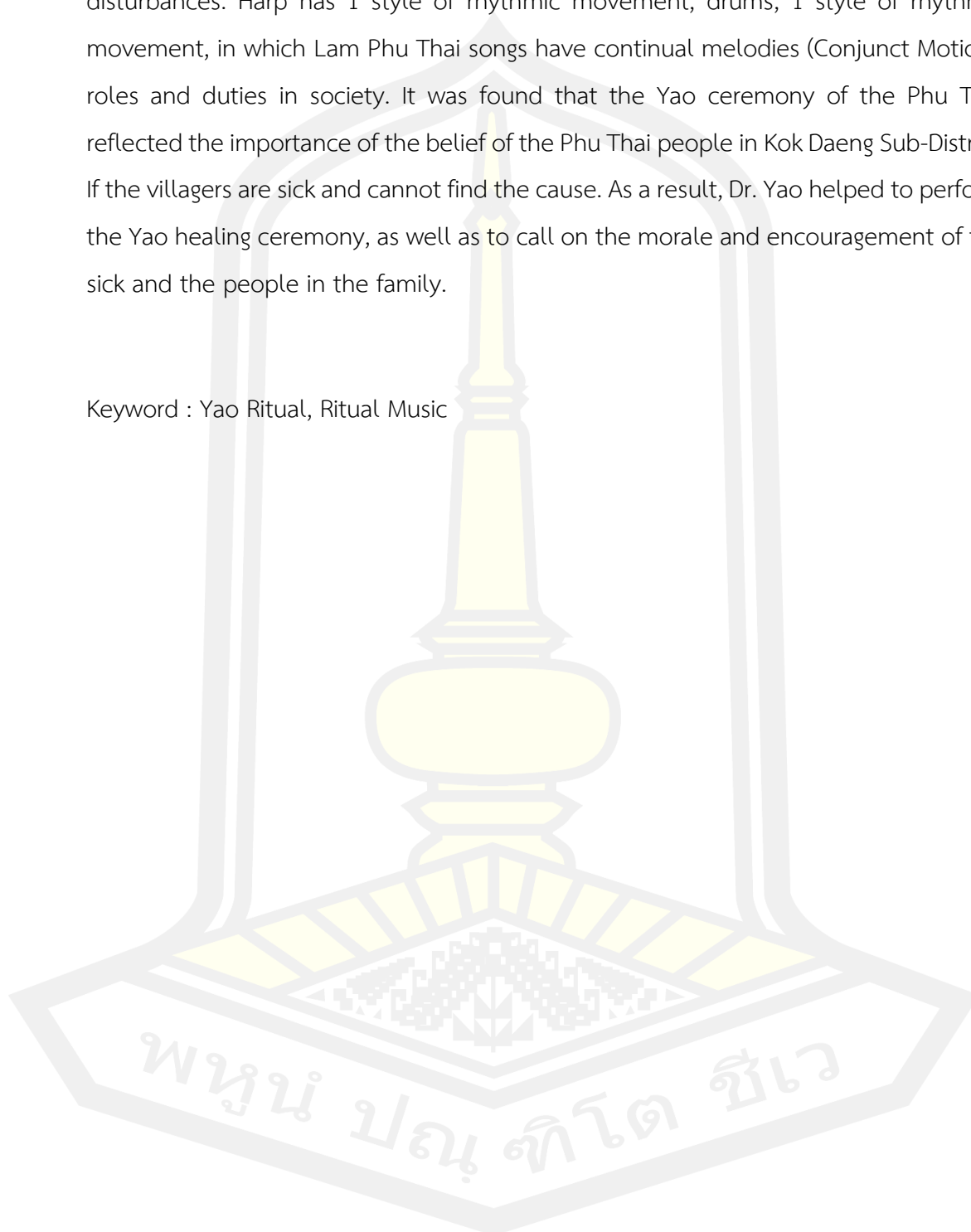
ABSTRACT

A study and research on music in the Yao Ritual of the Phu Thai people, Kok Daeng Sub-district Nikhom Kham Soi District Mukdahan Province It was an anthropological research with the scope of research in Kok Daeng Sub-district, Nikhom Kham Soi District. It was found that the musical elements in the Yao ritual consisted of kaen, harp, and drums. made of gukan wood Lycan is made of copper mixed with silver. There is a rope made of grass or rattan to tie the Ku Khaen sticks together. And there is a tofu that is made of non-hard wood such as Takhian wood by using excrement attached to the toucan and Gu Khaen wood. and stuck between the gukan wood in which the eight caen is used in the ceremony The lowest sound of caen is A (la) in the 3rd octave, and the highest of khaen is A (la) in the 5th octave. and stretched with bicycle brake cables. There are knobs used to stretch the cables of 3 strings, and the first string sounds: Yes (E), the second string sounds donkeys (A), the third string sounds, yes (E) The drum is a wooden leather instrument. jackfruit It is stretched with cowhide by tying a nylon string between the leather and the drum body.

In the Yao rituals, Lam Phu Thai has a main structure of the melody that is played similarly throughout the song. It's a monophonic texture type song, just playing it over and over again. until Doctor Yao tells him to end the performance. This song is in the A Minor scale. The sound group used is 3 4 5 6 is the dore mi fa and the different sound group levels are A (la) = +2 , C (do) = +1 , D (re) = +2 , E (has) = +1 range from the standard F sound and the highest sound is G high in the third octave,

and on the rhythmic side of the melody, it was found that Can has a total of 9 rhythmic disturbances. Harp has 1 style of rhythmic movement, drums, 1 style of rhythmic movement, in which Lam Phu Thai songs have continual melodies (Conjunct Motion), roles and duties in society. It was found that the Yao ceremony of the Phu Thai reflected the importance of the belief of the Phu Thai people in Kok Daeng Sub-District. If the villagers are sick and cannot find the cause. As a result, Dr. Yao helped to perform the Yao healing ceremony, as well as to call on the morale and encouragement of the sick and the people in the family.

Keyword : Yao Ritual, Ritual Music

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จาก อาจารย์ ดร.ธนกร เฟ่งศรี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจริญชัย ชนไพโรจน์ ประธานกรรมการสอบ ที่กรุณาได้ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา ตลอดจนแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คมกริช การินทร์ กรรมการสอบ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุพร สีม่วง กรรมการสอบ ที่คอยให้คำชี้แนะในการปรับแก้ตลอดในการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ อาจารย์วัชรานนท์ สังข์หมื่นนา ที่คอยให้คำปรึกษา พี่ ๆ เพื่อน ๆ นิสิตปริญญาโท สาขาดนตรีวิทยา ทุกคนที่คอยให้ความช่วยเหลือและคอยให้กำลังใจในทุก ๆ ด้านเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณ นางคำบอน อุคำ , นางบอน อุคำ , และนายทองสาย ยอดนนท์ ที่กรุณาให้ความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ ตลอดจนชาวผู้ไทยในตำบลกกแดง อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร และผู้ที่ให้ข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ทุกท่าน

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อสมชัย เจริญไกร คุณแม่พิสมัย เจริญไกร คุณลุง คุณป้า ที่คอยให้กำลังใจ และสนับสนุนในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

คุณค่าและประโยชน์แห่งงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อกราบบูชาบูชาบุพการี และสมาชิกในครอบครัวทุกคน ตลอดจนครู อาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทุกท่าน

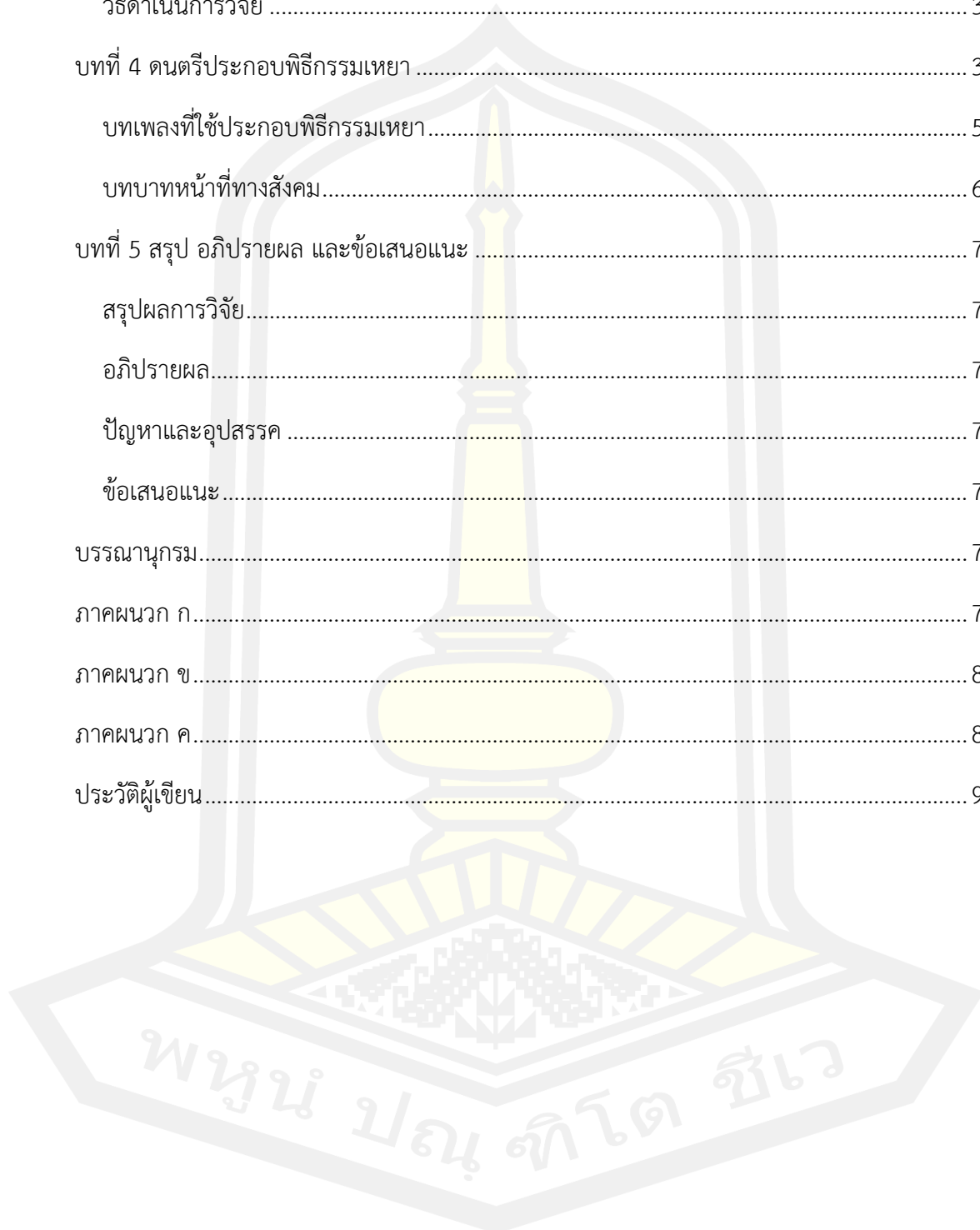
วันฉัตรมงคล เจริญไกร

พหุ น ปณุ ทิโต ชีเว

สารบัญ

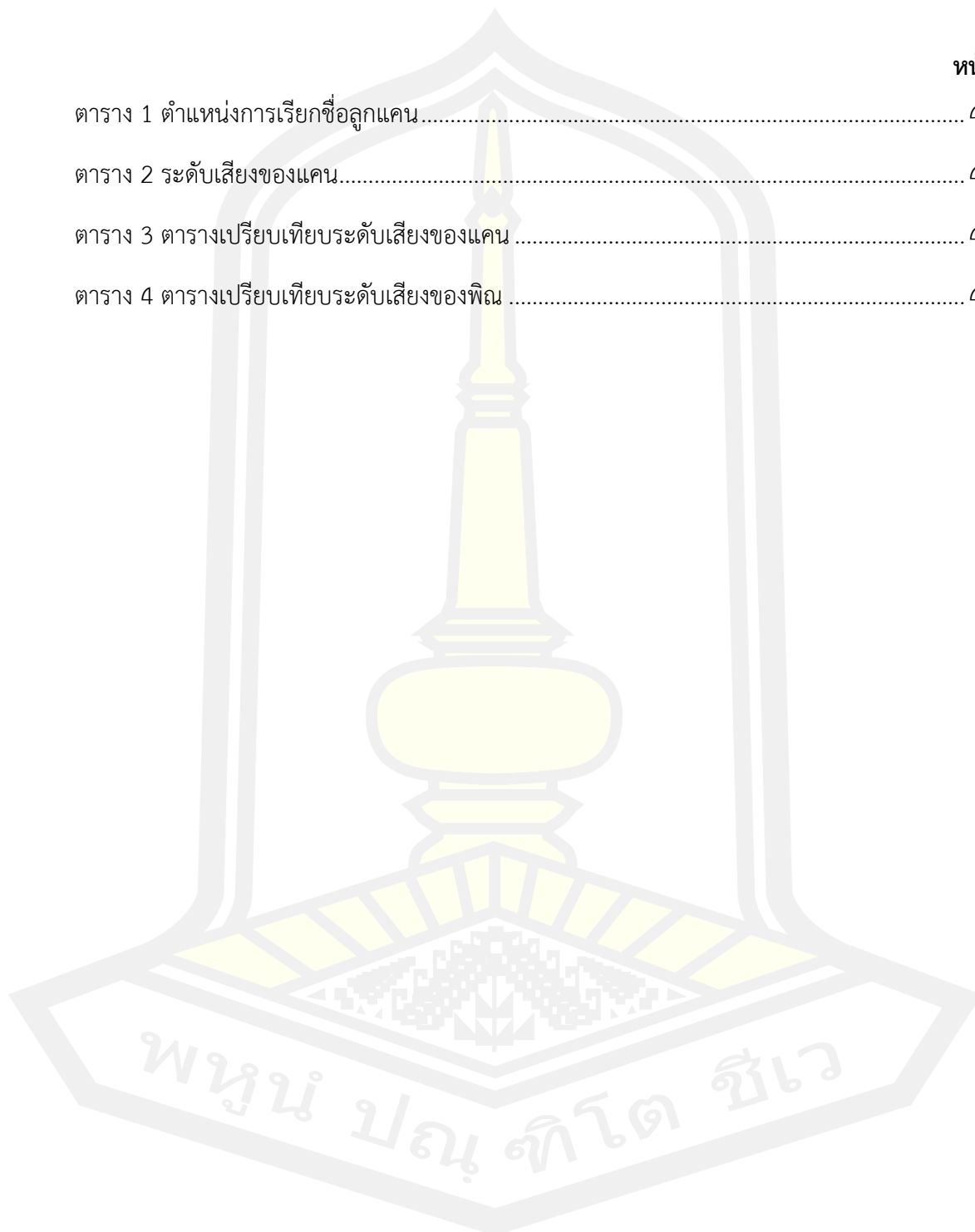
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
ความสำคัญของการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
องค์ความรู้ทางด้านกลุ่มชาติพันธุ์ไท - กะได	6
องค์ความรู้ทางด้านกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทย	7
บริบทพื้นที่	14
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย.....	22
งานวิจัยในประเทศ	30
งานวิจัยต่างประเทศ	34
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	36

ขอบเขตของการวิจัย.....	36
วิธีดำเนินการวิจัย	37
บทที่ 4 ดนตรีประกอบพิธีกรรมเหยา	39
บทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเหยา.....	55
บทบาทหน้าที่ทางสังคม.....	65
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	71
สรุปผลการวิจัย.....	71
อภิปรายผล.....	71
ปัญหาและอุปสรรค	72
ข้อเสนอแนะ	72
บรรณานุกรม.....	74
ภาคผนวก ก.....	77
ภาคผนวก ข.....	82
ภาคผนวก ค.....	87
ประวัติผู้เขียน.....	91

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 ตำแหน่งการเรียกชื่อลูกแคน.....	43
ตาราง 2 ระดับเสียงของแคน.....	44
ตาราง 3 ตารางเปรียบเทียบระดับเสียงของแคน.....	44
ตาราง 4 ตารางเปรียบเทียบระดับเสียงของพิณ.....	49

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	5
ภาพประกอบ 2 การแต่งกายของชาวผู้ไทย	12
ภาพประกอบ 3 การแต่งกายของชาวผู้ไทย	12
ภาพประกอบ 4 การแต่งกายของชาวผู้ไทย	13
ภาพประกอบ 5 การแต่งกายของชาวผู้ไทย	13
ภาพประกอบ 6 แผนที่จังหวัดมุกดาหาร	14
ภาพประกอบ 7 ตราจังหวัดมุกดาหาร	16
ภาพประกอบ 8 แผนที่อำเภอนิคมคำสร้อย	17
ภาพประกอบ 9 แผนที่ตำบลกกแดง	19
ภาพประกอบ 10 ภาพรวมของวัฒนธรรม	26
ภาพประกอบ 11 คุณลักษณะของแคน	39
ภาพประกอบ 12 ไม้กู่แคน	40
ภาพประกอบ 13 หลาบโลหะ	40
ภาพประกอบ 14 เต้าแคน	41
ภาพประกอบ 15 ขี้สูด	41
ภาพประกอบ 16 เชือก (เครื่องผู้นาง)	42
ภาพประกอบ 17 หมอแคนกำลังบรรเลง	42
ภาพประกอบ 18 ตำแหน่งลูกแคน	43
ภาพประกอบ 19 เปรียบเทียบระดับเสียงของแคนกับระบบเซนต์ ของ อเล็กซานเดอร์ เจ เอลลิส (Alexander J. Ellis)	45
ภาพประกอบ 20 คุณลักษณะของพิณ	45

ภาพประกอบ 21 ไม้ที่ใช้ในการทำฟิล์ม	46
ภาพประกอบ 22 ลูกบิด.....	46
ภาพประกอบ 23 หย่อง	47
ภาพประกอบ 24 ปีกอัทพ์ (ตัวรับสัญญาณ).....	47
ภาพประกอบ 25 วอลุ่ม	48
ภาพประกอบ 26 สาย.....	48
ภาพประกอบ 27 มือพินกำลังบรรเลง	48
ภาพประกอบ 28 เปรียบเทียบระดับเสียงของพินกับระบบเซ็นต์ ของ อเล็กซานเดอร์ เจ เอลลิส (Alexander J. Ellis).....	50
ภาพประกอบ 29 คุณลักษณะของกลอง.....	51
ภาพประกอบ 30 หน้ากลอง.....	51
ภาพประกอบ 31 ตัวกลอง	52
ภาพประกอบ 32 เชือกไนลอน	52
ภาพประกอบ 33 ลำโพงกลอง	53
ภาพประกอบ 34 การตีเสียง “ป๊ะ”	53
ภาพประกอบ 35 การตีเสียง “เป็ง”	54
ภาพประกอบ 36 โน้ตลำผู้ไทย	55
ภาพประกอบ 37 โน้ตลำผู้ไทย	56
ภาพประกอบ 38 โน้ตลำผู้ไทย	57
ภาพประกอบ 39 โน้ตลำผู้ไทย	58
ภาพประกอบ 40 ช่วงเสียงของบทเพลง	59
ภาพประกอบ 41 หมอเหยาไหว้ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์.....	66
ภาพประกอบ 42 หมอแคนไหว้ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์	67
ภาพประกอบ 43 เครื่องคายหมอเหยาวางไว้บนผ้าแล้วทับหมอน	67

ภาพประกอบ 44 เครื่องค้ายหอมไฟฟ้า.....	67
ภาพประกอบ 45 เครื่องค้ายหอมพีน้า (เงิน 1 บาทสตางค์แดงเรียกว่าบาทขอล่เงินอ้อ 4 สตางค์). 68	
ภาพประกอบ 46 เครื่องคายนักดนตรี.....	68
ภาพประกอบ 47 หอมเหยาทำการเหยา.....	68
ภาพประกอบ 48 หอมเหยาทำการเหยาและถามไถผู้ป่วย.....	69
ภาพประกอบ 49 หอมไฟฟ้า , หอมพีน้า ร่วมกันพ่อนอย่างสนุกสนาน.....	69
ภาพประกอบ 50 ภาพถ่ายรวม.....	70
ภาพประกอบ 51 โน้ตล้าผู้ไทย.....	78
ภาพประกอบ 52 โน้ตล้าผู้ไทย.....	79
ภาพประกอบ 53 โน้ตล้าผู้ไทย.....	80
ภาพประกอบ 54 โน้ตล้าผู้ไทย.....	81
ภาพประกอบ 55 ผู้ให้สั่มภาษณ์.....	83
ภาพประกอบ 56 ผู้ให้สั่มภาษณ์.....	83
ภาพประกอบ 57 ผู้ให้สั่มภาษณ์.....	84
ภาพประกอบ 58 ผู้ให้สั่มภาษณ์.....	84
ภาพประกอบ 59 ผู้ให้สั่มภาษณ์.....	85
ภาพประกอบ 60 ผู้ให้สั่มภาษณ์.....	85
ภาพประกอบ 61 ผู้ให้สั่มภาษณ์.....	86
ภาพประกอบ 62 หอมแคนและหอมเหยา.....	88
ภาพประกอบ 63 ไหว้ขอพรเทพ.....	88
ภาพประกอบ 64 หอมพีน้าและไฟฟ้ากำลังจัดวางเครื่องค้าย.....	89
ภาพประกอบ 65 เครื่องค้ายของหอมพีน้า.....	89
ภาพประกอบ 66 ภาพหอมเหยาและชาวบ้าน.....	90

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นดินแดนที่ประกอบไปด้วยประชากรกลุ่มต่าง ๆ มากมายหลายชนเผ่า ซึ่งชาวผู้ไทยเผ่าหนึ่งได้อพยพมาตั้งรากถิ่นฐานและดำเนินชีวิตโดยอิสระมาจนถึงปัจจุบันกลายเป็นพลเมืองไทยอย่างสมบูรณ์และเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ดังนี้ ชาวผู้ไทยที่ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอเมืองคำชะอี และกิ่งอำเภอหนองสูง อำเภอนิคมคำสร้อย อำเภอดอกลาดง ที่จังหวัดมุกดาหาร โดยเรียกกันว่า “ผู้ไทยมุกดาหาร” และยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยอีก 3 กลุ่ม คือ ชาวผู้ไทยที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมือง อำเภอพรรณานิคม อำเภอวาริชภูมิ อำเภอพังโคน อำเภอบ้านม่วง อำเภอวานรนิวาส อำเภอกุสุมาลย์ อำเภอสว่างแดนดิน อำเภอกุดบาก ในจังหวัดสกลนครเรียกว่า “ผู้ไทยสกลนคร” และผู้ไทยที่อาศัยอยู่ในท้องที่อำเภอกุฉินารายณ์ อำเภอเขาวง อำเภอคำม่วง อำเภอสมเด็จ และอำเภอเสหัสซันต์ ในจังหวัดกาฬสินธุ์ เรียกว่า “ผู้ไทยกาฬสินธุ์” นอกจากนี้ยังมีชาวผู้ไทยที่อาศัยอยู่ในท้องที่ อำเภอนาแก อำเภอธาตุพนม อำเภอศรีสงคราม และอำเภอเรณูนคร ในจังหวัดนครพนม เรียกว่า “ผู้ไทยเรณูนคร” เนื่องจากอำเภอเรณูนครมีชาวผู้ไทยอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นมากที่สุด (เจริญชัย ชนไฟโรจน์, 2529) ในยุคแรกเริ่มนั้น ชนชาวผู้ไทยยังไม่มี การนับถือศาสนาใด ๆ นับถือแต่ผีด้าม คือ ผีนับตั้งแต่บิดามารดา หรือ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่ล่วงลับไปแล้ว เวลานั้นพระยาคำยังไม่มีภรรยา เจ้าอนุรุธกุมาร เจ้าเมืองเวียงจันทน์จึงประทานสาวสนมมาให้ เป็น ภรรยาพระยาก่าคนหนึ่งชื่อนางลาว และให้พระครูอีกรูป 1 (พระสงฆ์) ไปตั้งวัดอยู่ที่เมืองวัง เพื่อช่วย แนะนำสั่งสอนเรื่องพระพุทธศาสนา นางลาวเป็นหัวหน้าช่วยแนะนำในการทำบุญให้ทาน พวกผู้ไทย จึงมีการเลื่อมใสนับถือพระพุทธศาสนา รู้จักการทำบุญกุศลตั้งแต่นั้นสืบมา มีการทำบุญบั้งไฟ ทำบุญ พระเวส (มหาชาติเวสสันดร) ทำบุญวันออกพรรษา ทำบุญอุทิศทานกรรม หรือทำบุญข้าวจี่ ทำบุญข้าว ประดับดิน ทำบุญข้าวสาด ทำบุญกฐิน ทำบุญวันสงกรานต์ (อัมพร นันทนวล, 2552)

ลักษณะทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวผู้ไทยเป็นแบบครอบครัวขยาย ในอดีตก่อน 30 ปี มาแล้วของชาวผู้ไทยที่แต่งงานแล้วจะอยู่กับพ่อแม่ หรือพ่อตาแม่ยายเสียก่อนชั่วระยะ 2-3 ปี แล้วจึง ค่อยแยกครอบครัวออก แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงคือ หลังจากแต่งงานอยู่กับพ่อแม่สักระยะหนึ่ง จึงออกเรือน ชาวผู้ไทยมีลักษณะความเป็นอยู่แบบครอบครัวใหญ่ในบ้านเดียวกันเป็นกลุ่ม คนทำงาน ที่มีความขยันขันแข็ง มัธยัสถ์ ทำงานได้หลายอาชีพเช่น ทำนาทำไร่ คำ้วคำควาย นำกองเกวียน บรรทุกสินค้าไปขายต่างถิ่นเรียกว่า “นายฮ้อย” เผ่าผู้ไทยเป็นกลุ่มที่พัฒนาได้เร็วกว่าเผ่าอื่น มีความรู้

ความเข้าใจ และมีความเข้มแข็งในการปกครอง มีหน้าตาที่สวยงาม ผิวพรรณดี กิริยามารยาทเข้มซ้อย มี อัยาศัยไมตรีในการต้อนรับแขกแปลกถิ่นจนเป็นที่กล่าวขวัญถึง ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว ผู้ไทย ก็คงเหมือนกับครอบครัวไทยทั่ว ๆ ไป คือ ในครอบครัวหนึ่ง ๆ ก็จะมีพ่อเป็นใหญ่ที่สุด รองลงมา คือแม่ พี่คนโต แลงรองลงไปตามลำดับ การอบรมสั่งสอนเรื่องการหาเลี้ยงชีพในอดีตนั้น จะมีการ อบรมสั่งสอนโดยการใช้ประสบการณ์จริง คือให้ลงมือปฏิบัติโดยมีพ่อแม่คอยสั่งสอน หรืออาจจะให้ ช่วยงาน เป็นการสั่งสอนโดยทางอ้อม เช่น พาไปตัดไม้ไผ่มาจักสาน ทำให้รู้ถึงชนิดไม้ที่จะนำมาจักสาน ภาชนะต่าง ๆ งานเด็กผู้หญิงก็จะเป็นงานบ้านงานเรือน ชายผู้ไทยที่สามารถทำอยู่ทำกินเป็นตั้งแต่ หนุ่มโสดจะเป็นที่หมายปองของผู้ที่มีลูกสาว สรุป ในปัจจุบันการอบรมสั่งสอนได้มีการเปลี่ยนแปลงไป เพราะการศึกษาเจริญมากขึ้นลูกหลานส่วนใหญ่มุ่งมั่นในการศึกษาเพื่ออาชีพอื่นที่ดีกว่า (นวรรตน์ บุญภิลละ, 2559)

ประเพณี พิธีกรรม คติความเชื่อ ได้สืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ มีหลักความเชื่อคือเรื่อง การ ครอบเรือน และการทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ส่งผลต่อ การประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องให้คุณค่าเสริมสร้างศรัทธาต่อบุคคล ชุมชน ด้วยการแสดงออกจาก พิธีกรรม การแสดง และการละเล่น (ทศพล คำตันบุญ, 2557) ดนตรีผู้ไทย มีทั้งดนตรีที่ใช้ในการ บรรเลงเดี่ยว และดนตรีที่ใช้ประกอบพิธีกรรม ซึ่งพิธีกรรมเหล่านี้มีหลายรูปแบบ เช่น พิธีกรรมเหยา การรักษาผู้ป่วย พิธีกรรมเหยาเพื่อคุมผีออก พิธีกรรมเหยาเลี้ยงผี และพิธีกรรมเหยาเพื่อเอารูปเอา รวย และดนตรีบรรเลงประกอบการลำผู้ไทย ดนตรีของชาวผู้ไทยมีลักษณะเด่นที่แตกต่างจากดนตรี ของภาคอีสานโดยทั่วไป กล่าวคือ นอกจากจะมีเครื่องดนตรีประเภทแคนเป็นหลักแล้ว ก็ยังมีผู้ไทย ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นมรดกอันมีค่ายิ่งต่อชาวผู้ไทย เนื่องจากการสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน (สัญญาชัย ด้วงบึ้ง, 2550) ปัญหาความเจ็บป่วย นับเป็นประสบการณ์สามัญของมนุษย์ทุกชนชาติ มนุษยชาติในทุกวัฒนธรรมจึงได้พยายามหาทางออกต่อปัญหาสุขภาพ และความเจ็บปวดอย่าง ต่อเนื่องตลอดมา สันชาตญาณแห่งการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ และการดิ้นรนเพื่อชีวิตและ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของมนุษย์ได้ทำให้มนุษย์ทุ่มเทความพยายามในการทำความเข้าใจต่อ ปรากฏการณ์ความเจ็บป่วยและโรคภัยที่คุกคามต่อสุขภาพและชีวิต ความรู้ ความเข้าใจที่มนุษย์ได้รับ จากประสบการณ์ จึงเกิดเป็นแนวคิดและทฤษฎี ที่มนุษย์ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ที่มนุษย์ในแต่ละวัฒนธรรม ได้ถูกสะสมและสืบทอดเป็นแบบแผน ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ปฏิบัติผิดแตกต่างกันไปอันเป็นผลมาจากความคิด ความเชื่อ ความเข้าใจที่มนุษย์มีให้ต่อ สรรพสิ่งและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ตามการรับรู้ของตน มนุษย์ในแต่ละวัฒนธรรมจึงมีโลกทัศน์ที่ แตกต่างกัน ระบบวิถีคิด ความเชื่อ ทำให้ความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ความเจ็บป่วยที่แตกต่าง กันออกไป (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2536) ภาคอีสานประกอบไปด้วยหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติ ความเป็นมาวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป ในจำนวนนั้นชาวผู้ไทยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในกลุ่ม

ไทย-ลาว ที่มีวัฒนธรรมของตนที่สืบทอดกันมา ดังนั้นจึงเกิดระบบการแพทย์พื้นบ้านที่เป็นมรดกของสังคมเรียกว่า “พิธีเหยา” ที่ใช้รักษาคนแต่โบราณ โดยมีปรัชญาการรักษาที่เน้นความสัมพันธ์ของจิตและกาย มีโลกทัศน์เกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บ โดยเชื่อว่าโรคที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาติต่าง ๆ ที่กำหนดบทบาทความเป็นไปของชีวิตและสังคม อำนาจเหล่านี้จะทำหน้าที่คุ้มครองและรักษาให้สิ่งต่าง ๆ ดำเนินไปในทางที่ถูกที่ควร (ทิพย์สุตา พรณสรวาณิชย์, 2545)

ชาวผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร ในสมัยโบราณนั้น ไม่มีระบบการดูแลทางด้านสุขอนามัยอย่างทั่วถึง เมื่อชาวบ้านได้รับความเจ็บป่วย ชาวบ้านจึงหันไปพึ่งในเรื่องเกี่ยวกับภูตผี โดยชาวบ้านได้มีความเชื่อในเรื่องของผีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เช่น ผี ปู่ ยา ตา ยาย ผีปอบ ฯลฯ จึงทำให้ชาวบ้านได้ทำการรักษาโรคโดยการติดต่อกับผีบรรพบุรุษ เพื่อขึ้นนำในการรักษาโรคต่าง ๆ ของชาวบ้านที่เกิดขึ้น ซึ่งจากการรักษาในลักษณะดังกล่าวนี้ ผู้ป่วยสามารถหายจากโรคได้ จึงทำให้มีการสืบทอดของการรักษาโรคของชาวบ้านกันมาอย่างต่อเนื่อง เมื่อมีการรักษาโรคโดยการให้ผีช่วยแล้ว กลุ่มคนรักษาจึงมีการจัดพิธีกรรมเลี้ยงผีของเดือน 4 เป็นประจำของทุกปี โดยจะมีกลุ่มคนรักษา (หมอเหยา) หมอแคน และญาติ ๆ ของกลุ่มนี้เข้าร่วมพิธีด้วย กล่าวคือ การทำพิธีเช่นนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เพื่อเป็นการสอนผู้คนที่ให้หมั่นทำความดี ไม่ให้ประพฤติดีแล้วยังเป็นกุศโลบายเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ปฏิบัติสืบทอดประเพณีของหมู่บ้านอีกเช่นเดียวกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ชาวผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร ได้สืบทอดทั้งประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ จากบรรพบุรุษมายาวนาน ทำให้เห็นถึงคุณค่าทางจิตใจของชาวผู้ไทยเป็นอย่างมาก และถึงแม้ว่าในโลกของทุกวันนี้จะเปลี่ยนแปลงไปมากเพียงใดก็ตาม ชาวผู้ไทยตำบลกกแดงก็ยังให้ความสำคัญกับประเพณีต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากยังไม่มีในการทำวิจัยในเรื่องดนตรีในพิธีเหยาของชาวผู้ไทยตำบลกกแดง ผู้วิจัยเลยเล็งเห็นความสำคัญจึงทำให้เกิดวิจัยในเรื่องนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางดนตรีในพิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร
2. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ทางสังคมในพิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทย ตำบลกกแดง อำเภอ นิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร

ความสำคัญของการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงองค์ประกอบทางดนตรีในพิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร
2. เพื่อทราบถึงบทบาทหน้าที่ทางสังคมในพิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทย ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร

ขอบเขตของการวิจัย

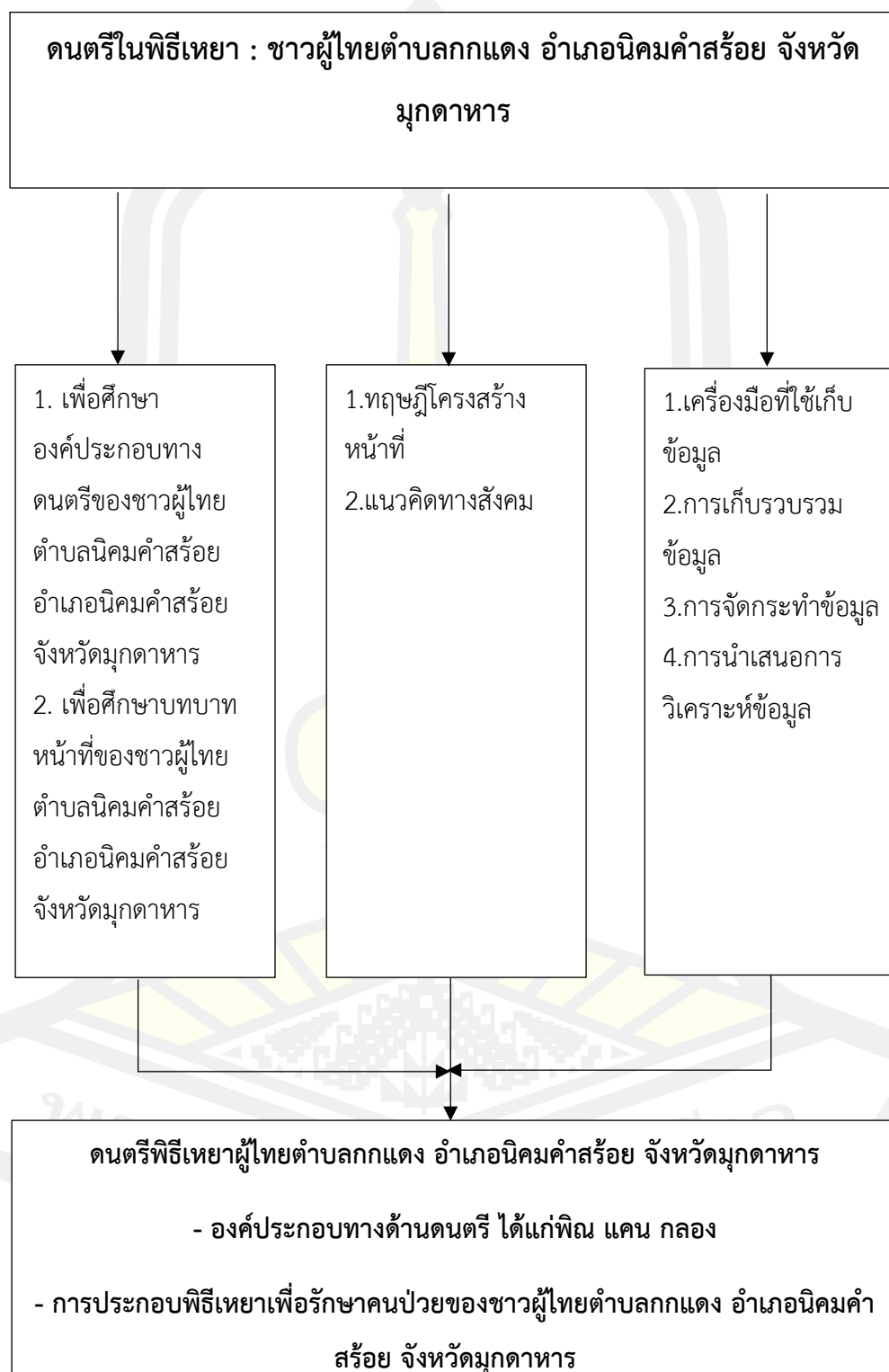
ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการวิจัยที่ ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. พิธีเหยา หมายถึง พิธีกรรมที่ใช้รักษาผู้ป่วยของชาวผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร โดยรักษานายถวัลย์ นารินุช โดยมีหมอเหยา หมอแคน ทำพิธีกรรมเพื่อขอผีบรรพบุรุษเพื่อปกป้องรักษาผู้ป่วย
2. กลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทย หมายถึง กลุ่มชาวผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร
3. ดนตรีในพิธีกรรม หมายถึง ดนตรีในพิธีเหยาที่ประกอบไปด้วยพิณ แคน และกลองบรรเลงประกอบกับพิธีกรรมเหยา
4. บทบาทหน้าที่ทางสังคม หมายถึง พิธีกรรมของชาวผู้ไทยที่มีความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษ โดยมีหมอเหยาเป็นผู้ทำพิธีกรรมซึ่งได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษในสายเลือด

พหุบัณฑิตศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาบทบาทของดนตรีพิธีเหยาของชาวผู้ไทย ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บรรลุตามความมุ่งหมายของการวิจัย โดยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. องค์ความรู้ทางด้านกลุ่มชาติพันธุ์ไท - กะไต
2. องค์ความรู้ทางด้านกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทย
3. บริบทพื้นที่
4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

องค์ความรู้ทางด้านกลุ่มชาติพันธุ์ไท - กะไต

แนวความคิดเรื่องการตั้งถิ่นฐานดั้งเดิมของกลุ่มชนที่พูดกลุ่มตระกูลภาษาไท-กะไต มีหลากหลายดังต่อไปนี้ 1) ถิ่นฐานเดิมอยู่ที่เทือกเขาอัลไต ได้รับการเผยแพร่โดยหลวงวิจิตรวาทการ ดังกล่าวว่า ถิ่นฐานเดิมของชนชาติไทยอยู่ที่เทือกเขาอัลไต แล้วเคลื่อนย้ายมาสร้างอาณาจักรน่านเจ้า แล้วอพยพมาตั้งถิ่นฐานยังล้านนาและสุโขทัย แต่สภาพภาพความรู้ในปัจจุบันรับรู้แล้วว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นถิ่นฐานของกลุ่มชนชาติไป 2) ถิ่นฐานเดิมอยู่ในหมู่เกาะทะเลใต้โดยสันนิษฐานว่าคนไทย ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย อพยพขึ้นมาจากหมู่เกาะทะเลใต้บริเวณเส้นศูนย์สูตร แล้วอพยพขึ้นมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งส่วนที่เป็นภาคพื้นทวีปและส่วนที่เป็นหมู่เกาะ โดยใช้แนวความคิดเรื่องความเหมือนกันทางภาษาและลักษณะทางกายวิภาค 3) ถิ่นฐานเดิมอยู่ในดินแดนสุวรรณภูมิ สืบเนื่องจากหลักฐานทางโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ขุดค้นพบในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น บ้านเชียง ทำให้มีข้อสันนิษฐานว่าชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้มาตั้งแต่โบราณ และข้อคิดเห็นที่ 4) ถิ่นฐานเดิมอยู่ในบริเวณจีนตอนใต้และเขตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ภาคพื้นทวีป ซึ่งมีการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนที่พูดภาษากลุ่มตระกูลภาษาไท-กะไต สืบเนื่องจากข้อคิดเห็นด้านภาษาศาสตร์และนิรุกติศาสตร์ ที่กล่าวว่าในพื้นที่ที่มีความหลากหลายของจำนวนภาษา ในกลุ่มตระกูลภาษาเดียวกันจะแสดงถึงการตั้งถิ่นฐานและวิวัฒนาการทางภาษาไปมาก ซึ่งข้อคิดเห็นดังกล่าวได้รับการยอมรับมากที่สุดเหนือกว่าข้อสันนิษฐานอื่น ๆ ต่อมาในเรื่องของกลุ่มภาษาของตระกูลไท-กะไต เป็นตระกูลภาษาที่พบทางตอนใต้ของจีนและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งแต่เดิมเคยกำหนดให้ตระกูลชิโน-ทิเบตัน แต่

นักภาษาศาสตร์ในปัจจุบันได้จำแนกเป็นอีกตระกูลภาษา และเมื่อพิจารณาถึงจำนวนอันมากมายของกลุ่มผู้พูดกลุ่มตระกูลภาษาไท-กะไต ที่กระจายตัวอยู่อย่างมากมายทางจีนตอนใต้ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตอนบน โดยสอดคล้องกับแนวคิดทางภาษาว่า พื้นที่ที่มีความหลากหลายของภาษามาก จะเป็นพื้นที่ต้นกำเนิดของภาษา และถ้ายังมีการปักหลักถิ่นฐานให้ยาวนานเท่าไรหากเมื่อมีการกระจายตัวออกไป จะยังมีวิวัฒนาการทางภาษา (เกรียงไกร เกิดศิริ, 2553)

คำลักษณะนามในภาษาตระกูลไท-กะไต สามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ การศึกษาเฉพาะภาษาเดียว และการศึกษาเชิงเปรียบเทียบศึกษา การศึกษาเฉพาะภาษาเดียวศึกษาภาษากลุ่มไท ได้แก่ ภาษาลัว ภาษาม้ง ภาษาพม่า และภาษาลาว การศึกษาเชิงเปรียบเทียบประกอบด้วย การเปรียบเทียบภาษาดังต่อไปนี้คือ ภาษาไทกลุ่มเหนือ ได้แก่ ลัว ม้ง ภาษาไทกลุ่มกลาง ได้แก่ ลัว ไท และภาษาไทกลุ่มตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ ไท ลาว ชาน ลื้อ เต๋อหง พม่า คำตี้ อาม ภาษากลุ่มกัม-สุย ได้แก่ กัม (ตัง) สุย หลินเกา มุลัม เมานาน และภาษากลุ่มฮัล (หลี่) (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2551: 122) (สมทรง บุรุษพัฒน์, 2551)

คำว่าไท ไม่มี ย ยักซ์ เขียนเป็นภาษาอังกฤษว่า T-A-I (สะกด T-A-I) ใช้สำหรับเรียกคนกลุ่มอื่น ๆ หรือชนชาติอื่น ๆ ที่เป็นญาติกับคนไทย และพูดภาษาที่มีความสัมพันธ์กับภาษาไทย คือ เป็นภาษาตระกูลไท เวลาเขียนคำว่า ภาษาตระกูลไท จะใช้ไท ไม่มี ย ยักซ์ ตัวอย่างชนชาติและภาษาที่มีความสัมพันธ์กับไทย เช่น ไทดำ ไทขาว ในประเทศเวียดนาม ไทลื้อ ไทหย่า ไทเหนือ ไทใต้ ในสาธารณรัฐประชาชนจีน ไทใหญ่ ไทมว ในสหภาพพม่า ไทอาม ไทพม่า ในสาธารณรัฐอินเดีย นอกจากนั้น คำว่า “ไท” ยังใช้เรียกชนชาติที่อพยพมาอาศัยอยู่ในประเทศไทยอีกด้วย เช่น ผู้ไท ไทยอง ไทโย้ย ไทกะเลิง ไทโซ่ง ไทครั้ง ไทพวน (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2560)

จากข้อมูลข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ชาวไท-กะไต มีการใช้ภาษาที่หลากหลาย และมีความสอดคล้องกับการใช้ภาษาของชาวไทย นอกจากนั้นยังมีหลักฐานการอพยพของชาวไท – กะไต กับชาวไทยว่าได้อพยพมาจากประเทศจีนตอนใต้เช่นเดียวกัน

องค์ความรู้ทางด้านกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 อธิบายคำว่า “ผู้ไทย” ไว้ว่า ชาวผู้ไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอยู่ในเขตจังหวัดกาฬสินธุ์ คืออำเภอกุฉินารายณ์ สหัสขันธ์ จังหวัดนครพนมมีอยู่ในเขตอำเภอรอดุพนม คำชะอี นาแก และศรีสงคราม จังหวัดสกลนครมีอยู่ในเขตอำเภอพรรณานิคม วาริชภูมิ และวานรนิวาส กับมีในท้องที่จังหวัดอุบลราชธานี และอุดรธานี บางตำบลมากที่สุดและน้อยที่สุดตามลำดับ ชนชาติต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยนอกจากชาวไทยแล้ว ยังมีคนไทยสาขาอื่น ๆ อีกหลายสาขา เช่น ผู้ไทย พวน และซ่ง ซึ่งเป็นคนไทยสาขาหนึ่ง เดิมผู้ไทย พวน

และช่ง มีถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำโขงประเทศลาว ทางแขวงจำหนือ และแขวงเมืองเชียงขวา พวกผู้
ไทยมีอยู่ทางภาคอีสาน มีจังหวัดสกลนคร นครพนม เป็นต้น ตามประวัติศาสตร์ย่อมเป็นที่รู้กันว่าถิ่น
ฐานเดิมของคนไทยในยุคแรกอยู่ที่ทิศเหนือสุดของประเทศจีน ในดินแดนบัดนี้เป็นมณฑลกันซู เสฉวน
ฮูเป่ ฮุนาน อันฮุย และเกียงสี ภายหลังเลื่อนมาอยู่ในมณฑลยูนนาน ไกวเจา กวางสี กวางตุ้ง แคว้น
ชานในประเทศพม่า ลื้อ เชน ตังเกี้ย ทั้งลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำโขง เขตไทยตะวันตกต่อมณฑล
เบงกอลของอินเดีย ตะวันตกอ่าวตังเกี้ย ทิศใต้ลุ่มแม่น้ำโขงถึงแก่งลิผี ทางอ่าวมะตะบันถึงเมืองตะนาว
ศรี ตอนกลางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาถึงอาณาจักรสุวรรณภูมิ แล้วเลื่อนลงไปอยู่ตลอดแหลมมะลายู (อดี
ศักดิ์ เกษรราช, 2512)

ในด้านชื่อในการเรียกผู้ไทยนั้น พระบริหารเทพธานี ได้ค้นคว้าเรื่องชื่อชาติไทยที่ใช้และตั้งมา
แต่เดิมว่า มีเพียง 6 ชื่อ ตามลำดับคือ มุง ลุง ปา ชานหรือฉาน ไต้ ไต่ หรือไท จีนเรียกชื่อก่อน
พุทธกาล 1656 แล้ว อ้ายลาว แล้วจึง ไท ไต สมัยชื่อไทตอนหลังนี้เป็นเวลาเริ่มต้นอาณาจักรล้านเจ้า
และเป็นชื่อที่ไทยรื้อฟื้นขึ้นเมื่อรวมไทยขึ้นเป็นอาณาจักร ไทย เดิมตัว ย ต่อท้าย เป็นการเขียนแบบ
การเขียนบาลี เมื่อพุทธศตวรรษที่ 12 สมัยนางจามเทวีวงศ์อันเป็นยุคเดียวกับการตั้งอาณาจักรล้าน
เจ้านั่นเอง กับคุณพระได้รวบรวมชื่อไทยที่อยู่ในเมืองจีนและถิ่นอื่น ๆ ดังนี้ กะตาก ฉานหรือชาน ไทย
ไทยกะตาก ไทยขาว ไทยดำ ไทยแดง ไทยลื้อ ไทยไล ไทยหลวง ไทยลาว ผู้ไทย ผู้ไทยดำ พูนง พวน
ยอหรือย้อ เหยอะ ลาว ลาวเก่า ลาวโซ่ง แสก

ขนบธรรมเนียมชาวผู้ไทยสิบสองจุไทย ตามพงศาวดารเมืองแฉงและพงศาวดารเมืองไล ได้
กล่าวมาในบทที่ 8 และ 9 เมืองทั้งสองนั้นนอกจากมีชาวผู้ไทยแล้วยังมีชนชาติอื่น ๆ อยู่ด้วยคือชน
ชาติข่า แม้ว เย้า และพม่า ซึ่งชนชาติดังกล่าวมีลัทธิธรรมเนียมต่างกัน โดยท่านเจ้าพระยาสุรศักดิ์
มนตรี (เจิม แสง-ชูโต) ได้เขียนบรรยายถึงลัทธิธรรมเนียมของประชาชนบริเวณสิบสองจุไทยโดย
พรรณนาถึง

1. บ้านเมืองเคหะสถานที่อยู่อาศัย
2. รูปร่างลักษณะกิริยาภาษาพูดและหนังสือ
3. อาหารและผ้านุ่งห่มเครื่องประดับกาย
4. วิชาชำนาญการเลี้ยงชีพและสินค้าต่าง ๆ
5. หัวหน้า พาหนะ บริวาร ภาชนะเครื่องใช้
6. เงินที่ใช้แลกเปลี่ยนซื้อขาย
7. ธรรมเนียมการได้ภรรยาและคลอดบุตรเลี้ยงบุตร
8. การพยาบาลและปลงศพ
9. การนับถือศาสนาและการประชุมเล่นมหรสพเป็นเทศกาลตามฤดูปี

แม้ว่าชาติบ้านเมืองใดจะเผด็จเจอจอนความบำรุงเลี้ยงรักษาไปถึงคนชาติต่าง ๆ นั้น ก็จะไม่ได้รับความบำรุงความเจริญให้รุ่งเรืองได้ ซึ่งชนชาติต่าง ๆ มีผู้ไทยดำ และผู้ไทยขาว ดังนี้

1. ผู้ไทยดำ

1.1 ผู้ไทยดำนี้ ตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ในดินแดนแขวงสิบสองจุไทย ทำโรงเป็นที่อยู่อาศัยเช่นเดียวกับลาว แต่เฉลี่ยทางด้านสกัดนั้นทำเป็นวงโค้งดุกลมเหมือนกระโถมโรงที่บยาวถึง 9-11 ห้อง โดยจะอาศัยอยู่กันโดยรวมคือ ลูกเขยลูกสะใภ้ และญาติพี่น้องอยู่ในเรือนหลังเดียว มีการกางมุ้งเรียงกันเป็นแถว และมีเตาไฟสำหรับผิงไฟในเรือน ส่วนเตาไฟสำหรับหุงข้าวจะแยกออกจากเตาผิง

1.2 ลักษณะรูปร่างและกิริยาภาษา รูปร่างสันทัดคน ผิวดำ กิริยาอาการก็เป็นอย่างลาว ภาษาสำเนียงก็แปลกไปจากลาว แต่พอเข้าใจได้ และมีหนังสือใช้เป็นอีกอย่างหนึ่งต่างหาก

1.3 การแต่งกายและอาหารนั้น ผู้ไทยดำรับประทานข้าวเหนียวเป็นอาหาร เครื่องกับข้าวของกินมีพริกกับเกลือเป็นต้น เครื่องนุ่งห่มผู้ชายนุ่งกางเกงขาแคบ ห่มเสืยยาวอย่างญวน เก้าฝมมวย ผู้หญิงนุ่งผ้าซิ่น ห่มเสืยยาวอย่างญวนไว้ผมมวยเหมือนกัน แต่ถ้าผู้หญิงมีสามีจะเกล้าผมสูงเป็นเครื่องหมายสำคัญ ผ้านุ่งห่มจะใช้เป็นสีดำทั้งสิ้น ผ้านวมห่มนอนใช้ขนเป็ดแทนสำลี

1.4 วิชาชำนาญที่ประกอบการเลี้ยงชีพนั้น ทำไร่นา เลี้ยงวัว ควาย หมู ไก่ เป็ด แพะ เลี้ยงหม่อนไหม ทำไร่ฝ้าย ทอผ้า ขายส่งไปเมืองญวน

1.5 ภาชนะเครื่องใช้ มีเสื่อทอด้วยฟาง สานด้วยหวายบ้างและถ้วยชามเครื่องใช้ต่างๆ มีบ้างเล็กน้อย หม้อดินหุงข้าวใช้ทำเอง

1.6 เงินที่ใช้ ใช้ชั่งตวงเอาตามน้ำหนัก โดยไม่เลือกรูปอย่างใดทั้งสิ้น

1.7 ธรรมเนียมการได้ภรรยาและสามี เมื่อชายได้สู้ซอกันแล้ว ถึงกำหนดที่จะได้อยู่กินด้วยกัน ฝ่ายชายต้องนำหมู เป็ด ไก่ ไปไหว้ผี และกำไลเงินคู่หนึ่งหนักประมาณ 25 บาท ให้กับบิดามารดาของฝ่ายหญิงเพื่อเป็นสินสอด ทำการเช่นไหว้ผีตามธรรมเนียมแล้วอยู่กินที่บ้านของฝ่ายหญิงถึง 6 ปี ถ้าพ้นกำหนด 6 ปี ก็จะสามารถออกไปตั้งเรือนที่อื่นได้

1.8 การรักษาพยาบาลไข้ป่วย ใช้การเช่นผี คือ เมื่อจะเช่นผีต้องใช้หมอมตมาอ่านมนต์คนหนึ่ง และมีคนเป่าปี่อีกคนหนึ่ง โดยในคำที่อ่านมนต์นั้นมีความในการเชิญผีเรือนให้ช่วยรักษาและให้ขับผีไป จะทำพิธีเช่นนี้ประมาณ 2-3 ครั้ง มีค่าเบี่ยเลี้ยงให้แก่หมอ 1 สลึง ข้าวสาร 3 ถ้วย ไข่เป็ด 2 ฟอง โดยจะให้ในเวลาเช่น แต่ถ้าคนไข้นั้นถึงแก่ความตาย ก็จะล้มวัวควายเพื่อเช่นไหว้ผี

แล้วเอาศพไปฝังที่ป่าทำเป็นหลังกาคลุมไว้ โดยการที่ล้มวัวควายนั้นมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้ตายนั้นเอาวิญญาณของวัวควายเป็นพาหนะต่อไป ถ้าศพเป็นผู้ชายก็จะเอาไก่อตัวผู้ไปปล่อยไว้ที่ฝังศพ ถ้าศพเป็นผู้หญิงก็จะเอาไก่อตัวเมียไปปล่อยไว้ที่ฝังศพ เพื่อให้ผืนนั้นจะได้เลี้ยงไก่ต่อไป

1.9 การนับถือศาสนาที่เป็นที่ฝังแห่งตนนั้น คือถือผีเรือน ในปีหนึ่งต้องเช่นสองหน เช่นเดือน 5 จะลงมือทำนาหนหนึ่ง เดือน 11 ได้ข้าวใหม่หนหนึ่ง วิธีในการเช่นคือ ล้มวัว เป็ด ไก่ ถ้าเป็นคนยากจนก็จะเอาเลือกของไก่อมาทากระดูกของวัว

2. ผู้ไทยขาว

ในด้านของขนบธรรมเนียมต่าง ๆ นั้น จะใช้อย่างจีนทั้งสิ้นแต่ผู้หญิงจะนุ่งซิ่น ไว้ผมมวยทั้งชายหญิง ที่มีนามว่าผู้ไทยขาวนั้น เพราะเหตุว่าเมื่อเวลามีการทำศพ ก็นุ่งห่มแต่เครื่องขาวอยู่ครบกำหนดถึง 3 ปี จึงได้เรียกว่าผู้ไทยขาว ภาษาพูดก็เช่นเดียวกับผู้ไทยดำ

คติ ความเชื่อ ถือได้ว่าเป็นแนวทางของการยอมรับของจิตใต้สำนึกของมนุษย์ ต่อพลังหรืออำนาจ ที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์นั้น ๆ แม้ว่าพลังเหนือธรรมชาติเหล่านั้นไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นความจริง แต่มนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ ก็ยอมรับและให้ความเกรงกลัว พระอริยานุวัตร เขมจารี ได้กล่าวว่า ความเชื่อของชาวอีสาน ได้รับการสืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ เชื่อเรื่องอำนาจลึกลับที่เหนือธรรมชาติ และเชื่อในเรื่องการครองเรือน การทำมาเลี้ยงชีพ สิ่งทีโบราณห้ามว่าเป็นโทษและจะนำความเดือดร้อนมาให้ก็จะละเว้นและไม่ยอมทำสิ่งนั้น ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวถือได้ว่าเป็นความคิดพื้นฐานของสังคมไทยโดยทั่วไปและมีอยู่ก่อนที่จะได้รับความคิดจากภายนอกทั้งจากพุทธศาสนาและฮินดู ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการยืมกระแสวัฒนธรรมของอินเดียลังกา มอญ และเขมร เข้ามาใช้ในสังคมไทย แทนการนับถือผีซึ่งมีมาก่อนแล้ว (ไพโรจน์ เพชรสังหาร, 2546)

ประเพณีที่สืบทอดกันมาจนเป็นที่ยอมรับของส่วนรวม ซึ่งเรียกว่าเอกนิยามหรือพหุนิยาม เช่น การแต่งงาน การเกิด การตาย การทำบุญ การแต่งกาย เป็นต้น หรือความประพฤดิที่เราเนาเอาของชาติอื่นมาปรับปรุงให้เข้ากับความเป็นอยู่ของเราเพื่อความเหมาะสมกับกาลสมัยและลักษณะของคนไทย ตามธรรมดาเรื่องประเพณีนั้นบางอย่างต้องรักษาไว้เพื่อความเป็นเอกลักษณ์ของชนชาติ บางอย่างต้องปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัย (กิ่งแก้ว อัครถาวร, 2519)

“ชนเผ่าโล้” สืบสาน “พิธีเหยา - เลี้ยงผี” ชนเผ่าโล้ อ.กุสุมาลย์ เป็นอีก 1 ใน 8 ชนเผ่าของ จ.สกลนคร มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก เพราะคนในชนเผ่านี้ได้รวบรวมภูมิปัญญาชาวบ้านสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มักมีกิจกรรมในด้านการรื่นเริงเพราะรักสนุกสนาน มักจะนำเครื่องดนตรีพื้นบ้านประกอบพิธีกรรมเกือบทุกพิธีตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ ตาย งานแต่งงาน งานต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง พิธีกรรมของชนเผ่าโล้จะมีพิธีผูกเกี่ยวกับวิถีชีวิตประจำวัน เช่น การเกิด ชนเผ่าโล้จะมีพิธีตัดกำเนิดโดยใช้หมอนี่มีวิชาอาคมเพื่อปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายออกจากผู้ตั้งครร์ การตายจะ

มีพิธีเขียนหนังสือใส่กระดาษแผ่นทองหรือแผ่นเงินใส่ปากและมือผู้ตาย โดยเชื่อกันว่าจะเป็นของที่ผู้ตายจ้างทางขึ้นสวรรค์ ส่วนพิธีขอแต่งงานจะมีพิธีหลายชั้นหลายตอน ส่วนมากจะเน้นการขอขมาผีบ้าน ผีเรือน พ่อ แม่ บ่าว-สาว ญาติพี่น้องและผู้ล่วงลับไป หากคู่ไหนไม่ปฏิบัติตามจะมีเหตุให้เป็นไปอย่างเช่น อย่ำร้าง เจ็บป่วย หรือล้มตาย ความเชื่อของเผ่าไทนั้น ใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีความเชื่อในเรื่องของผีเป็นอย่างมาก จนเป็นที่มาของประเพณีเลี้ยงผีที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมสุขภาพของกลุ่มคนที่รักษาคน ด้วยพิธีการเหยา ในทุกปีคนในหมู่บ้านจะรวมตัวของกลุ่มผู้มีความศรัทธาต่อแม่ครู ซึ่งผู้คนที่มารวมตัวนั้นเคยบำบัดรักษาคนมาแล้ว มาทำพิธีร่วมกันในช่วงเดือนมีนาคม-เมษายนของทุกปี โดยผู้ที่มาร่วมพิธีนั้นส่วนมากจะมารักษาคนเจ็บป่วยในหมู่บ้าน ด้วยการประกอบพิธี คือ จะถามอาการของคนเจ็บป่วยว่า เจ็บป่วยเพราะเหตุใด มนต์ดำ ไสยศาสตร์ (ศักดิ์ดวงสุภา, 2559, 11 กุมภาพันธ์)

พิธีสู่ขวัญและคำสู่ขวัญโบราณอีสานมีวิวัฒนาการมาจากพิธีพราหมณ์ เพราะบรรพบุรุษเคยนับถือทั้งศาสนาพุทธและศาสนาพราหมณ์ การสู่ขวัญเป็นเรื่องของจิตใจเพื่อหาทางก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจที่ดีขึ้น ช่วยให้จิตใจเข้มแข็งสามารถฝ่าฟันอุปสรรคได้โดยอาศัย “หมอขวัญ” หรือ “พราหมณ์” เป็นผู้ประกอบพิธี ถือเป็นพิธีเกี่ยวกับจิตวิทยาอย่างหนึ่ง การประกอบพิธีนี้มีสาเหตุ 2 ประการ คือ สาเหตุมาจากเหตุดี ได้แก่ การแต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ เจ้านายหรือผู้ใหญ่ที่เคารพไปมาหาสู่จากบ้านไปนานแล้วกลับมาเยี่ยมบ้าน เป็นต้น สาเหตุไม่ดี ได้แก่ การเจ็บป่วยหรือหายจากป่วยเคราะห์ร้ายจากการเสียทรัพย์สินเงินทอง จึงทำพิธีเรียกขวัญกำลังใจให้เข้ามาอยู่กับตัว (สาร สาระทัศนานันท์, 2540)

ชาวผู้ไทยเป็นคนไทยกลุ่มหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานมาก สามารถสืบไปถึงต้นตอดั้งเดิม อีกทั้งเป็นคนไทยที่รักษาวัฒนธรรมของตนได้ดีเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ โดยในพงศาวดารเมืองแกลง กล่าวถึงตำนานการเกิดของมนุษย์ และต้นกำเนิดของชาวผู้ไทยว่าเกิดจากเทพยดา 5 พี่น้องกับเทพธิดาทั้ง 5 ซึ่งเป็นภรรยาของเทพยดาดังกล่าว โดยการใช้ภาษาของชาวผู้ไทยนั้นใช้ภาษาที่หลากหลายดังเช่น (กิตติศักดิ์ แสนพาน, 2551) ศึกษาประวัติของชาวผู้ไทยกุดสิมนารายณ์ทั้งด้านประวัติความเป็นมาของพื้นที่เขาวง และรวบรวมคำศัพท์ภาษาผู้ไทยที่พูดอยู่ในอำเภอเขาวง เพื่อจัดทำเป็นพจนานุกรมคำศัพท์ภาษาผู้ไทยนั้นพบว่าจัดทำเป็น 3 ภาษาไทยมาตรฐาน ภาษาอีสาน และภาษาผู้ไทย โดยใช้ระบบการเขียนด้วยภาษาไทยมาตรฐาน (สุวิทย์ ธีรศาสตร์, 2538)

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องจึงสรุปได้ว่า คติ ความเชื่อ นั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในทุกกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีเพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข และได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณเพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมต่าง ๆ ของตนเอง ซึ่งชาวผู้ไทยนั้นได้ปฏิบัติตามประเพณีของตนเองสืบทอดกันมาอย่างยาวนานเช่นเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับการขอพรจากผีบรรพบุรุษ การปลุกเรื้อน การแต่งกาย และภาษาของชาวผู้ไทยนั่นเอง

ภาพประกอบ 2 การแต่งกายของชาวผู้ไทย

ที่มา : http://www.suchakree.com/phutai/phutai_clothes_01.php

[สืบค้นเมื่อ วันที่ 25 สิงหาคม 2562]

ภาพประกอบ 3 การแต่งกายของชาวผู้ไทย

ที่มา : http://www.suchakree.com/phutai/phutai_clothes_01.php

[สืบค้นเมื่อ วันที่ 25 สิงหาคม 2562]

พหุบัน ปณฺ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบ 4 การแต่งกายของชาวผู้ไทย

ที่มา : http://www.suchakree.com/phutai/phutai_clothes_01.php

[สืบค้นเมื่อ วันที่ 25 สิงหาคม 2562]

ภาพประกอบ 5 การแต่งกายของชาวผู้ไทย

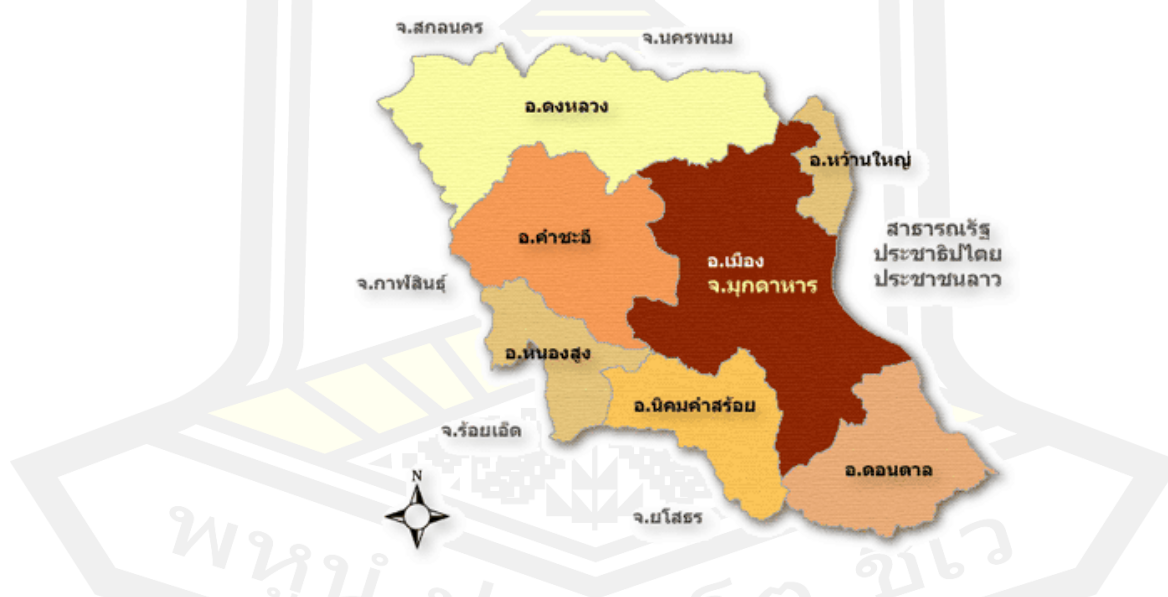
ที่มา : http://www.suchakree.com/phutai/phutai_clothes_01.php

[สืบค้นเมื่อ วันที่ 25 สิงหาคม 2562]

บริบทพื้นที่

เมืองมุกดาหารตั้งขึ้นเป็นเมืองเมื่อ พ.ศ. 2313 ในสมัยกรุงธนบุรีเป็นเมืองอยู่ถึง 137 ปี มีเจ้าเมืองซึ่งเป็นในท้องถิ่นปกครองสืบต่อมาถึง 7 คน ต่อมาเมื่อมีการปรับปรุงการปกครองหัวเมืองยุบเป็นมณฑล จังหวัดและอำเภอขึ้นให้เหมือนกันหมดทั้งราชอาณาจักรเมื่อ พ.ศ. 2540 เมืองมุกดาหารจึงถูกยุบลงเป็นอำเภอเมืองมุกดาหารขึ้นกับจังหวัดนครพนมอยู่ถึง 75 ปี จึงได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นจังหวัดมุกดาหารเมื่อ 27 กันยายน พ.ศ. 2525 (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมุกดาหาร, 2544)

เจ้าจันทร์สุริยวงษ์และพรรคพวกได้ตั้งอยู่ที่บ้านหลวงโพนสิม ใกล้พระธาตุอิงฮังทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง (ดินแดนลาว) ต่อมาอีกหลายสิบปี จนได้ถึงแก่กรรม เจ้าจันทกนิรี ผู้เป็นบุตร ได้เป็นหัวหน้าปกครองต่อมาจนถึง พ.ศ. 2310 ได้มีนายพรานคนหนึ่งข้ามโขงมาทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงปากห้วยบังมุก ได้พบเมืองร้าง วัดร้างและพบต้นตาล 7 ยอดอยู่ริมฝั่งโขง เห็นว่าเป็นทำเลที่อุดมสมบูรณ์กว่าดินแดนทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง อีกทั้งในแม่น้ำโขงตรงปากห้วยบังมุกมีปลาชุมชุมอีกด้วย จึงกลับไปรายงานให้เจ้าจันทกนิรีหัวหน้าทราบ เจ้าจันทกนิรีได้พาพรรคพวกข้ามโขงมาดูก็เห็นว่าคงเป็นที่ตั้งเมืองโบราณมาก่อน และเป็นทำเลที่อุดมสมบูรณ์กว่าทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง จึงได้พากันอพยพจากบ้านหลวงโพนสิมมาตั้งบ้านเรือนอยู่ทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงตรงปากห้วยบังมุก

ภาพประกอบ 6 แผนที่จังหวัดมุกดาหาร

ที่มา : Google

[สืบค้นเมื่อ วันที่ 25 สิงหาคม 2562]

เมื่อเริ่มถากถางหักล้างพงเพื่อตั้งเมืองขึ้นใหม่ ได้พบพระพุทธรูป 2 องค์อยู่ใต้ต้นโพธิ์ริมฝั่งโขง พระพุทธรูปองค์ใหญ่เป็นพระพุทธรูปก่ออิฐถือปูน ส่วนพระพุทธรูปองค์เล็กเป็นพระพุทธรูปโลหะหล่อด้วยเหล็กเนื้อดี จึงได้พร้อมกันสร้างวัดขึ้นใหม่ในบริเวณวัดร้างริมฝั่งโขง และขนานนามวัดที่สร้างขึ้นใหม่นี้ว่า วัดศรีมุงคุณ(ศรีมงคล) และได้ก่อสร้างกุฏิวิหารขึ้น ในบริเวณวัดพร้อมกับได้อัญเชิญพระพุทธรูปทั้งสององค์ที่อยู่ใต้ต้นโพธิ์ริมฝั่งโขงขึ้นไปประดิษฐาน บนพระวิหารของวัด ต่อมาปรากฏว่าพระพุทธรูปโลหะ (องค์เล็ก) เกิดปาฏิหาริย์กลับลงไปประดิษฐานอยู่ใต้ต้นโพธิ์ที่ตั้งเดิมอีกถึง 3-4 ครั้ง ในที่สุดพระพุทธรูปองค์เล็กนั้นก็ค่อยๆ จมหายลงไปใต้ดิน คงเห็นแต่ยอดพระเศียรโผล่ขึ้นมาให้เห็นอยู่ใต้ต้นโพธิ์ริมฝั่งโขง จึงได้พร้อมกันสร้างแท่นสักการะบูชาครอบไว้บริเวณนั้น และขนานนามพระพุทธรูปองค์นั้นว่า พระหลุบลเหล็ก ปัจจุบันบริเวณที่พระหลุบลเหล็กจมดินได้ถูกกระแสน้ำเซาะตลิ่งโขงพังลงไปหมดแล้ว (คงเหลือแต่แท่นสักการะบูชาที่ยกเข้ามาเก็บรักษาไว้หน้าพระวิหารของวัดศรีมงคลใต้ในปัจจุบัน) ส่วนพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่ก่ออิฐถือปูนและได้อัญเชิญขึ้นไปประดิษฐานอยู่บนพระวิหารของวัดศรีมุงคุณ ชาวเมืองได้ขนานนามว่า "พระเจ้าองค์หลวง" เป็นพระประธานของวัดศรีมุงคุณ ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนนามเป็น วัดศรีมงคลใต้ ตลอดมาจนถึงปัจจุบันเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองตลอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เมื่อครั้งตั้งเมืองขึ้นใหม่ในเวลากลางคืน ได้มีผู้พบเห็นแก้วดวงหนึ่งสีสดใสเปล่งแสงเป็นประกายแวววาวเสด็จ(ลอย) ออกจากต้นตาล 7 ยอดริมฝั่งโขง ล่องลอยไปตามลำน้ำโขงแทบทุกคืน จวบจนใกล้รุ่งสว่างแก้วดวงนั้นจึงเสด็จ(ลอย) กลับมาที่ต้นตาล 7 ยอด เจ้าจันทกนิริจึงได้ขนานนามแก้วศุภนิมิตดวงนี้ว่า แก้วมุกดาหาร เพราะตั้งเมืองขึ้นริมฝั่งโขงตรงปากห้วยบังมุกอีกทั้งได้มีผู้พบเห็นไม่มาก อยู่ในหอยกาบ(หอยก้) ในลำน้ำโขงอีกด้วย เจ้าจันทกนิริจึงให้ขนานนามเมืองที่ตั้งขึ้นใหม่นี้ว่า เมืองมุกดาหาร ตั้งแต่เดือน 4 ปีกุน จุลศักราช 1132 (พ.ศ.2313) อาณาเขตเมืองมุกดาหารครอบคลุมทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงจนจรดแดนญวน (รวมเขตของแขวงสุวรรณเขตของดินแดนลาวด้วย) ครั้นถึงสมัยกรุงธนบุรีเมื่อพระเจ้าตากสินมหาราช ได้แผ่แสนยานุภาพขึ้นมาถึงแถบลุ่มแม่น้ำโขง จนถึง พ.ศ. 2321 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกฯ และเจ้าพระยาจักรียกกองทัพขึ้นมาตามลำน้ำโขง เพื่อปราบปรามและรวบรวมหัวเมืองใหญ่น้อยในสองฝั่งแม่น้ำโขงให้รวมอยู่ในข้าขอบขัณฑสีมาของกรุงธนบุรี และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้ เจ้าจันทกนิริเป็น พระยาจันทริศสุราชอุปราชามันธาตุราช เจ้าเมืองมุกดาหารคนแรกและได้พระราชทานนามเมืองว่า เมืองมุกดาหารภายในมีปราสาทชื่อ สองนางสลิถย์ ภายในปราสาทองค์กลางมีแก้วมุกดาหารอยู่บนพาน ใต้พานมีผ้าทิพย์รองรับ หน้าผ้าทิพย์มีอักษรไขว้ชื่อย่อจังหวัด ในปราสาทองค์ริมทั้งสองข้าง มีบายศรียถะลุ่มอันเป็นเครื่องบูชาของชาวอีสาน เบื้องหลังมีพระธาตุนมซึ่งจังหวัดมุกดาหาร

แยกมา และเคยอยู่ในอาณาจักรโคตรบูรณ์เดียวกัน มีแนวแม่น้ำโขงอยู่ด้านหลัง ด้านตะวันออก พระอาทิตย์กำลังทอแสงหลังหมู่ก้อนเมฆ 2525 เป็นปีที่ตั้งจังหวัดมุกดาหาร (สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร. 2555)

ภาพประกอบ 7 ตราจังหวัดมุกดาหาร
ที่มา : สำนักงานจังหวัดมุกดาหาร
[สืบค้นเมื่อ วันที่ 25 สิงหาคม 2562]

นิคมคำสร้อย เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดมุกดาหาร เดิมเป็นตำบลคำสร้อย ขึ้นกับอำเภอมุกดาหาร ตั้งเป็นกิ่งอำเภอนิคมคำสร้อย เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2518 ยกฐานะเป็นอำเภอนิคมคำสร้อย เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2522 แบ่งการปกครองเป็น 7 ตำบล 77 หมู่บ้าน มีประชากร 40,475 คน ปัจจุบันอำเภอนิคมคำสร้อย แบ่งการปกครองเป็น 7 ตำบล 79 หมู่บ้าน มีประชากร 43,888 คน สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนิคมคำสร้อย ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2522 ปัจจุบันสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนิคมคำสร้อย ตั้งอยู่ที่ ถนนชยางกูร อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร รหัสไปรษณีย์ 49130 มีบุคลากร 3 คน รักษาราชการแทนพัฒนาการอำเภอ 1 คน พัฒนาการ 1 คน และ อสพ. 1 คน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนิคมคำสร้อย, 2561)

พหุ อนุ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบ 8 แผนที่อำเภอนิคมคำสร้อย

ที่มา : Google

[สืบค้นเมื่อ วันที่ 25 สิงหาคม 2562]

อำเภอนิคมคำสร้อยแบ่งการปกครองออกเป็น 7 ตำบล คือ

1. ตำบลนิคมคำสร้อย
2. ตำบลกกแดง
3. ตำบลหนองแวง
4. ตำบลนาออก
5. ตำบลโชคชัย
6. ตำบลนาอุดม
7. ตำบลร่มเกล้า

เขตพื้นที่

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอเมืองมุกดาหาร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเมืองมุกดาหาร

ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอดอนตาล และอำเภอเลิงนกทา (จังหวัดยโสธร)

ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอหนองสูง

สถานที่ตั้งที่ว่าการอำเภอนิคมคำสร้อย คือ เลขที่ 138 หมู่ที่ 5 ตำบลนิคมคำสร้อย อำเภอ
นิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร 49130 มีพื้นที่ 377.2 ตร.กม. มีโรงเรียนประถมศึกษา 33 แห่ง ขยาย

โอกาส 8 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษา 5 แห่ง ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน 1 แห่ง วิทยาลัยการอาชีพ
 นิคมคำสร้อย 1 แห่ง วิทยาลัยชุมชนมุกดาหาร เครือข่ายนิคมคำสร้อย สถานที่ ฝึกอบรม/เรียน ใช้
 สถานที่ วิทยาลัยการอาชีพนิคมคำสร้อยและศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอนิคมคำสร้อย 1.
 โรงเรียนมัธยม ได้แก่ โรงเรียนคำสร้อยพิทยาสรรค์ โรงเรียนร่มเกล้าพิทยาสรรค์ โรงเรียนอุดมวิทย์
 โรงเรียนโชคชัยวิทยา โรงเรียนแวงใหญ่วิทยา 2. มหาวิทยาลัย ได้แก่ วิทยาลัยการอาชีพนิคมคำสร้อย
 มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของอำเภอ คือ ห้วยบังอี และอ่างเก็บน้ำห้วยขี้เหล็ก ลักษณะภูมิอากาศ
 มี 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญ ได้แก่ อ้อย หม่อนไหม ยางพารา
 มันสำปะหลัง

ตำบลกกแดง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอนิคมคำสร้อย อยู่ห่างจากอำเภอ
 4.5 กิโลเมตร สภาพทั่วไปเป็นที่ราบ มีพื้นที่ทั้งสิ้น 34.81 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 21,755 ไร่
 สภาพดินเป็นดินร่วนปนทราย ซึ่งเหมาะแก่การเพาะปลูก ประชากรส่วนใหญ่ เป็นชนเผ่าผู้ไท ที่มี
 เอกลักษณ์ของตนเอง โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 13 หมู่บ้าน (องค์การบริหารส่วนตำบลกกแดง.
 2557)

หมู่ 1 บ้านร่มเกล้า , บ้านกกแดง

หมู่ 8 บ้านชัยเจริญ

หมู่ 2 บ้านเหล่ากลาง

หมู่ 9 บ้านนาหลวง

หมู่ 3 บ้านอุ่มไผ่

หมู่ 10 บ้านคำแฮดน้อย

หมู่ 4 บ้านคำแฮดใหญ่

หมู่ 11 บ้านป่าแดง

หมู่ 5 บ้านค่านางโอก , บ้านบะ

หมู่ 12 บ้านอรัญญา

หมู่ 6 บ้านหินลาด

หมู่ 13 บ้านโนนเจริญ

หมู่ 7 บ้านหนองสระพัง

พหุบัน ปณ จิต โด ชีเว

ภาพประกอบ 9 แผนที่ตำบลลกกแดง
 ที่มา : สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนิคมคำสร้อย
 [สืบค้นเมื่อ วันที่ 25 สิงหาคม 2562]

เขตพื้นที่

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลนาโสก อำเภอเมืองมุกดาหาร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลนาออก อำเภอนิคมคำสร้อย

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลร่มเกล้า อำเภอนิคมคำสร้อย

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลโชคชัย อำเภอนิคมคำสร้อย

ประชากรส่วนใหญ่ ประมาณร้อยละ 95 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมีพื้นที่การเกษตรทั้งสิ้น 15,423 ไร่ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว อ้อย หม่อนไหม ยางพารา ไม้ผล มันสำปะหลัง ถั่วลิสง มีจำนวนครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้ในเขต อบต. 954 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 96.00 จำนวนบ้านที่มีโทรศัพท์ 10 หลังคาเรือน คิดเป็นร้อยละ 20.00 ของจำนวนหลังคาเรือนเส้นคมนาคมที่สำคัญผ่านใจกลางตำบล และใช้ติดต่อระหว่างตำบลถึงอำเภอ คือทางหลวงแผ่นดิน สายนิคม-หนองสูง หมายเลข 2370 ผ่านหมู่บ้าน 8 หมู่บ้าน มีถนนลูกรัง 7 สาย ถนนคอนกรีต คสล. จำนวน 2 สาย เชื่อมระหว่างทางหลวงแผ่นดินกับหมู่บ้านต่าง ๆ ในเขตตำบลกกแดน

กลุ่มหมอเหยาในอำเภอใกล้เคียง

- 1) นางก้าน ญาติน้อย (หมอเหยาตำบลป่าไร่ อำเภอดงตาล จังหวัดมุกดาหาร)
- 2) นายสมลี อาจวิชัย (หมอลำและหมอเหยาบ้านหนองโอ ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร)
- 3) นางบัวเรียน อาจวิชัย (หมอลำและหมอเหยาบ้านหนองโอ ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร)

ประเพณีฮีตสิบสองของชาวอีสาน

"ฮีตสิบสอง" หมายถึง จารีตประเพณีประจำสิบสองเดือน ซึ่งถือเป็นโอกาสดีที่ชาวบ้านจะได้มาร่วมชุมนุมและทำบุญในทุก ๆ เดือนของรอบปีและถือเป็นจรรยาของสังคม ผู้ที่ฝ่าฝืนก็จะเป็นผู้ที่ผิดฮีตหรือผิดจารีตนั่นเอง (หลายครั้งฮีตสิบสองมักจะกล่าวควบคู่ "คลองสิบสี่" (คองสิบสี่) ที่เป็นดั่งแบบแผนหรือแนวทางดำเนินชีวิต (คลอง = ครรลอง) แต่จะมุ่งเน้นไปทางศีลธรรมมากกว่าด้านอาชีพ) สำหรับประเพณีหลัก ๆ 12 เดือนตามฮีตสิบสองของชาวอีสานโบราณนั้นประกอบด้วย (ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552)

เดือนเจียง (เดือน อ้าย) มีการประกอบพิธีบุญเข้ากรรม ซึ่งเป็นเดือนที่พระสงฆ์เข้ากรรม (ปริวาสกรรม) เพื่อให้พระสงฆ์ผู้กระทำผิด ได้สารภาพต่อหน้าคณะสงฆ์ เป็นการฝึกจิตสำนึกถึงความบกพร่องของตน และมุ่งประพฤติดนให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัยต่อไป ชาวบ้านก็จะมีการทำบุญเลี้ยงผีต่าง ๆ

เดือนยี่ ใน ถูหลังการเก็บเกี่ยว ชาวบ้านจะทำบุญคูณข้าวหรือบุญคูณลาน โดยนิมนต์พระสวดมนต์เย็น เพื่อเป็นมงคลแก่ข้าวเปลือก รุ่งเช้าเมื่อพระฉันเช้าแล้วจะมีการทำพิธีสู่ขวัญข้าว นอกจากนี้ชาวบ้านจะเตรียมเก็บสะสมฟืนไว้หุงต้มที่บ้าน

เดือนสาม ใน มื้อเพ็งหรือวันเพ็ญเดือนสาม จะมีการทำบุญข้าวจีและบุญมาฆบูชา การทำบุญข้าวจีจะเริ่มตอนเช้าโดยใช้ข้าวเหนียวปั้นใส่น้ำอ้อยนำไปจิบนไฟ อ่อนแล้วชุบด้วยไข่เมื่อสุกแล้วนำไปถวายพระ

เดือนสี่ ทำบุญ พระเวสพิงเทศน์มหาชาติ ในงานบุญนี้มักจะมีผู้นำของมาถวายพระ ซึ่งเรียกว่า "กัณฑ์หลอน" หรือถ้าจะถวายเฉพาะจงเฉพาะพระนักเทศน์ที่ตนนิมนต์มาก็จะเรียกว่า "กัณฑ์จอบ" เพราะต้องแอบซุ่มดูให้แน่เสียก่อนว่าใช้พระรูปที่จะถวายเฉพาะจงหรือไม่

เดือนห้า ประเพณีตรุษสงกรานต์หรือบุญสงรงน้ำหรือบุญเดือนห้า ซึ่งมีขึ้นในวันขึ้น 15 เดือนห้าและถือเป็นเดือนสำคัญ เพราะเป็นเดือนเริ่มต้นปีใหม่ไทย การสงรงน้ำจะมีทั้งการรดน้ำพระพุทธรูป พระสงฆ์ และผู้หลักผู้ใหญ่ ด้วยน้ำอบน้ำหอมเพื่อขอขมาและขอพรตลอดจนมีการทำบุญถวายทาน

เดือนหก ประเพณีบุญบั้งไฟและบุญวันวิสาขบูชา การทำบุญบั้งไฟเป็นการขอฝนพร้อมกับงานบวชนาค ซึ่งการทำบุญเดือนหกถือเป็นงานสำคัญก่อนการทำนา หมู่บ้านใกล้เคียงจะนำเอาบั้งไฟมาจุดประชันขันแข่งกัน หมู่บ้านที่รับเป็นเจ้าภาพจะจัดอาหาร เหล้ายามาเลี้ยง เมื่อถึงเวลาที่จะตั้งขบวนแห่บั้งไฟและรำเซิ้งออกไป ณ ลานที่จุดบั้งไฟ ด้วยความสนุกสนาน คำเซิ้งและการแสดงประกอบจะออกไปในเรื่องเพศแต่จะไม่คิดเป็นเรื่องหยาบคาย แต่อย่างใด ซึ่งประเพณีบุญบั้งไฟจะจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ทุกปีที่จังหวัดยโสธร ส่วนการทำบุญวิสาขบูชานั้นจะมีการทำบุญเลี้ยงพระ ฟังเทศน์ ช่วงเย็นมีการเวียนเทียนเช่นเดียวกับภาคอื่น ๆ

เดือนเจ็ด ทำบุญข้าสยะ (ล้าง) หรือบุญบูชาบรรพบุรุษ มีการเช่นสรวงหลักเมือง หลักบ้าน ปู่ตา ผีตาแฮก ผีเมือง เป็นการทำบุญเพื่อระลึกถึงผู้มีพระคุณ

เดือนแปด ทำบุญ เข้าพรรษาซึ่งเป็นประเพณีทางพุทธศาสนาโดยตรง ลักษณะการจัดงานจึงคล้ายกับทางภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย เช่น มีการทำบุญตักบาตร ถวายภัตตาหารแด่พระภิกษุสงฆ์ สามเณร มีการฟังธรรมเทศนา ตอนบ่ายชาวบ้านหล่อเทียนใหญ่ถวายเป็นพุทธบูชาและเก็บไว้ตลอดพรรษา การนำไปถวายวัดจะมีขบวนแห่ฟ้อนรำเพื่อให้เกิดความคึกคักสนุกสนาน ประเพณีแห่เทียนพรรษาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดต้องเป็นที่จังหวัดอุบลราชธานี

เดือนเก้า ประเพณีทำบุญข้าวประดับดิน เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศแก่ญาติผู้ล่วงลับ เพื่อบูชาผีบรรพบุรุษและผีไร่ญาติ โดยชาวบ้านจะทำการจัดอาหาร ประกอบด้วยข้าว ของหวาน หมากพลู บุหรี่ ห่อด้วยใบตองกล้วยร้อยเป็นพวง เตรียมไว้ถวายพระช่วงเลี้ยงเพล บางพื้นที่อาจจะนำห่อข้าวน้อย เหล้า บุหรี่ แล้วนำไปวางหรือแขวนไว้ตามต้นไม้และกล่าวเชิญวิญญาณของบรรพบุรุษและญาติ มิตรที่ล่วงลับไปมารับส่วนกุศลในครั้งนี้ ต่อมาใช้วิธีการกรวดน้ำหลังการถวายภัตตาหารพระสงฆ์แทน การทำบุญข้าวประดับดินนิยมทำกันในวันแรม 14 ค่ำ เดือนเก้า หรือที่เรียกว่า บุญเดือนเก้า

เดือนสิบ ประเพณีทำบุญข้าวสากหรือข้าวสลาก (สลากภัต) ตรงกับวันเพ็ญเดือนสิบผู้ถวาย จะเขียนชื่อของตนลงในภาชนะที่ใส่ของท่านและ เขียนชื่อลงในบาตร ภิกษุสามเณรรูปใดจับได้สลาก ของใครผู้นั้นจะเข้าไปถวายของเมื่อพระฉันเสร็จ แล้วจะมีการฟังเทศน์เพื่อเป็นการอุทิศให้แก่ผู้ตาย

เดือนสิบเอ็ด ประเพณีทำบุญออกพรรษา ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือนสิบเอ็ด พระสงฆ์จะแสดง อาบัติ ทำการปวารณา คือ การเปิดโอกาสให้ว่ากล่าวตักเตือนกันได้ ต่อมาเจ้าอาวาสหรือพระผู้ใหญ่จะ ให้โอวาทเตือนพระสงฆ์ให้ปฏิบัติตนอย่างผู้ทรงศีล พอตกกลางคืนจะมีการจุดประทีป โคมไฟนำไป แหวนไว้ตามต้นไม้ในวัดหรือตามริมรั้ววัด จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุญจุดประทีป ในจังหวัดนครพนม จะมีประเพณีการไหลเรือไฟซึ่งตกแต่งด้วยตะเกียงน้ำมันก๊าด เป็นรูปต่าง ๆ สวยงามกลางลำน้ำโขง และมีหลายจังหวัดที่จัดงานแห่ปราสาทผึ้งขึ้น แต่ที่นับว่าเป็นต้นตำรับและมีความยิ่งใหญ่กว่าที่ใดก็คือ จังหวัดสกลนคร

เดือนสิบสอง เป็นเดือนส่งท้ายปีเก่าซึ่งจะมีการทำบุญกองกฐินโดยเริ่มตั้งแต่วันแรมหนึ่ง ค่ำ เดือนสิบเอ็ดถึงกลางเดือนสิบสอง แต่ชาวอีสานในสมัยก่อนนิยมเริ่มทำบุญทอดกฐินกันตั้งแต่ข้างขึ้น เดือนสิบสอง จึงมักจะเรียกบุญกฐินว่า บุญเดือนสิบสอง สำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำ ใหญ่ เช่น แม่น้ำโขง แม่น้ำชี และแม่น้ำมูล จะมีการจัดสงฆ์ (แข่งเรือ) เพื่อระลึกถึงอุสุภยานาค บางแห่งจะมีการทำบุญดอกฝ้ายเพื่อใช้ทอเป็นผ้าห่มกันหนาวถวายพระเณร มีการจุดพลุดะไล และ บางแห่งจะมีการทำบุญโพนจุกลูกสาวซึ่งนิยมทำกันมากในสมัยก่อน

ประเพณีทั้งสิบสองเดือนชาวอีสานโบราณถือว่าเป็นหน้าที่ของทุกคนที่จะต้อง ร่วมมือกัน อย่างจริงจัง ตั้งแต่เดือนอ้ายจนถึงเดือนสิบสองใครที่ไม่ไปช่วยงานบุญก็จะถูกสังคมตั้ง ข้อรังเกียจและ ไม่คบค้าสมาคมด้วยการร่วมประชุมทำบุญเป็นประจำทำให้ชาวอีสาน มีความสนิทสนมรักใคร่ และ สามัคคีกัน ทั้งภายในหมู่บ้านของตนและในหมู่บ้านใกล้เคียง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural-functional Theory) เป็นทฤษฎีที่เก่าแก่และมีอิทธิพล ต่อวงการสังคมศาสตร์ทฤษฎีหนึ่งเนื่องจากเป็นทฤษฎีที่สามารถใช้อธิบายสังคมมนุษย์และการกระทำ ภายในสังคมมนุษย์ ทฤษฎีนี้มองสังคมมนุษย์ว่าเป็นระบบหนึ่งซึ่งระบบนั้นประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ

ที่ทำงานสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตามระบบมีหน้าที่ที่ชัดเจนและมีขอบเขต (Boundary) ที่แน่นอน และในขณะเดียวกันก็มีกระบวนการในการทำงาน เพื่อรักษา (Maintenance) ขอบเขตนั้นเอาไว้ หรืออาจกล่าวได้ว่า สังคมเป็นระบบจะมีอาณาเขตที่แน่นอนและมีการวางระเบียบ ในตนเองโดยการทำงานของส่วนประกอบต่าง ๆ มีลักษณะพึ่งพาอาศัยกันเพื่อให้เกิดดุลยภาพในสังคม นั้น ๆ สังคมในฐานะที่เป็นระบบที่รักษาตนเองได้มีความต้องการจำเป็นจำนวนหนึ่ง เพื่อให้สังคมนั้น

อยู่ต่อได้ ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ประกอบไปด้วยโครงสร้าง (Structural) และหน้าที่ (Function) โครงสร้างสังคม (A Social Structure) ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานของสังคมวิทยา ได้แก่ รูปแบบของ กฎเกณฑ์การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หรือการกระทำระหว่างกันทางสังคม หรือความสัมพันธ์ทางสังคม ที่เป็นหลักอยู่ (Parson, 2007)

วัฒนธรรมและดนตรีที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อให้เห็นความสำคัญกับดนตรีและ สังคมนั้น ๆ แยกได้เป็น 2 ประเด็นคือ (Blacking, 1976)

1. ความสัมพันธ์ที่ดนตรีมีต่อสังคม (Music in Society and Culture) เพื่อศึกษาดนตรี ว่ามีผลอย่างไรต่อสังคม

2. ความสัมพันธ์ที่ดนตรีมีต่อสังคม (Society and Culture in Music) เพื่อศึกษาว่า สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมอะไรบ้างที่มีผลต่อดนตรีมีรูปแบบและลักษณะอย่างไร ทั้งลักษณะของ เครื่องดนตรี หรือลักษณะดนตรี

แนวคิดทางสังคม (Social thought) หมายถึง ความคิดของมนุษย์โดยมนุษย์และเพื่อมนุษย์ ความคิดที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา จะกระทำโดยคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ กรณีที่คิดคนเดียวก็ ต้องเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นด้วย แม้ไม่ยอมรับทั้งหมดก็อาจยอมรับเพียงบางส่วน ความคิดนั้นจึงคงอยู่ ได้ Emory Bogardus ได้ให้ความหมายแนวคิดทางสังคมว่า “เป็นความคิดเกี่ยวกับการสอบถามหรือ ปัญหาทางสังคมของบุคคลต่าง ๆ ไม่ว่าจะในอดีตหรือปัจจุบัน เป็นการคิดร่วมกันของเพื่อนหรือผู้ที่ อยู่ในความสัมพันธ์ เป็นความคิดของแต่ละคนและของกลุ่มคน ในเรื่องรอบตัวมนุษย์ ซึ่งมนุษย์ของ สังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยก็ต้องคิด เพื่อหาทางแก้ปัญหาหรือทำให้ปัญหาบรรเทาลง ความคิดความ อ่านที่ได้ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาแล้ว และใช้การได้ดี ก็จะได้รับการศึกษาสืบทอดจากจุดหนึ่งไปยังอีก จุดหนึ่ง” อาจารย์วราคม ทีสุกะ ให้ความหมายว่า “แนวคิดทางสังคมเป็นความคิดของมนุษย์ เกิดจาก การรวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนของมนุษย์ เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์โดยทั่วไป และปัญหาที่ประสบ ความคิดนี้เป็นที่ยอมรับกันในหมู่มนุษย์ ไม่สูญหาย มีการสืบความคิดกันต่อไป” โดยประเภทของ แนวคิดทางสังคมได้เรียบเรียงจากความคิดของ Bogardus ได้ 5 ประเภท เรียกว่า “แนวทางห้าสาย ของความคิดมนุษย์” (five lines of human thought) ดังนี้ (อาชว์ภูริชัญญ์ น้อมเนียน, 2560)

1. ความคิดเกี่ยวกับจักรวาล เป็นความคิดของคนโบราณเกี่ยวข้องกับลักษณะของสากล จักรวาล และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับจักรวาล มนุษย์ยุคโบราณสนใจในศาสนา ในจิตและ วิญญาณ มีความคิดความเชื่อในเรื่องเทพเจ้า ภูต ผี เทวดา ลัทธิศาสนาต่าง ๆ เช่น ลัทธิเทพเจ้าองค์ เดียว (monotheism) ลัทธิเทพเจ้าหลายองค์ (polytheism) การปกครองโดยสงฆ์ (monotheism) สิ่งเหล่านี้ทำให้มนุษย์เกิดความกลัวและความหวัง อุดมการณ์และการบูชาขั้นต้นด้วยชีวิต

2. ความคิดเกี่ยวกับปรัชญา ในขั้นนี้มีระดับความคิดเชิงปัญญาสูงขึ้น แต่ก็ยังเป็นความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับจักรวาลเกี่ยวข้องกับสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต แต่ไม่เกี่ยวกับศาสนา หรือไม่ใช่ความคิดที่สนองความจำเป็นทางศาสนา ความเชื่อ มนุษย์พยายามลดความคลุมเครือ หาความกระจ่างในสิ่งแวดล้อมของจักรวาล เกณฑ์คำอธิบายต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล หาเอกภาพจากการเปลี่ยนแปลงและหาแก่นสารในความซับซ้อน มนุษย์ได้พบว่าในยุคนี้ควรมีการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ เชื่อมั่นในความสามารถของมนุษย์ และรู้ว่าในที่สุดทุกสิ่งจะต้องแตกดับไป มนุษย์พยายามสร้างความหมายสูงสุดของสิ่งต่าง ๆ อย่างไม่มีอคติตามความรู้ความสามารถที่สูงขึ้นของตน

3. ความคิดเกี่ยวกับตนเอง เมื่อมีความรู้เกี่ยวกับจักรวาลและความรู้ทางปรัชญาเพียงพอแล้ว มนุษย์ก็หวนกลับมาคิดถึงตัวเอง คิดถึงบุคลิกลักษณะ โครงสร้างและหน้าที่ของการคิด การกระทำหรือการประพฤติปฏิบัติของตนเอง คิดถึงความฉลาด ความโง่ ความจำ ความฝันและสิ่งต่าง ๆ เกี่ยวกับตนเอง ซึ่งเป็นที่มาของวิชาจิตวิทยาสมัยใหม่

4. ความคิดเกี่ยวกับวัตถุ ได้แก่ความรู้สึเกี่ยวกับ หิน ดิน น้ำ อากาศ ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่รอบตัวมนุษย์ และมนุษย์จำเป็นต้องรู้จัก เพื่อป้องกันอันตราย หรือใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ การคิดเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ ทำให้มนุษย์ได้บ่อน้ำมัน บ่อแก๊ส นำมาปรับปรุงการคมนาคมขนส่ง ความคิดความรู้อันแยบยลของมนุษย์ ทำให้มนุษย์รู้จักใช้ประโยชน์จากวัตถุต่าง ๆ สามารถควบคุมธรรมชาติได้ นั่นคือที่มาของความคิดทางวิทยาศาสตร์ ที่ทำให้เกิดความสะดวกสบาย

5. ความคิดเกี่ยวกับเพื่อนมนุษย์หรือสังคมมนุษย์ ในประวัติศาสตร์มนุษย์มีความคิดเกี่ยวกับเพื่อนมนุษย์ในลักษณะเป็นกลุ่มน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนที่ทำให้กับเรื่องต่าง ๆ ใน 4 ข้อแรก และได้หันมาสนใจเรื่องของเพื่อนมนุษย์เมื่อไม่นานมานี้ โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ได้แก่ ความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ระหว่างมนุษย์กับสังคม ภาระหน้าที่ความผูกพันที่มีต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อสังคม ลักษณะของชีวิตสังคม แนวโน้มทางสังคม ปัญหาสังคม หลักการการศึกษาวิเคราะห์สังคม อันเป็นความคิดพื้นฐานของสังคมศาสตร์ในสังคมสมัยใหม่

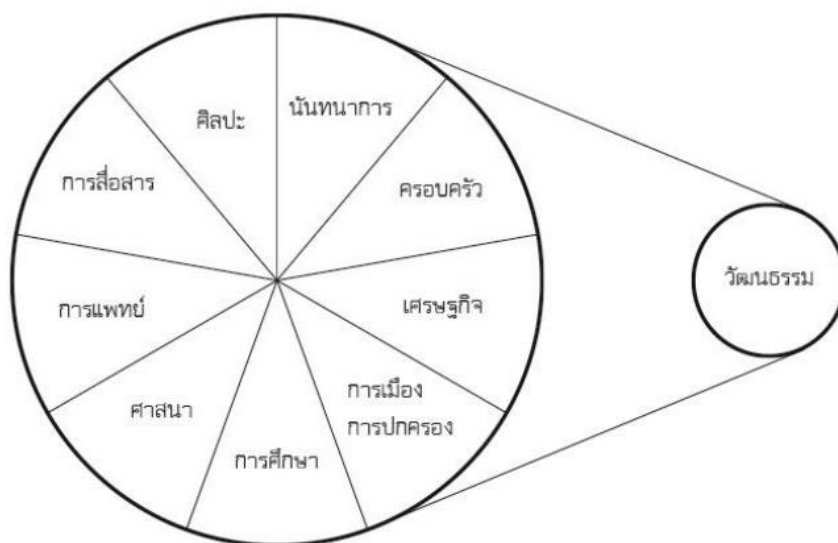
เพื่อให้สังคมดำรงอยู่และดำเนินต่อไปได้ระบบสังคมและระบบย่อยในสังคมมีหน้าที่จำเป็นพื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ การปรับตัว (Adaptation-A) การบรรลุเป้าหมาย (Goal attainment-G) การบูรณาการ (Integration-I) และการรักษาแบบแผน (Latency-L) หรือเป็นที่รู้จักกันดีในนามของ AGIL function (Wallace and Wolf, 2009) ซึ่งการปรับตัว (A) และการบรรลุเป้าหมาย (G) เป็นหน้าที่เพื่อการดำรงอยู่ ในขณะที่การบูรณาการ (I) และการรักษาแบบแผน (L) เป็นหน้าที่เพื่อการดำเนินต่อ ครอบครัวมีการปรับตัว (A) โดยการต้องมีการปรับตัว มีรายได้เพื่อการอยู่รอดของสมาชิก ครอบครัวต้องมีเป้าหมาย (G) และสมาชิกต่างมีหน้าที่เพื่อบรรลุเป้าหมายนั้นร่วมกัน ครอบครัวต้องมี

บูรณาการ (I) สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันภายใต้กฎเกณฑ์ในครอบครัวกำหนดร่วมกัน และครอบครัวต้องมีการรักษาแบบแผน (L) ระบบเครือญาติ (kinship system) ทำให้สถาบันครอบครัวดำรงอยู่ได้ ครอบครัวทางเลือกก็เช่นเดียวกัน แม้ว่าโครงสร้างครอบครัวจะไม่สมบูรณ์หากแต่สมาชิกเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของระบบครอบครัว และทำหน้าที่ให้ครบถ้วนก็จะสามารถทำให้ระบบครอบครัวสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ (Adams, 2002)

มานุษยวิทยาเป็นการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ในทุกแง่มุม ทุกสถานที่ และทุกช่วงเวลา และอาจกล่าวได้ว่า เป็นการศึกษาวัฒนธรรมของมนุษย์ ซึ่งหมายถึงทุกเรื่องในชีวิตของมนุษย์ เพื่อแก้ไขความผิดพลาดหรือช่วยเหลือความผิดพลาดในด้านต่าง ๆ ของสังคม ซึ่งการหาข้อมูลนั้นต้องอาศัยการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Anthropology Fieldwork) ที่เป็นรากฐานสำคัญของนักมานุษยวิทยาอีกด้วย และเนื่องด้วยเป้าหมายของวิชามานุษยวิทยาคือการศึกษาวัฒนธรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ทำให้นักมานุษยวิทยาต้องทำการลงพื้นที่ทำวิจัยภาคสนามจริง โดยจะให้มนุษย์และสังคมเป็นตัวแทนการทดลอง ซึ่งการวิจัยทางภาคสนามของนักมานุษยวิทยาสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 สมัย ได้แก่ สมัยแรกนักมานุษยวิทยาจะลงพื้นที่ในลักษณะสังเกต (Observer) สมัยที่สองนักมานุษยวิทยาเริ่มเข้าไปสังเกตอย่างมีส่วนร่วม (Participant Observation) ที่เป็นต้นแบบของการวิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยาในสมัยใหม่จึงมีลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้ (งามพิศ สัตย์สวงน, 2558)

1. อยู่ในสังคมที่เลือกศึกษา
2. มีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม
3. ใช้เวลานานในสนามวิจัย
4. ใช้เทคนิควิจัยหลายรูปแบบ
5. ใช้ตัวแปรหลายตัว
6. ใช้ทั้งระดับปัจเจกและกลุ่มคน
7. แสดงบทบาทคนรอบนอก
8. ดูภาพรวม
9. มีการจดบันทึกอย่างละเอียด
10. เตรียมตัวก่อนเข้าสนามวิจัย

ภาพประกอบ 10 ภาพรวมของวัฒนธรรม

ที่มา : งามพิศ สัตย์สงวน

การวิจัยสนามเป็นการวิจัยที่ ต้องเข้าใจในสภาพวัฒนธรรมและสังคม ซึ่งนักมานุษยวิทยาสามารถเลือกที่จะศึกษาได้อย่างอิสระ และเพื่อที่จะช่วยให้ประสบผลสำเร็จนั้น จะต้องคำนึงถึงปัจจัยที่สำคัญ ดังนี้

1. เลือกสถานการณ์ทางสังคมขนาดเล็กสถานการณ์เดียว
2. เลือกสถานการณ์ทางสังคมที่เข้าถึงได้ง่าย
3. เลือกสถานที่ที่สังเกตนักวิจัยได้ยาก
4. เลือกสถานที่ที่เข้าถึงได้ง่าย
5. เลือกสถานที่ที่มีกิจกรรมเกิดขึ้นบ่อย
6. เลือกสถานที่ที่เปิดโอกาสให้นักวิจัยมีส่วนร่วม

แรกเริ่มของมานุษยวิทยากำเนิดจากฝั่งยุโรป ในสหราชอาณาจักรเรียกว่า “มานุษยวิทยาสังคม” (Social Anthropology) ส่วนในสหรัฐอเมริกาเรียกว่า “มานุษยวิทยาวัฒนธรรม” (Cultural Anthropology) ซึ่งมีมุมมองต่างกัน แต่ทั้งสองสำนักเริ่มจากความคิดที่จะศึกษาวัฒนธรรมของสังคมที่แตกต่างไปจากสังคมตะวันตก (Non Western Culture) เรื่อยมาจนปัจจุบัน ถือว่ามานุษยวิทยาเป็นศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวของมนุษย์ มีขอบเขตกว้างขวางครอบคลุมทุกด้านของวิถีชีวิต ทั้งความคิด พฤติกรรม และผลผลิตของมนุษย์เกี่ยวกับชีววิทยา สภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์กับสัตว์โลกอื่น ๆ ความสำเร็จของมนุษย์ ความเจริญของวัฒนธรรม ประวัติวิวัฒนาการของมนุษย์ ได้แก่

โบราณคดี ชาติพันธุ์วิทยา ภาษา แะสังคมวัฒนธรรม ศึกษาตั้งแต่วิวัฒนาการกายภาพของมนุษย์ สรีรวิทยา การตัดแต่งพันธุกรรม โภชนาการ การเมือง ครอบครัว และศาสนา ครอบคลุมเนื้อหาทาง วัฒนธรรมของสังคมโบราณจนถึงสังคมร่วมสมัย ภายใต้ทฤษฎีของมนุษย์แบบองค์รวมและ การศึกษาแบบมีส่วนร่วม (ดำรงพล อินทร์จันทร์, 2561)

มานุษยวิทยาดนตรีวิทยา หมายถึง การศึกษาหาความรู้ในด้านดนตรีในแง่วัฒนธรรมของมนุษย์ คือ ศึกษาในด้านดนตรีวิทยา และในด้านบทบาทหน้าที่ในสังคม เช่นเหตุผลที่มนุษย์ได้คิดค้นดนตรีขึ้น เป็นของตน ลักษณะของดนตรี การใช้ดนตรีต่าง ๆ ในสังคม ความหมายของดนตรีที่มีผลต่อผู้คนใน สังคมนั้น ๆ การสืบทอดดนตรี การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและการเสื่อมสลายของดนตรีในสังคม ดนตรีนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาอยู่เสมอ ลักษณะของการศึกษาทางมานุษยวิทยาจึงศึกษา ดังนี้ (ปัญญา รุ่งเรือง, 2546)

1. ศึกษาเรื่องราวทางดนตรีของมนุษย์ ดนตรี สังคม และวัฒนธรรม
2. ศึกษาดนตรีที่ยังมีชีวิตอยู่
3. อธิบายข้อเท็จจริงของดนตรี ในแง่ของเนื้อหาทางสังคม และวัฒนธรรม
4. เป็นการทำงานวิจัยภาคสนาม โดยการหาข้อเท็จจริงจากแหล่งต่าง ๆ

ทิศทางการเคลื่อนที่ของทำนองเพลงว่ามีทิศทางการเคลื่อนที่หลายอย่างเช่น (มานพ วิ สุทธิแพทย์, 2533)

1. เสียงเรียงกันสูงขึ้นหรือต่ำลง เช่น ด ร ม ฟ ซ หรือ ซ ฟ ม ร ด หรือเรียงกันตาม บันไดเสียง ด ร ม ซ ล ด หรือ ด ล ช ม ร ด
2. มีเสียงกระโดด เช่น ด ร ม ล หรือ ซ ล ด ม หรือ ด ล ช ร หรือ ม ร ด ซ
3. มีรูปแบบคล้ายฟันปลาสูงขึ้น , ต่ำลง เช่น ร ด ม ร ช ม ล ซ
4. ใช้เสียงซ้ำ เช่น ด ด ด ด , ร ร ร ร หรือ ม ช ม ม , ร ด ร ร

มานุษยดนตรีวิทยา หมายถึง การศึกษาดนตรีใด ๆ ก็ตามที่รวมทั้งเครื่องดนตรีและ องค์ประกอบทางวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน เป็นการศึกษาดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะดังนี้ (สุกรี เจริญสุข, 2530)

1. เป็นการศึกษาดนตรีใด ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่ดนตรีตะวันตก (Non Western Art Music) ซึ่งรวมทั้งดนตรียุโรปโบราณที่ยังมีชีวิตอยู่
2. เป็นการศึกษาดนตรีทุกรูปแบบในท้องถิ่นหนึ่ง ดนตรีพื้นเมือง ดนตรีชนกลุ่มน้อย หรือดนตรีการค้า

การศึกษาทเพลง สิ่งที่จะบ่งบอกของการเป็นเพลงได้ สิ่งที่สำคัญคือ “ทำนอง” ซึ่งในกระบวนการศึกษาทางดนตรีวิทยา และ มานุษยดนตรีวิทยานั้น การวิเคราะห์ทำนองเป็นส่วนสำคัญของนักดนตรีวิทยา (ณรงค์รัชช วรรณมิตรไมตรี, 2560)

หัวข้อในการวิเคราะห์ทำนองมีทั้งหมด 7 ประเด็น ดังนี้ (ณัชชา พันธุ์เจริญ, 2551)

1) ช่วงเสียง

ช่วงเสียง (Range) คือ ระยะห่างระหว่างตัวโน้ตที่มีระดับเสียงสูงสุดและระดับโน้ตที่มีเสียงต่ำสุดช่วงกลางเสียง (Tessitura) ซึ่งหมายถึงช่วงเสียงที่ใช้มากที่สุด อาจไม่ใช่ช่วงเสียงที่อยู่กึ่งกลางของช่วงเสียงทั้งหมด

2) ชั้นคู่

การวิเคราะห์ชั้นคู่ (Interval) ในทำนองเดี่ยวก็คือวิเคราะห์การดำเนินทำนอง จากตัวโน้ตหนึ่งไปยังตัวโน้ตหนึ่งอย่างไร โดยวัดจากการนับชั้นคู่ คือ

- การเคลื่อนทำนองแบบตามชั้น (Conjunct motion) เป็นการเคลื่อนคู่เพอร์เฟค
- การเคลื่อนทำนองแบบข้ามชั้น (Disjunct motion) เป็นการขยับชั้นคู่กระโดด

3) ทิศทาง

มีอยู่ 3 ทิศทางคือทิศทางขึ้น คือถ้าโน้ตตัวหลังมีระดับเสียงสูงกว่า หรือทิศทางลงที่มีระดับเสียงต่ำกว่า และโน้ตยังคงเสียงเดิม เรียกว่าทิศทางคงที่

- ทิศทางขึ้น มีลักษณะว่า ทำนองมีทิศทางขึ้นมากมีการดำเนินทำนองจากตัวโน้ตหนึ่งไปยังโน้ตอีกตัวหนึ่งในทิศทางขึ้นบ้างลงบ้าง แต่จะมีทิศทางขึ้นบ่อยครั้งกว่า หรืออาจมีคู่กระโดดขึ้นหลายชั้นกว่าชั้นคู่กระโดดลง

- ทิศทางลง มีลักษณะว่า ในทางกลับกันกับทำนองที่มีทิศทางลงจะมีการดำเนินจากโน้ตตัวหนึ่งไปยังโน้ตอีกตัวหนึ่งในทิศทางขึ้นบ้างลงบ้างเช่นกัน แต่จะมีทิศทางในขาลงบ่อยครั้งมากกว่าทิศทางคงที่ทำนองจำนวนไม่น้อย

- ทิศทางคงที่ มีลักษณะ ไม่มีทิศทางชัดเจนว่าขึ้นหรือลง

4) ความสัมพันธ์ของทิศทาง

การเคลื่อนทำนองสองแนวพอจำแนกได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

- การเคลื่อนทำนองสองแนวแบบขนาน หรือแบบเหมือน เป็นการเคลื่อนทำนองสองแนวไปในทิศทางเดียวกัน โดยการขึ้นหรือลงด้วยการขยับทำนอง ไม่จำเป็นต้องเป็นคู่ขนาดกันระหว่างสองแนว

- การเคลื่อนทำนองแบบสวนทาง เป็นการเคลื่อนทำนองในทิศทางตรงกันข้าม

5) โน้ตระดับ

ในการวิเคราะห์ทำนองควรให้ความสำคัญกับโน้ตระดับด้วย เพราะเป็นสิ่งที่เพิ่มชีวิตชีวาให้กับทำนอง โน้ตระดับเพียงตัวเดียว สามารถสร้างความสนใจไม่น้อย

6) โครงหลักของทำนอง

การวิเคราะห์โครงหลักของทฤษฎีของไฮน์ริชเชงเกอร์ (Heinrich Schenker; 1868-1935) ซึ่งกล่าวว่า โครงหลักของทำนองที่ดีจะมีทิศทางขึ้นหรือลงตามลำดับที่ และ ชั้น ทฤษฎีนี้ เชงเกอร์ คิดค้นขึ้นมาเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เพลงอยู่ในกฎแจเสียง Tonality แต่ หลักของทฤษฎีนี้นำไปใช้ใน ระบบพื้น ๆ ได้อีกด้วย ซึ่งเลือกใช้เฉพาะในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ และทฤษฎีนี้สามารถนำไปวิเคราะห์โครงหลักของทำนอง และทิศทางของทำนอง ซึ่งเลือกจะวิเคราะห์จากโน้ตที่ต่ำสุด หรือโน้ตที่สูงสุด

7) จำนวนแนวเสียง

ในมิติแนวเสียงนั้น ประกอบไปด้วยเสียงหลายแนวเสียงการวิเคราะห์จึงต้องมีความละเอียดอ่อน

พิธีกรรมมมีวัดเป็นพิธีกรรมของชาวไทยเชื้อสายเขมรที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ จัดทำขึ้นเพื่อพยาบาลรักษาผู้ป่วยตามความเชื่อที่ว่าผีบรรพบุรุษเป็นผู้กระทำให้อเจ็บป่วย โดยมีมมีวัดเป็นร่างทรง การประกอบพิธีกรรมจะต้องมีวิธีการและองค์ประกอบอย่างถูกต้องและครบถ้วนตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดพิธีกรรม ดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรมมมีวัด ประกอบด้วย ตรีวู้ , ปี่ปุกหรือแคน และกลองกันตรึมกับฆ้องโหม่ง โดยบรรเลงประกอบการร้อง ให้มมีวัดได้รำรำตั้งแต่พิธีกรรมจนสิ้นสุดพิธีกรรม บทเพลงที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่หนึ่ง เป็นกลุ่มที่ใช้ในการบูชาครู ได้แก่ เพลงโพธิ์ทวม เพลงพัดเจ็ย เพลงอันตวงกรูและเพลงเมื่อนระเจียว กลุ่มที่สองเป็นบทเพลงในการเข้าทรงและรำรำของมมีวัด ได้แก่ เพลงบองบ๊อด เพลงโอี๊ก เพลงกันเตียวและเพลงจะเวีย กลุ่มที่สามเป็นเพลงลา ได้แก่ เพลงกัตปุกาและเพลงถวายเป็นริยะฮ้อติดเปริยะฮัจันท์ เนื้อหาของบทเพลงที่ใช้ในพิธีกรรมจะมีเนื้อหาแสดงการเกี่ยวพาราฮี และการประกอบอาชีพ (ชัชวาล อ่อนละมุล, 2549)

ตุ้บแก่งเป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องดนตรีประเภท ปี่ กลอง และฆ้อง เป็นวงดนตรีที่ใช้เล่นในพิธีกรรมงานศพ ซึ่งสันนิษฐานว่าได้รับอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธ พราหมณ์ และความเชื่อเรื่องผี ดนตรีตุ้บแก่งเป็นเครื่องบอกกิจกรรมในพิธีกรรมด้วย เครื่องดนตรีตุ้บแก่งจะสร้างขึ้นมาจากฝีมือของนักดนตรีตุ้บแก่งที่ได้รับการถ่ายทอดและสั่งสมประสบการณ์มาจากบรรพบุรุษซึ่งจะมีลักษณะง่าย ๆ ไม่พิถีพิถัน (ประทีป นึกปี, 2546)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่า การวิเคราะห์ดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ควรจะบันทึกข้อมูลที่ทำให้คุณภาพ ภาพและเสียงใกล้เคียงกับดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ มากที่สุด เพื่อนำมาวิเคราะห์ให้มีประสิทธิภาพ และใช้ทฤษฎี จังหวะ (Rythm) ทำนอง (Melody) เสียงประสาน (Harmony) และ

สังคีตลักษณะ (Form) ในการวิเคราะห์ รวมทั้งสังเกตและวิเคราะห์ในด้านของจิตวิทยาและการสืบทอด ประเพณีและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นอีกด้วย

งานวิจัยในประเทศ

อัมพร นันนวล (2552) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง ประเพณีกินตองของชาวภูไท ตำบลโพหนอง ตำบลเรณู ตำบลเรณูใต้ อำเภอรณนคร จังหวัดนครพนม พบว่า การแต่งกายของชาวผู้ไทย ในเวลา ปกติผู้ชายนุ่งผ้าด้ายตาเม็ล็ดสีดำ หรือนุ่งผ้าขาวม้าลายสีขาว สวมเสื้อด้ายสีดำ (ผ้าพื้นเมือง) ผู้หญิงนุ่ง ซิ่นใช้เสื้อผ้าสีดำ (ผ้าพื้นเมือง) ถ้าไม่สวมเสื้อแทนที่จะห่มผ้าเอาแขนเสื้อผูกสะพายแล่งเฉวียงบ่าใช้ แทนห่มผ้าเครื่องประดับของชายในเวลาปกติไม่มี ของฝ่ายหญิงมีกำไลเงินใส่ข้อมือกับกระจอนหู (ต่าง หู) ทำด้วยเงินหรือทองเหลืองใส่ประจำตัวอยู่เสมอ เฉพาะคนที่มียศมากหน่อยก็มีฝามนต์ขีด (ผ้า เก็บดอก) สีเหลี่ยมผืนเล็ก ๆ ผูกคล้องศีรษะรัดผมไม่ให้รุงรัง โดยมากใช้ทั้งฝ่ายหญิงและฝ่ายชาย ใน เวลางานนักชัตฤกษ์ ผู้ชายนุ่งผ้าไหม สวมเสื้อชั้นใน ห่มผ้าขีด (ผ้าพื้นเมือง) ส่วนผู้หญิงนุ่งซิ่นไหมใหม่ สวมเสื้อผ้าดำแขนยาวติดกระดุม 33 - 40 เม็ดมาสมัยนี้บางคนใช้สตางค์ 10 ร้อยซ้อนกับลูกกระดุม ทุกลูก ทำตามฐานะคนจนและคนมีเครื่องประดับกายมีลูกปัดแก้วร้อยเป็นสายใช้คล้องคอผูกข้อมือ เกี่ยวหูพันผมหลายเส้น ใช้ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง พวกผู้หญิงยังเอาเหรียญสลึง เหรียญสองสลึง เหรียญเฟื้อง และเงินต่างประเทศเจาะรูร้อยผูกเป็นแถวคล้องคอคล้ายเสมาอีกด้วย ถ้าเป็นวันนักชัต ฤกษ์การทำบุญต่างบ้านจะต้องเดินทางไปจากบ้านผู้หญิงต้องมีกระหย่งใส่เครื่องนุ่งห่มและเครื่อง แต่งตัว หวี กระจก ไปด้วยทุกคน เมื่อเวลารับศีลผู้หญิงต้องถอดเครื่องประดับกายออกกองไว้ ทั้งหมด เมื่อรับเสร็จแล้วจึงนำมาใส่ไว้เหมือนเดิม ลักษณะร่างกายของคนจำพวกนี้รูปร่างผอมบางเหมือนคนไทยธรรมดา เว้นแต่หญิงไว้ผมยาวทุกคน และสำเนียงพูดต่างกับคนไทยธรรมดา คล้าย สำเนียงชาวพม่า และถ้าสังเกตกิริยาการเดินทางจะมีแปลกบ้าง โดยมากมักเป็นคนผิวขาว เนื้อหยาบ เดินสั้นเท้าหนัก ท่าเดินก้ม ๆ โดยสันนิษฐานว่า กลุ่มชาติพันธุ์นี้ขึ้นกับการเดินทางขึ้น ลง เขาอยู่เสมอ

ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง อัตลักษณ์เชิงเลขคณิตศิลป์ 8 กลุ่มชาติพันธุ์ในแถบกลุ่มแม่น้ำโขง กรณีศึกษาจังหวัดมุกดาหาร พบว่า คำว่า “ผู้ไทย” หรือบางพื้นที่จะเขียนว่า “ภูไท” แต่ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานเขียนว่า “ผู้ไทย” ถิ่นฐานเดิมของชาวผู้ไทยอยู่ที่แคว้น 12 จุไทยและแคว้นสิบสองปันนา (ดินแดนส่วนเหนือของเวียดนามและลาว ซึ่งติดกับดินแดนตอนใต้ของจีน) ราชอาณาจักรไทยได้สูญเสียดินแดนสิบสองจุไทยซึ่งอยู่ในเขตของลาวให้ฝรั่งเศสเมื่อ ร.ศ.107 (พ.ศ. 2431) แต่เดิม ชาวผู้ไทยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ผู้ไทยดำ มีอยู่ 8 เมือง นิยมแต่งกายด้วยผ้าสีดำหรือสีคราม

2. ผู้ไทยขาว มีอยู่ 4 เมือง อยู่ติดกับชายแดนจีนจึงนิยมแต่งกายด้วยผ้าสีขาว รวมกับผู้ไทยดำเป็น 12 เมือง จึงเรียกดินแดนแห่งนี้ว่า “สิบสองจุไทย” หรือ “สองเจ้าไทย”

ในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ 2 (เจ้าองค์หล่อ) แห่งราชอาณาจักรเวียงจันทน์ ได้มีหัวหน้าชาวผู้ไทยมีนามว่า พระศรีวราชาได้มีความดีความชอบในการช่วยปราบกบฏในนครเวียงจันทน์จนสงบราบคาบ กษัตริย์เวียงจันทน์จึงได้ปูนบำเหน็จโดยพระราชทานพระราชธิดาชื่อนางช่อฟ้า ให้เป็นภรรยา ในกาลต่อมาจึงได้แต่งตั้งให้บุตรซึ่งเกิดจากพระศรีวราชาหัวหน้าชาวผู้ไทย และนางช่อฟ้ารวม 4 คน แยกย้ายกันไปปกครองหัวเมืองของชาวผู้ไทย คือ เมืองสิบแอก เมืองเชียงค้อ เมืองวัง เมืองตะโปน (เซโปน) พร้อมกับอพยพชาวผู้ไทยลงไปทางใต้ของราชอาณาจักรเวียงจันทน์ (ปัจจุบันอยู่ในแขวงสุวรรณเขตของลาวติดชายแดนญวน) ต่อมาชาวผู้ไทยได้แยกย้ายออกไปตั้งเป็นเมืองพิน เมืองนอง เมืองพ่อง เมืองพลาน เมืองเชียงฮ่อม เมืองผาบ้ง เมืองคำอ้อคำเขียว เป็นต้น ซึ่งปัจจุบันอยู่ในแขวงสุวรรณเขตของลาว ในสมัยที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ เป็นกบฏต่อกรุงเทพมหานคร เมื่อ พ.ศ. 2369 เมื่อกองทัพไทยยกขึ้นไปปราบปรามจนสงบราบคาบแล้วทางกรุงเทพมหานครมีนโยบายจะอพยพชาวผู้ไทย ข่า กะโฮ้ กะเลิง ฯลฯ จากฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้มาตั้งบ้านเมืองอยู่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขง เพื่อมิให้เป็นกำลังแก่เวียงจันทน์และญวนอีกต่อไป จึงไปกวาดต้อนผู้คนซึ่งเป็นชาวผู้ไทยจากเมืองต่าง ๆ ที่อยู่ในแขวงสุวรรณ ให้ข้ามมาตั้งถิ่นฐานที่ฝั่งขวาของแม่น้ำโขงในเขต เมืองกาฬสินธุ์ สกลนคร นครพนม และมุกดาหาร โดยมีชาวผู้ไทยกระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้

1. เมืองเรณูนคร
2. เมืองพรรณานิคม
3. เมืองกุฉินารายณ์
4. เมืองภูแล่นช้าง
5. เมืองหนองสูง
6. เมืองเสนานิคม
7. เมืองคำเขื่อนแก้ว
8. เมืองวาริชภูมิ
9. เมืองจำปาชนบท

สมฤทัย เฟ่งศรี (2550) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง เสนดั่งบั้งหน่อ: ดนตรีพิธีกรรมของลาวโซ่งพบว่า พิธีเสนดั่งบั้งหน่อ เป็นการเล่นเพื่อเซ่นผีมดของหมอมดที่เป็นหมอพิธี ซึ่งผีมดที่ทำการเส่นนี้ คือมดที่เป็นครุ เป็นเทวดา หรือเทพที่สูงกว่าผีเรือน เป็นเทพชอบเที่ยว รักสนุก คนโง่งที่ตายไปแล้วจะต้องเป็นผีเรือน แต่คนที่เป็นหมอมดนั้นเป็นได้ทั้งผีเรือน และผีมด แต่ผีเรือนทุกคนจะไม่ได้เป็นผีมด โดยจากการวิเคราะห์บทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีเสนดั่งบั้งหน่อ พบว่าทำนองของปี่เป็นประเภททำนอง

ประสม (Polyphony) กลุ่มเสียง (Mode) ที่ใช้เป็นระบบ 5 เสียง (Pentatonic) แบบลาวโห่ง มีช่วงกว้างของเสียง (Range) ในแต่ละบทเพลงต่างกัน คือเพลงเชิญครู (ปรวมด) มีช่วงกว้างของเสียงที่ 320 เซ็นต์ รูปลักษณะทำนองของแต่ละบทเพลงมีลักษณะที่ไม่เหมือนกัน จะมีทั้งทำนอง ขึ้น ๆ ลง ๆ (Undulating) และแต่ละทำนองไม่ค่อยขึ้นหรือลงสม่ำเสมอ (Terrace) และทำนองไม่เชื่อมโยงกัน (Disjunct)

เดชา ศรีคงเมือง (2548) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การวิเคราะห์ทำนองสวดพระอภิธรรมในพิธีศพหลวง พบว่า ทำนองสวดพระอภิธรรมในพิธีศพหลวงของทั้งสองวัดนั้น รูปแบบโดยรวมของทำนองของทั้งสองวัด มีลักษณะเหมือนกันคือ ทำนองสวดประกอบไปด้วย 3 ส่วนหลัก ๆ คือ ส่วนเกริ่นนำ ส่วนเนื้อความ และส่วนปิดหรือจบลง ซึ่งส่วนเกริ่นนำจะเป็นการสวดโดยหัวหน้าสำหรับแต่เพียงผู้เดียว และสำหรับผู้สวดที่เหลือจะรับพร้อมกันในวรรคเพลงต่อ ๆ ไปต่อจากนั้นจึงดำเนินการสวดไปพร้อมกันทั้ง 4 รูป จนกระทั่งใกล้จบทำนองซึ่งในตอนท้ายนี้จะมีทำนองแสดงการปิดสำนวนอย่างชัดเจน โดยสำนวนทำนองปิดนี้ จะมีลักษณะเป็นการซ้ำวรรคย่อยและทอนความยาวของความยาวให้สั้นลงไปจนกลายเป็นเสียงเดียวกันในที่สุด ซึ่งถือเป็นการปิดอย่างสมบูรณ์

พันใจ นครชัย (2538) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง พิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทย ตำบลโนนยาง อำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร พบว่า พิธีกรรมเหยา เป็นพิธีกรรมที่เกิดจากการนับถือผีบรรพบุรุษ เรียกว่า ผีหมอ และในเรื่องความเชื่อเรื่องการเสียชีวิตเป็นพื้นฐาน โดยมีผู้ประกอบพิธีกรรมคือหมอเหยา ชาวผู้ไทยประกอบพิธีกรรมเหยาขึ้นเพื่อเป็นการบำบัดรักษาพยาบาลคนเจ็บป่วยเป็นหลัก นอกจากนี้เพื่อการบูชาหรือเลี้ยงผี เพื่อการละเล่นรื่นเริง และเพื่อเน้นย้ำให้พิธีกรรมเหยานั้นคงอยู่ พิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทย ตำบลโนนยาง สามารถแยกออกได้เป็น 4 ประเภท คือ พิธีกรรมเหยา รักษาคนเจ็บป่วย พิธีกรรมเหยาคุมผีออก พิธีกรรมเหยาเลี้ยงผี และพิธีกรรมเหยาเอาฮูป

สัญชัย ด้วงบุง (2550) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง ดนตรีพิธีกรรมของชาวผู้ไทยในตำบลโนนยาง อำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร พบว่า การเหยาเป็นพิธีของชาวผู้ไทยในตำบลโนนยาง อำเภอนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ชาวผู้ไทยเชื่อว่าผีมีความสัมพันธ์กับคนตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งมีทั้งประโยชน์และโทษ จึงต้องทำพิธีเหยาเพื่อติดต่อกับผี พิธีการเหยาจึงจำแนกเป็น 4 ประเภท คือ รักษาผู้ป่วย คุมผีออก เลี้ยงผี และเอาฮูปเอาฮอย ซึ่งพิธีกรรมเหยายังเป็นการกล่อมเกลาสังคมของชาวผู้ไทยด้วย แต่ในปัจจุบันมีเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามากขึ้นทำให้การสืบทอดวัฒนธรรมของดนตรีในกลุ่มชาติพันธุ์นี้อาจจะสูญหายไป จึงสมควรที่จะศึกษาในเรื่องนี้เพื่อให้รุ่นหลังได้เรียนรู้ต่อไป

มาลี สิทธิเกรียงไกร (2538: ข) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง หมอเหยา : ผู้รักษาพื้นบ้านในชุมชนชาวผู้ไทย พบว่า ไม่ปรากฏหลักฐานว่าหมอเหยาเข้ามาแต่เมื่อไร สามารถเป็นทั้งชายและหญิงและมีโอกาสเป็นหมอเหยาได้เท่า ๆ กัน ผู้ที่จะเป็นหมอเหยาได้ต้องมีบรรพบุรุษหรือผู้ใกล้ชิดเป็นหมอเหยามาก่อน หมอเหยาทำหน้าที่ในการรักษาโรคที่เกิดจากผีทำ การเหยาจะต้องทำที่บ้านผู้ป่วยเท่านั้น ของ

ที่ใช้ในการทำพิธีกรรมทุกอย่างล้วนเป็นสัญลักษณ์ มีความหมายเฉพาะเมื่ออยู่ในบริบทของชาวผู้ไทย การให้ความหมายของสัญลักษณ์เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับอำนาจเหนือธรรมชาติ และเป็นการให้ความสำคัญต่อผู้ป่วยด้วย และในเรื่องของแนวคิดการเจ็บป่วย โดยทั่วไปผู้ที่มาพบหมอเหยาเชื่อว่าความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับตนเองเกิดจากผีทำ และในการเจ็บป่วยเดียวกันจะไปพบแพทย์แผนปัจจุบันด้วย คำตอบที่มักได้เสมอเมื่อถามถึงสาเหตุการเลือกพบหมอเหยาคือหมอเหยารักษาผี หมอโรงพยาบาลรักษาโรค ส่วนการทราบถึงโรคนั้น หมอเหยาจะเป็นคนเหยาเพื่อทราบถึงอาการหรือโรคของผู้ป่วยว่ามีอาการเกี่ยวกับเรื่องใด แล้วจึงจะรักษาโดยการเหยาแบบนั้น ๆ โดยสุดท้ายแล้วหมอเหยาจะรักษาด้วยการเรียกขวัญอยู่เสมอ

อลงกรณ์ อิทธิพล (2557) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง วัจนกรรมจากคำเรียกขวัญในพิธีกรรมรักษาโรคของหมอเหยาชาวผู้ไทย พบว่า คำเรียกขวัญในพิธีกรรมรักษาโรคนี้นี้ชาวผู้ไทยเรียกว่า “พิธีเหยา” เป็นการเรียกขวัญที่เก่าแก่ที่สุดของคนไทย ซึ่งชาวผู้ไทยรับสืบทอดมาจากชาวไทยดำในแคว้นสิบสองจุไทยทางตอนเหนือของประเทศเวียดนาม พิธีกรรมนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องการนับถือผีของชาวผู้ไทย โดยเฉพาะผีฟ้าพญาแถนซึ่งเป็นเทวดาผู้มีอำนาจสูงสุด ซึ่งพิธีกรรมนี้เกิดขึ้นโดยการที่กลุ่มชาวบ้านไม่มีความสะดวกในการเดินทาง จึงเกิดการรักษาในแบบของกลุ่มชาวผู้ไทย โดยพิธีกรรมประกอบไปด้วยลำดับวัจนกรรม 5 ขั้นตอน คือ 1)การเชิญผีลงมาจากรวรรค์ 2)การลำสองเพื่อตรวจดูอาการป่วยและไต่ถามหาสมุฏฐานความเจ็บป่วย 3)การลำป่วยเพื่อรักษาด้วยวิธีขอร้องให้ผีช่วยปิดเป่าโรคภัยออกไปจากผู้ป่วย 4)การเรียกขวัญให้กับผู้ป่วยที่หนีไปจากร่างให้กลับคืนมา 5)การลาผีและส่งผีกลับคืนสู่สวรรค์

สุรัชย์ ชินบุตร (2553) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การสืบทอดอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของหมอเหยาและอัตลักษณ์ของผู้ไทในพิธีเหยาเลี้ยงผี: กรณีศึกษาตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร พบว่า การสืบทอดอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของหมอเหยาชาวผู้ไท มี 2 ประเภท คือ ประเภทแรก สืบทอดโดยผ่านสายตระกูล ประเภทที่สอง สืบทอดโดยผ่านพิธีเหยาคุมผีออก ซึ่งหมอเหยาจะต้องประกอบพิธีเลี้ยงผีให้ผีแถนเพื่อรับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ติดต่อกัน 3 ครั้ง หมอเหยาจึงต้องมีพลังศักดิ์สิทธิ์อย่างสมบูรณ์เพื่อไปรักษาโรคให้กับผู้ป่วยต่อไป ผู้ป่วยที่หายจากอาการเจ็บป่วยอาจจะฝากตัวเป็นลูกศิษย์และตัดสินใจที่จะได้รับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ต่อจากหมอเหยา โดยการจัดงานพิธีกรรมการเลี้ยงผีทุกปีเพราะกลุ่มชาวบ้านมีความเชื่อในเรื่องเหนือธรรมชาติเป็นอย่างมาก

ทิพย์สุดา ชุมชิต (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมการเหยาเลี้ยงผีของชาวผู้ไท ตำบลกุดหว้า อำเภอภูผินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ความเชื่อของพิธีเหยาเลี้ยงผีของชาวผู้ไท ตำบลกุดหว้า แบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลาด้วยกันคือ ช่วงแรกเมื่อปี พ.ศ. 2399 สาเหตุเนื่องจากมีผู้คนอพยพมาจากเมืองวัง มายังบ้านกุดหว้า แล้วชาวบ้านเกิดปัญหาด้านการดำรงชีวิต เกิดโรคภัยไข้เจ็บ พยายามรักษาด้วยยาสมุนไพรพื้นบ้านแต่ก็ไม่หายจึงพาไปหา

หมอส่อง พบว่าผู้ป่วยรายนั้นมีผีต้องการมาอยู่ด้วย จึงทำพิธีรับผีลงมา ในแต่ละปีต้องมีการจัดตั้ง พิธีกรรมขึ้นเพื่อเป็นการเลี้ยงขอบคุณผีที่คอยปกป้องรักษา และได้ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเรื่อย ๆ พอ ถึงช่วงที่ 2 ผู้คนที่เคยอาศัยอยู่ในบ้านกุศหว้าก็เริ่มมีการโยกย้ายถิ่นฐาน เพื่อหาแหล่งทำกินแห่งใหม่ ผู้คนที่อพยพออกมานั้น นอกจากจะเป็นชาวบ้านกุศหว้าแล้วยังมีกลุ่มชาวบ้านอื่น ๆ อีกด้วย แต่ผู้คน เหล่านั้นก็ยังคงมีความศรัทธาต่อพิธีกรรมเหยาเลี้ยงผีเสมอมา เพราะเชื่อกันว่าสามารถรักษาโรคให้หาย ได้ และมีความนิยมมากขึ้น จึงทำให้พิธีเหยาแพร่กระจายไปยังหมู่บ้านในละแวกนั้นอีกด้วย จนมาถึง ช่วงที่ 3 ชาวบ้านเหล่านั้นก็ยังคงมีความศรัทธาในพิธีเหยาเช่นเดิมถึงแม้จะมีความทันสมัยทางการแพทย์ ก็ตาม

จากที่กล่าวมาข้างต้น พบว่า ชาวผู้ไทยมีวัฒนธรรมความเชื่อในการรักษาโรคโดยใช้พิธีกรรม ต่าง ๆ ที่มีแต่ช้านาน คือการรักษาโรคที่หมอหรือโรงพยาบาลไม่สามารถรักษาได้ คือการเหยา ซึ่งการ รักษาในพิธีเหยานี้มีความเชื่อว่าจะส่งผลให้ผู้ป่วยกลับมาหายได้ จึงทำให้กลุ่มชาวผู้ไทยนั้น เลือก ปฏิบัติที่จะเชื่อเรื่องการรักษาโดยพิธีเหยา จึงทำให้ พิธีกรรมเหล่านี้ยังคงมีอยู่ในสังคม

งานวิจัยต่างประเทศ

Miller (1977) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง Kaen Playing and Mawlum Singing in Northeast Thailand พบว่า ได้มีการเปลี่ยนบันไดเสียงจากบันไดเสียงเมเจอร์เป็นบันไดเสียงไมเนอร์ โดยแคนที่ใช้ในการลำจะมีลักษณะเสียงเฉพาะหมอลำแต่ละคนเท่านั้น และเมื่อใช้แคนในการบรรเลงเดี่ยวจะนำ เสียงจากบันไดเสียง ไดอะโทนิค จำนวน 3 เสียง ได้แก่ C , F และ G นั้นสามารถเปลี่ยนเป็นบันได เสียงเพนทาโทนิค (Pentatonic) สามารถใช้เสียง A แทนเสียง C ได้ และสามารถเปลี่ยนไปใช้เสียง D ได้ในบันไดเสียงเพนทาโทนิค

Merriam (1964) ได้สรุปเกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยดุริยางควิทยาไว้ในหนังสือ The Anthropology of Music ว่าวิชามานุษยดุริยางควิทยา นั้นจะใช้หลักทางวิทยาศาสตร์ในการวิจัย พฤติกรรม และผลผลิตของมนุษย์ เพื่อที่จะเข้าใจวัฒนธรรม เป็นวิธีการที่จะต้องใช้ทั้งลงภาคสนาม และห้องทดลอง แนวคิดของ Merriam เน้นเรื่ององค์ประกอบของสังคมที่ปรากฏในรูปของความงาม การแสดง และความคิดทางดนตรี

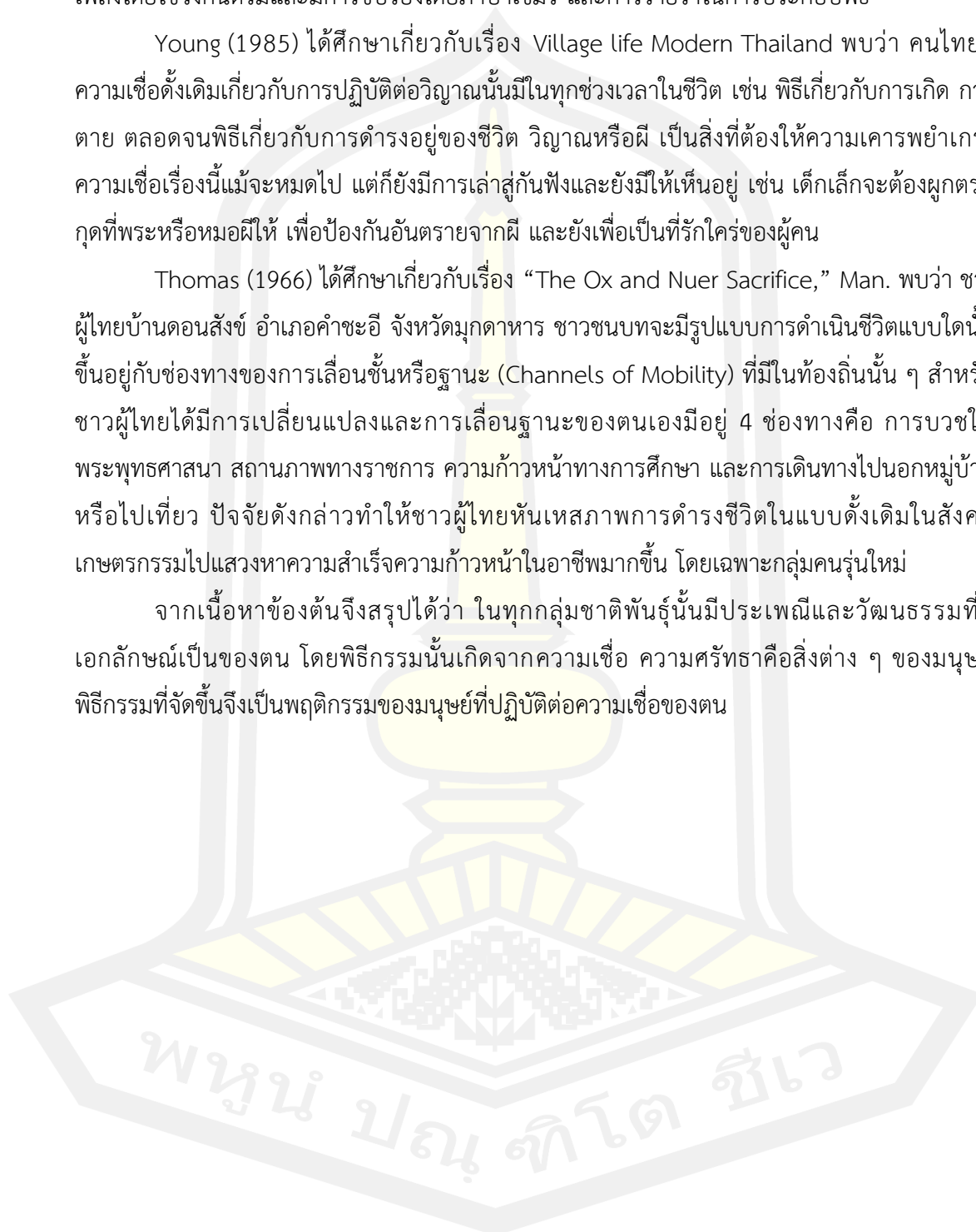
Anak Charanyananda (1989) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง SREI KHMAUU AND PHLING, THJE PRINCIPAL SONGS IN RWAM MSMUSD, A CURING RITUAL, INSURIN, THAILAND ผล การศึกษาพบว่าพิธีกรรมมีวัด เป็นพิธีกรรมที่ประกอบขึ้นเพื่อขอบคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และรักษาโรคภัย ใช้เจ็บทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โดยมีคนรำคือ คนทรง หรือ มมีวัด ซึ่งเป็นคนสำคัญในการประกอบ

พิธีการรักษา ซึ่งมีหน้าที่ติดต่อกับมนุษย์และวิญญาณ โดยในการประกอบพิธีกรรมนั้นมีการบรรเลงเพลงโดยใช้วงกันตรึมและมีการขับร้องโดยภาษาเขมร และการร่ายรำในการประกอบพิธี

Young (1985) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง Village life Modern Thailand พบว่า คนไทยมีความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อวิญญาณนั้นมีในทุกช่วงเวลาในชีวิต เช่น พิธีเกี่ยวกับการเกิด การตาย ตลอดจนพิธีเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของชีวิต วิญญาณหรือผี เป็นสิ่งที่ต้องให้ความเคารพยำเกรง ความเชื่อเรื่องนี้แม้จะหมดไป แต่ก็ยังมีการเล่าสู่กันฟังและยังมีให้เห็นอยู่ เช่น เด็กเล็กจะต้องผูกกระทงูกุที่พระหรือหมอผีให้ เพื่อป้องกันอันตรายจากผี และยังเป็นที่ยึดใคร่ของผู้คน

Thomas (1966) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง “The Ox and Nuer Sacrifice,” Man. พบว่า ชาวไทยบ้านดอนสังข์ อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร ชาวชนบทจะมีรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับช่องทางของการเลื่อนชั้นหรือฐานะ (Channels of Mobility) ที่มีในท้องถิ่นนั้น ๆ สำหรับชาวผู้ไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงและการเลื่อนฐานะของตนเองมีอยู่ 4 ช่องทางคือ การบวชในพระพุทธศาสนา สถานภาพทางราชการ ความก้าวหน้าทางการศึกษา และการเดินทางไปนอกหมู่บ้านหรือไปเที่ยว ปัจจัยดังกล่าวทำให้ชาวผู้ไทยหันเหสภาพการดำรงชีวิตในแบบดั้งเดิมในสังคมเกษตรกรรมไปแสวงหาความสำเร็จความก้าวหน้าในอาชีพมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่

จากเนื้อหาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า ในทุกกลุ่มชาติพันธุ์นั้นมีประเพณีและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เป็นของตน โดยพิธีกรรมนั้นเกิดจากความเชื่อ ความศรัทธาคือสิ่งต่าง ๆ ของมนุษย์ พิธีกรรมที่จัดขึ้นจึงเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ที่ปฏิบัติต่อความเชื่อของตน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ดนตรีในพิธีเหยา ผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร เป็นการศึกษาทางมานุษยดนตรีวิทยา (Ethnomusicology) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร โดยมีขั้นตอนในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย
  - 1.1 ด้านเนื้อหา
  - 1.2 ด้านพื้นที่
  - 1.3 บุคคลข้อมูล
  - 1.4 ด้านระยะเวลา
2. วิธีดำเนินการวิจัย
  - 2.1 เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล
  - 2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
  - 2.3 การจัดกระทำข้อมูล
  - 2.4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาดนตรีในพิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทย ตำบลกกแดง อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาไว้ดังต่อไปนี้

1. ด้านเนื้อหา
  - 1.1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางดนตรีในพิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทย ตำบลกกแดง อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร
  - 1.2 เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ทางสังคมในพิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทย ตำบลกกแดง อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร
2. ด้านพื้นที่
  - 2.1 การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การวิจัยเกี่ยวกับชาวผู้ไทย ตำบลกกแดง อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร

3. ด้านบุคคลข้อมูล

บุคลากรผู้ให้ข้อมูลได้แก่ บุคคลที่มีความสามารถในด้านรักษาโรคโดยที่ชาวผู้ไทย เรียกว่าการเหยา โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มได้แก่

3.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) หมอเหยาในตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร

- 1) ยายคำบอน อุดคำ (หมอเหยาซึ่งสืบทอดจากบรรพบุรุษ)
- 2) นางบอน อุดคำ (หมอเหยาซึ่งสืบทอดจากบรรพบุรุษ)
- 3) นายทองสาย ยอดนนท์ (หมอแคน)

3.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants)

- 1) ชาวผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร
- 2) ผู้ร่วมพิธีกรรมเหยาที่ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร

4. ด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่อง ดนตรีในพิธีเหยา ผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร ตั้งแต่เดือน มกราคม พ.ศ. 2561 ถึง เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2562

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยเรื่อง ดนตรีในพิธีเหยา ผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจาก ตำรา เอกสาร และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีใน พิธีกรรมของชาวผู้ไทย

1.1 เครื่องมือที่ใช้ทำการศึกษาในครั้งนี้ประกอบไปด้วย

1.1.1 แบบสัมภาษณ์ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์โดยการสุ่มกลุ่มชาวบ้านที่เข้าร่วมพิธีกรรม และแบบสัมภาษณ์ชนิดไม่มีโครงสร้าง (Non - Structured Interview) คือการสัมภาษณ์แบบผ่อนคลายสามารถใช้คำถามใดก็ได้

1.1.2 แบบสังเกต ได้แก่ แบบสังเกตชนิดมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยมีบทบาทเป็นเข้าร่วมในการสังเกตอย่างสมบูรณ์ คือการเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมนั้นอย่างแท้จริง และแบบสังเกตชนิดมีส่วนร่วม (Non - Participant Observation) ผู้วิจัยได้สังเกต

จากวงนอกกิจกรรมของชุมชน โดยการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่อยู่ร่วมกันในสังคม และการบรรเลงดนตรีในพิธีเหยา

1.1.3 แบบการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ทำการสัมภาษณ์กลุ่มชาวบ้านที่เข้าร่วมพิธีเหยา และกิจกรรมในชุมชน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยเรื่อง ดนตรีในพิธีเหยา ผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการใช้

2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร

2.2 การเก็บข้อมูลจากภาคสนาม

3. การจัดกระทำข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data Triangulation) โดยการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือการพิสูจน์ว่าข้อมูลผู้วิจัยที่ได้มานั้น ถูกต้องหรือไม่ โดยตรวจสอบได้จากข้อมูลแหล่งที่มา ซึ่งพิจารณาการตรวจสอบได้แก่ แหล่งเวลา หมายถึงถ้าข้อมูลต่างกันจะเหมือนกันหรือไม่ แหล่งสถานที่ หมายถึงถ้าข้อมูลต่างสถานที่จะเหมือนกันหรือไม่ และแหล่งบุคคล หมายถึงถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลต่างกันจะเหมือนกันหรือไม่

4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่อง ดนตรีในพิธีเหยา ผู้ไทยตำบลกกแดงอำเภอ นิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ประกอบตาราง แผนที่ และภาพประกอบ

บทที่ 4

ดนตรีประกอบพิธีกรรมเหยา

ดนตรีในพิธีกรรมเหยาของชาวไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อม จังหวัดมุกดาหาร ผู้วิจัยได้วางวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบทางดนตรีในพิธีกรรมเหยาของชาวไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อม จังหวัดมุกดาหาร
2. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ทางสังคมในพิธีกรรมเหยาของชาวไทย ตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อม จังหวัดมุกดาหาร

องค์ประกอบทางดนตรีในพิธีกรรมเหยา

เครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงในพิธีกรรมเหยาของชาวไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อม จังหวัดมุกดาหาร ประกอบด้วย

แคน

คุณลักษณะของแคน

ภาพประกอบ 11 คุณลักษณะของแคน

ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

แคนทำจากไม้กู่แคน คือพืชตระกูลไผ่มีลำเล็ก ๆ ขนาดประมาณเท่าหัวแม่ตีนนิ้วชี้และนิ้วนาง มีปล้องค่อนข้างยาว

ภาพประกอบ 12 ไม้กู่แคน
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ภายในเป็นปล้องมีเยื่อบาง ก่อนนำมาใช้จะลนไฟแล้วตัดให้ตรง แบ่งขนาดความยาวตามความเหมาะสมของเสียงแคนและรูปร่างแคน ไม้กู่แคนทุกลำทะลุช่องออกเพื่อให้ลมผ่าน ฝั่งหลาบโลหะเรียกว่าลิ้นแคน เมื่อประกอบเป็นแคนแล้วจะอยู่ภายในเต้าแคนอีกที หากเป็นแคนลิ้นคู่ รูใส่ลิ้นแคนจะมีสองรูต่อหนึ่งลูกแคน

ภาพประกอบ 13 หลาบโลหะ
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

หลายโลหะ จากภาพประกอบที่ 13 คือแผ่นโลหะบาง ๆ ที่สกัดมาทำเป็นลิ่มแคน ส่วนมากจะใช้โลหะทองแดงผสมกับเงิน เพราะจะมีความยืดหยุ่นและไม่แข็งจนเกินไป ถ้าใช้แผ่นเงินบริสุทธิ์หรือทองแดงบริสุทธิ์ก็จะทำให้ลิ่มค่อนข้างอ่อน หรือแข็งจนเกินไป ไม่เหมาะแก่การทำลิ่ม จึงนิยมใช้โลหะผสมไม้ไผ่ โดยจะตัดไม้ไผ่เป็นซี่เล็ก ๆ คั่นกลางระหว่าง 2 ลูกแคน ซึ่งจะกั้นระหว่าง ปลายแคนที่ลูกเต้าแคน และแกนกลางกับที่บริเวณกกแคน

ภาพประกอบ 14 เต้าแคน
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ไม้เต้าแคน จะทำจากแก่นไม้ที่ไม่แข็งมากนัก เช่นไม้แคนหรือไม้ตะเคียน ไม้หนามแท่ง

ไม้ประดู่ เพราะรากไม้ไม่แข็งมากนัก จึงทำรูปทรงของเต้าแคนได้ง่าย เต้าแคนมีลักษณะกลมเป็นกระเปาะ หัวท้ายสอบ ตรงกลางเจาะบากเป็นรูทะลุรูปลี่เหลี่ยมสำหรับใส่ลูกแคน ด้านหน้าหรือด้านหัวเต้าเจาะรูกลมทะลุถึงรูสี่เหลี่ยมตรงกลาง สำหรับเป่าให้ลมเข้าไปสะท้อนลิ่มแคนภายในเต้าแคน ด้านท้ายเต้าเหลาตกแต่งให้มีลักษณะหัวนม ซึ่งจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามฝีมือของช่างทำแคน

ภาพประกอบ 15 ซี่สุด
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ขี้สูด คือขี้ผึ้งเหนียวสีดำที่ได้จากรังของแมลงชนิดหนึ่งที่เป็นสีดำตัวขนาดเล็กกว่าผึ้งเรียกว่าแมลงขี้สูด หรือบางที่เรียกว่า แมงน้อย คุณสมบัติของขี้สูดคือ อ่อน เหนียว ยืดหยุ่น ไม่ติดมือและไม่แห้งกรอบ ขี้สูดใช้สำหรับติดยึดลูกแคนกับเต้าแคน ทั้งยังปิดอุดช่องระหว่างลูกแคนกับเต้า และระหว่างลูกแคนกับลูกแคนน้อย เพื่อไม่ให้ลมที่ผ่านเข้าสู่โพรงเต้าแคนรั่วไหลออกจากเต้า

ภาพประกอบ 16 เชือก (เครือหญ้านาง)

ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

เชือก ใช้สำหรับมัดยึดลูกแคนให้อยู่ในรูปทรงที่ต้องการ เพื่อให้แคนมีความแน่นและแข็งแรงขึ้น นิยมใช้ เครือหญ้านาง และหวาย โดยจะนำไปตากให้แห้งแล้วจึงมัดแคน

วิธีการบรรเลง

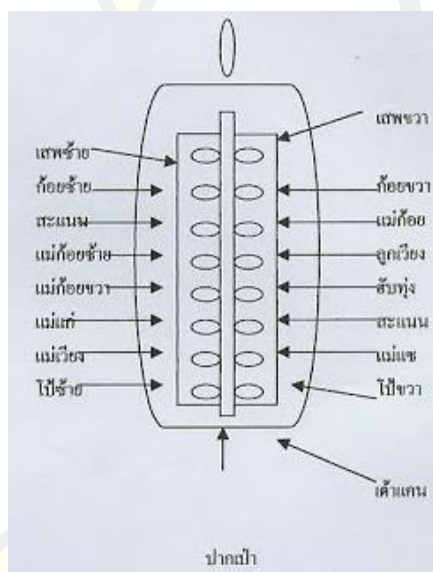
ภาพประกอบ 17 หมอแคนกำลังบรรเลง

ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ในการบรรเลงแคนหมอแคนจะนั่งบรรเลงในช่วงที่หมอเหยงกำลังขอพรจากผีบรรพบุรุษ โดยจะตั้งแคนในระดับที่เป่าพอดี โดยจะตั้งแคนไว้ที่หน้าท้องของหมอแคน มือทั้งสองข้างประกบกับเต้าแคน

ระบบเสียง

จากการลงภาคสนามพบว่าในพิธีกรรมนี้ ใช้แคนแปด ซึ่งประกอบด้วยลูกแคน 8 คู่ (16 ลูก) จัดเรียงเข้าอยู่ในเต้าเรียกว่า แพซ่าย แพขวา แผละ 8 ลูก

ภาพประกอบ 18 ตำแหน่งลูกแคน

ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ตาราง 1 ตำแหน่งการเรียกชื่อลูกแคน

คู่ที่	แพซ่าย	แพขวา
8	แสพซ่าย	แสพขวา
7	ก้อยซ่าย	ก้อยขวา
6	สะแน	แก่น้อย
5	แม่ก้อยซ่าย	ลูกเวียง
4	แม่ก้อยขวา	อับทุ่ง
3	แม่แก่	สะแน
2	แม่เวียง	แม่แซ
1	โป้ซ่าย	โป้ขวา

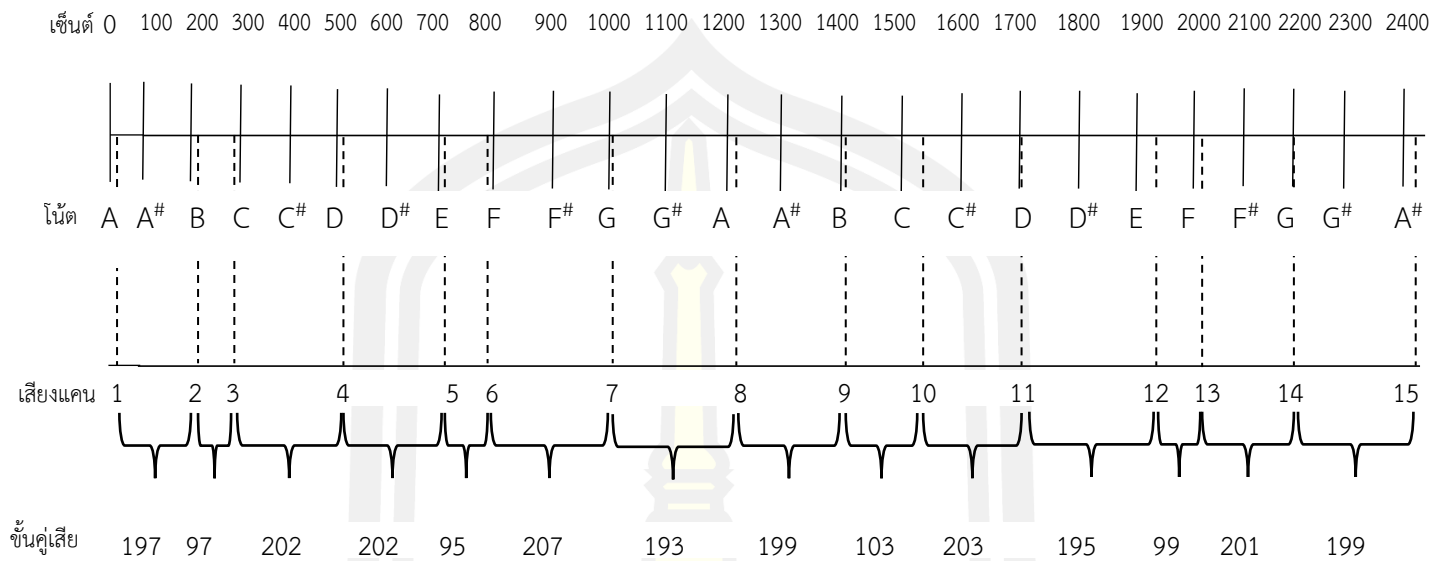
ตาราง 2 ระดับเสียงของแคน

คู่ที่	แพซ้าย	แพขวา
8	ซอล	ลา
7	ฟา	มี
6	ซอล	เร
5	ฟา	ที
4	มี	ลา
3	เร	ซอล
2	ที	โด
1	โด	ลา

จากตารางจะเห็นได้ว่า เมื่อวัดจากระดับเสียง C (โด) แล้วพบว่าเสียงที่ต่ำที่สุดของแคนคือเสียง A (ลา) ใน octave ที่ 3 และเสียงสูงที่สุดของแคนคือเสียง A (ลา) ใน octave ที่ 5 โดยจะแสดงให้เห็นในตารางดังนี้

ตาราง 3 ตารางเปรียบเทียบระดับเสียงของแคน

ลำดับเสียงจากเสียงต่ำไปเสียงสูง	ระดับเสียงของแคน	ขั้นคู่เสียง (เซ็นต์)
มี	+5	197
ที	+2	97
โด	-1	202
เร	+1	202
มี	+3	95
ฟา	-2	207
ซอล	+5	193
ลา	+2	199
ที	+1	103
โด	+4	203
เร	+7	99
มี	+2	195
ฟา	+1	201
ซอล	+2	199
ลา	+1	

ภาพประกอบ 19 เปรียบเทียบระดับเสียงของแคนกับระบบเซนต์ ของ อเล็กซานเดอร์ เจ เอลลิส

(Alexander J. Ellis)

ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

จากการเก็บข้อมูลเมื่อเทียบเสียงของอเล็กซานเดอร์ เจ เอลลิส (Alexander J. Ellis) คือ ค่าเซนต์ในระบบแบ่งเท่าของ โดยในระบบเซนต์นั้น มีความถี่คลาดเคลื่อนไปตามค่าความถี่มาตรฐานเพียงเล็กน้อย

พิณ

คุณลักษณะของพิณ

ภาพประกอบ 20 คุณลักษณะของพิณ

ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

พิณสามารถนำไม้ชนิดใดก็ได้ที่หาได้ง่ายและมีน้ำหนักเบา เช่น ไม้มะม่วง หรือไม้ขนุน โดยมีการตกแต่งลายไม้ของพิณตามความต้องการของช่างผู้ชำนาญในการทำพิณ

ภาพประกอบ 21 ไม้ที่ใช้ในการทำพิณ
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

พิณในสมัยก่อนนั้น นิยมใช้ไม้มะม่วง หรือ ไม้ขนุนในการทำพิณ เพราะไม้ทั้งสองชนิดนี้สามารถหาได้ง่ายและมีความกังวาน และเนื้อไม้แข็ง สามารถใช้เครื่องมือทั่วไปใช้ตัดหรือเจาะได้ง่าย สายของพิณนั้นนิยมใช้หางม้าหรือสายเบรกจักรยาน

ภาพประกอบ 22 ลูกบิด
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ลูกบิด คือ ส่วนที่ใช้ขึงสายฝึงหัวพิณ ไข้โดยการหมุนขึ้นลงเพื่อเพิ่มเสียงหรือลดเสียงให้ตรงกับความต้องการหรือกับเครื่องดนตรีอื่น

ภาพประกอบ 23 หย่อง
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

หย่อง มีหน้าที่เป็นสะพานให้สายของพิณอยู่ในระดับที่เล่นได้ ไม่ติดเฟรต (ขั้นพิณ) นิยมไม้ที่มีความแข็งแรง ปัจจุบันนิยมใช้แบบ กระดุก หรือ เหล็ก

ภาพประกอบ 24 ปิ๊กออฟ (ตัวรับสัญญาณ)
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ปิ๊กออฟ (ตัวรับสัญญาณ) มีหน้ารับสัญญาณการสั่นสะเทือนของสายพิณ เพื่อส่งออกไปยังตัวขยาย (Amplifier)

ภาพประกอบ 25 วอลุ่ม
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

วอลุ่ม มีหน้าที่เปิดเสียงความดัง-เบา และโทนของพิน

ภาพประกอบ 26 สาย
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

สาย ปัจจุบันนิยมใช้สายที่หาซื้อได้ทั่วไปซึ่งจะให้เสียงที่นุ่มและกังวานกว่าสายเบรกรถจักรยาน

วิธีการบรรเลง

ภาพประกอบ 27 มือพินกำลังบรรเลง
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ในการบรรเลงพิณ ผู้บรรเลงจะยี่นขึ้นและบรรเลงตามแคนและกลอง โดยมีพิณจะยี่นเล่น โดยใช้มือข้างซ้ายในการดีด และใช้มือข้างขวาในการจับโน้ตบนคอพิณ

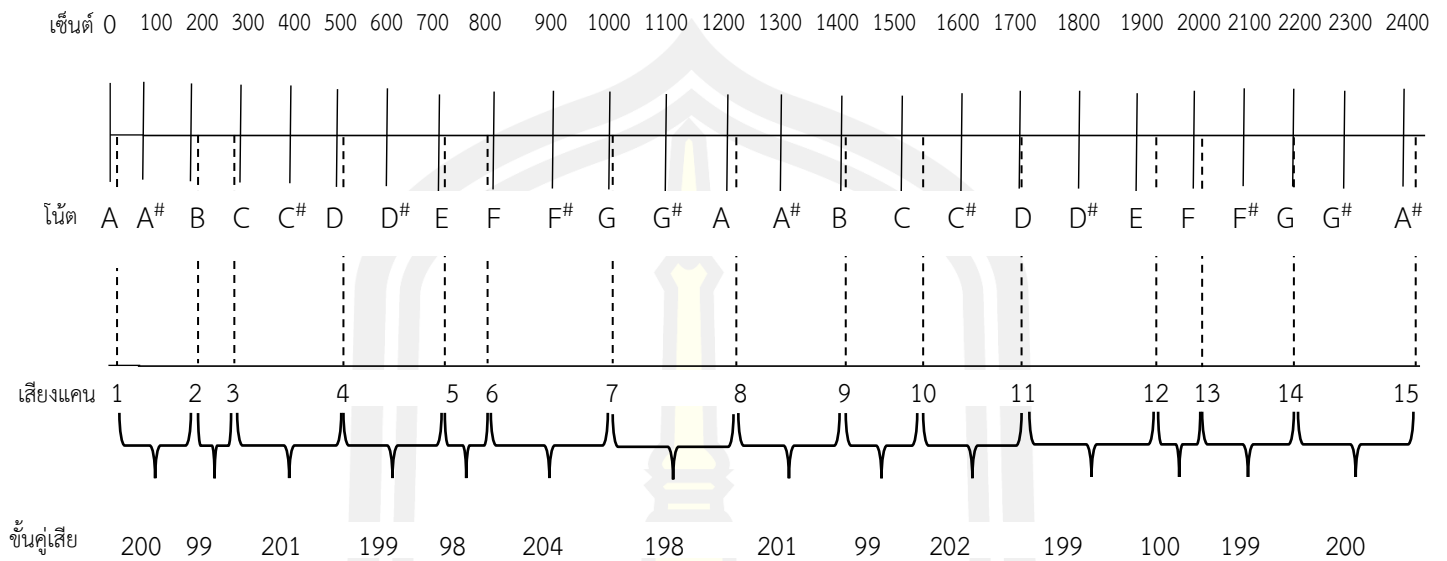
ระบบเสียง

จากการลงภาคสนามพบว่าในพิธีกรรมนี้ ใช้พิณสามสาย โดยสายที่หนึ่งใช้เสียง มี (E) สายที่สองใช้เสียง ลา (A) สายที่สามใช้เสียง มี (E)

ตาราง 4 ตารางเปรียบเทียบระดับเสียงของพิณ

ลำดับเสียงจากเสียงต่ำไปเสียงสูง	ระดับเสียงของพิณ	ขั้นคู่เสียง (เซ็นต์)
ลา	+2	200
ที	+2	99
โต	+1	201
เร	+2	199
มี	+1	98
ฟา	-1	204
ซอล	+3	198
ลา	+1	201
ที	+2	99
โต	+1	202
เร	+3	199
มี	+2	100
ฟา	+2	199
ซอล	+1	200
ลา	+1	

ภาพประกอบ 28 เปรียบเทียบระดับเสียงของพินกับระบบเซนต์ ของ อเล็กซานเดอร์ เจ เอลลิส

(Alexander J. Ellis)

ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

จากภาพแสดงให้เห็นว่าเสียงของพินมีความคลาดเคลื่อนไปจากค่าเซนต์ในระบบแบ่งเท่าของ อเล็กซานเดอร์ เจ เอลลิส (Alexander J. Ellis) คือ ค่าเซนต์ในระบบแบ่งเท่าของ โดยในระบบเซนต์ นั้น มีความถี่คลาดเคลื่อนไปตามค่าความถี่มาตรฐานเพียงเล็กน้อย

พหุ ม ประทีป ชีวะ

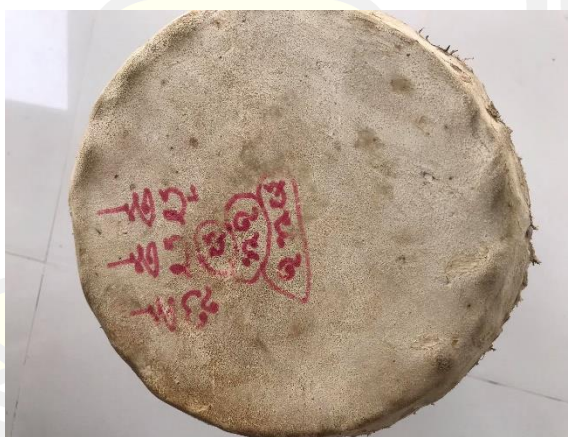
กลอง

คุณลักษณะของกลอง

ภาพประกอบ 29 คุณลักษณะของกลอง
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ลักษณะทางกายภาพของกลองจะมีขนาดเล็กกว่ากลองยาว ทำให้สะพายได้ง่ายมีน้ำหนักค่อยข้างเบา ในการทำตัวกลองนิยมใช้ไม้ขนุน เพราะสามารถหาได้ง่าย เจาะได้ง่าย และมีน้ำหนักเบา

ภาพประกอบ 30 หน้ากลอง
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

หน้ากลอง ทำมาจากหนังวัว โดยจะนำไปตากให้แห้งแล้วนำมาแช่น้ำไว้ 2-3 ชั่วโมง จากนั้นจะนำมาวางบนดินทรายแล้วทำการตีไปเรื่อย ๆ จนหนังเริ่มอ่อน แล้วนำมาซึ่งใส่ตัวกลอง ใช้เชือกไนลอนสอดเข้าไปในรูของหนังวัวที่ทำการเจาะไว้ แล้วนำมามัดกับตัวกลอง

ภาพประกอบ 31 ตัวกลอง
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ตัวกลอง นิยมใช้ไม้ขนุน เพราะมีน้ำหนักเบา หาง่าย และเจาะ , คว้าน ทำรูปทรงได้ง่าย

ภาพประกอบ 32 เชือกไนลอน
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

เชือกไนลอน ใช้สำหรับการชิงหน้ากลองและตัวกลองไว้ด้วยกัน โดยจะใช้เชือกอีกเส้นชิงไว้กับตัวกลองเพื่อดีงเชือกไนลอนให้ตึงยิ่งขึ้น

ภาพประกอบ 33 ลำโพงกลอง
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ลำโพงกลองอยู่ส่วนใต้สุดของกลอง มีหน้าที่ขยายเสียงของกลอง โดยจะมีรูปร่างคล้ายดอก
ลำโพง จึงมีชื่อเรียกว่าลำโพงกลอง

วิธีการบรรเลง

ภาพประกอบ 34 การตีเสียง “ป๊ะ”
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

เสียง “ป๊ะ” เป็นเสียงที่นิยมใช้สอดแทรกกับเสียงอื่น โดยใช้ปลายนิ้วมือขวาทั้ง 4 นิ้ว ตีกลง
ไปตรงหน้ากลองส่วนล่างของกลองบริเวณที่ติดข้าวสุกจึงเกิดเสียง “ป๊ะ” โดยมีเทคนิคอีกอย่างคือ ให้
ผู้ตีใช้มือซ้ายกดลงบนหน้ากลองที่อยู่ตรงกลาง เพื่อไม่ให้หน้ากลองสั่นสะเทือน จะทำให้เสียงแน่น
ยิ่งขึ้น

ภาพประกอบ 35 การตีเสียง “เป็ง”

ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

เสียง “เป็ง” เป็นเสียงที่ใช้มากสำหรับการตีกลองที่ตีไปตรงกลางของหน้ากลอง
 จากเนื้อหาข้างต้นเห็นได้ว่า เสียงกลองทุกเสียงมีความสัมพันธ์กันอยู่ตลอดเวลา เช่น ปะ- เป็ง
 เสียงเหล่านี้จะสลับสอดแทรกกันไปเป็นซึ่งทำนองในลักษณะต่าง ๆ ของกันและกันกับเสียงทั้งหมดที่
 กล่าวมา

พหุบัน ปณฺ ทิโต ชีเว

บทเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมเหยา

ผลการลงภาคสนาม พบว่ามีเพลงที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมเหยาคือเพลง ลำผู้ไทย

ลำผู้ไทย

Transcription by: วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

คำร้อง โฉ้ย คั้น ว่า เด็ก มา แล้ว ปอน นอน เกลี้ยง อ้อย ห้อย อี นาง เอ้ย

แคน

พิณ

กลอง

คำร้อง

ยัง แต่ สาว สำ น้อย คอย ถ้า ลี นอน แล้ว

แคน

พิณ

กลอง

คำร้อง

โฉ้ย คั้น ว่า น้อง สั่ง อ้าย

แคน

พิณ

กลอง

ภาพประกอบ 36 โน้ตลำผู้ไทย

ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

2

20

คำร้อง

ทาง ป่อง เตือนาง เอ๋ย โฉย คั้นแม่

แคน

พิน

กลอง

27

คำร้อง

ข้าวแห้ง บั้ง ไฟ เข้า หาง แถ โฉย คั้น ว่า เด็ก มา แล้ว

แคน

พิน

กลอง

33

คำร้อง

บ่อน นอน เกลี้ยง อ้อย ห้อย อี นาง เอ๋ย

แคน

พิน

กลอง

ภาพประกอบ 37 โน้ตลำผู้ไทย

ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

39

คำร้อง

ยัง แต่ สาว สำ น้อย คอย ถ้า ลี นอน แล้ว

แคน

พิณ

กลอง

46

คำร้อง

โอย คั้น ว่า น่อง สั่ง อ้าย ทาง ป่อง เตอ นาง เอย

แคน

พิณ

กลอง

52

คำร้อง

โอย คั้น แม่น ข้าว แห่ง บั้ง

แคน

พิณ

กลอง

ภาพประกอบ 38 โน้ตลำผู้ไทย

ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

4

58

คำร้อง

ไฟ เข้า ห่าง แถ

แคน

พิน

กลอง

64

คำร้อง

แคน

พิน

กลอง

ภาพประกอบ 39 โน้ตลำผู้ไทย

ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

จากโน้ตข้างต้นผู้วิจัยวิเคราะห์เพลงตามหลักทฤษฎีทางดนตรี ดังนี้

1. สื่อสร้างเสียง (Medium)

สื่อสร้างเสียงประกอบด้วย แคน , พิน , กลอง

2. โครงสร้างหลักของบทเพลง (Formal Structure)

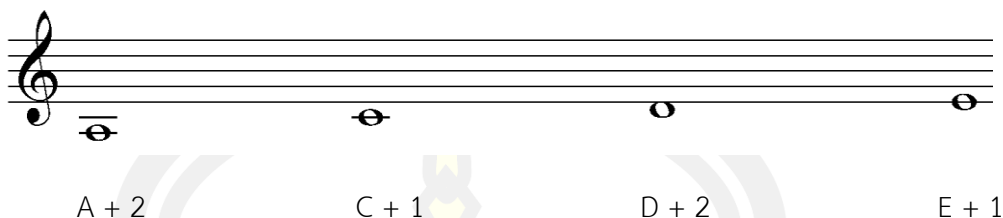
เป็นการศึกษาการจัดองค์ประกอบของบทเพลง จากการวิเคราะห์ทำนองเพลงประกอบพิธีกรรม
 เหยาพบว่า เป็นเพลงที่มีทำนองคล้ายคลึงกันเกือบทั้งเพลง ซึ่งจะบรรเลงซ้ำไปมา จะมีความแตกต่าง
 กันเพียงเล็กน้อย แทนสัญลักษณ์ได้คือ A – A – A – A

3. บันไดเสียง (Scale)

ในบทเพลงนี้ลายแคนอยู่ในบันไดเสียง A ไมเนอร์

4. กลุ่มเสียง (Mode)

ระดับกลุ่มเสียงต่าง ๆ

5. พื้นผิว (Texture)

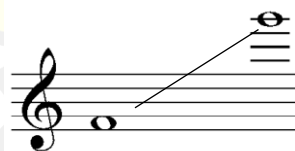
เป็นการศึกษาทำนองและความสัมพันธ์ระหว่างทำนอง จากการวิเคราะห์พบว่า การบรรเลงพิธีเหยา เป็นบทเพลงประเภททำนองเดี่ยว (Monophonic Texture)

6. ทำนอง (Melody)

เนื่องจากบทเพลงประกอบพิธีเหยาเพลงนี้ มีลักษณะโครงสร้างของบทเพลงที่ชัดเจนคือเป็นเพลงตอนเดี่ยว แต่เล่นซ้ำกันหลายรอบจนกว่าจะมีจุดจบ หรือจบพิธี จึงนำหัวข้อเพื่อศึกษา ดังนี้

6.1 ช่วงเสียง (Range)

คือระดับเสียงที่ต่ำที่สุดไปถึงเสียงที่สูงที่สุด ในบทเพลงนี้ซึ่งเสียงต่ำสุดคือเสียง F มาตรฐาน และเสียงสูงที่สุดคือ G สูง ใน Octave ที่สาม ในบทเพลงนี้นั้น โน้ตที่ปรากฏจะมีเสียง F มาตรฐาน และ G สูง ใน Octave ที่สาม ดังรูป

ภาพประกอบ 40 ช่วงเสียงของบทเพลง

ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

6.2 กระสวนจังหวะ (Rhythm Pattern)

ใช้บอกสัญลักษณ์ความสั้นยาวของตัวโน้ตของแต่ละห้องเพลงในบทเพลงประกอบพิธีเหยา โดยแยกเป็นเครื่องดนตรี ดังนี้

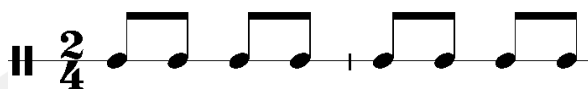
6.2.1 แคน พบรูปแบบการกระสวนจังหวะ 9 รูปแบบต่อไปนี้

รูปแบบที่ 1 มีสัญลักษณ์แทนกระสวนจังหวะดังนี้

จากสัญลักษณ์รูปแบบที่ 1 พบรูปแบบจังหวะทั้งหมด 1 ครั้ง ซึ่งปรากฏในห้อง 1-2

รูปแบบที่ 2 มีสัญลักษณ์แทนกระสวนจังหวะดังนี้

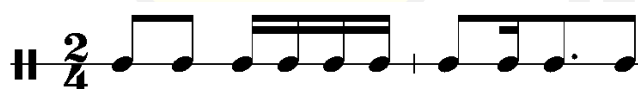
จากสัญลักษณ์รูปแบบที่ 2 พบรูปแบบจังหวะทั้งหมด 9 ครั้ง ซึ่งปรากฏในห้องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 2-3, 10-11, 18-20, 22-25, 32-33, 40-42, 44-47, 54-55, 62-64

รูปแบบที่ 3 มีสัญลักษณ์แทนกระสวนจังหวะดังนี้

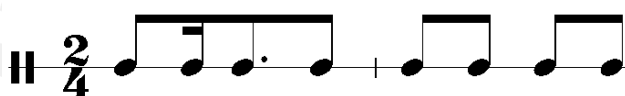
จากสัญลักษณ์รูปแบบที่ 3 พบรูปแบบจังหวะทั้งหมด 6 ครั้ง ซึ่งปรากฏในห้องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 3-4, 11-12, 25-26, 33-34, 47-48, 55-56

รูปแบบที่ 4 มีสัญลักษณ์แทนกระสวนจังหวะดังนี้

จากสัญลักษณ์รูปแบบที่ 4 พบรูปแบบจังหวะทั้งหมด 9 ครั้ง ซึ่งปรากฏในห้องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 4-5, 8-9, 12-13, 26-27, 30-31, 34-35, 48-49, 52-53, 56-57

รูปแบบที่ 5 มีสัญลักษณ์แทนกระสวนจังหวะดังนี้

จากสัญลักษณ์รูปแบบที่ 5 พบรูปแบบจังหวะทั้งหมด 12 ครั้ง ซึ่งปรากฏในห้องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 5-6, 9-10, 13-14, 17-18, 27-28, 31-32, 35-36, 39-40, 49-50, 53-54, 57-58, 61-62

รูปแบบที่ 6 มีสัญลักษณ์แทนกระสวนจังหวะดังนี้

จากสัญลักษณ์รูปแบบที่ 6 พบรูปแบบจังหวะทั้งหมด 3 ครั้ง ซึ่งปรากฏในห้องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 20-21, 42-43, 64-65

รูปแบบที่ 7 มีสัญลักษณ์แทนกระสวนจังหวะดังนี้

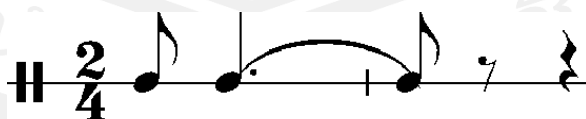
จากสัญลักษณ์รูปแบบที่ 7 พบรูปแบบจังหวะทั้งหมด 3 ครั้ง ซึ่งปรากฏในห้องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 21-22, 43-44, 65-66

รูปแบบที่ 8 มีสัญลักษณ์แทนกระสวนจังหวะดังนี้

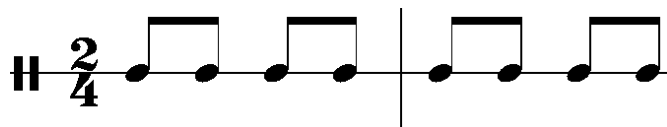
จากสัญลักษณ์รูปแบบที่ 8 พบรูปแบบจังหวะทั้งหมด 1 ครั้ง ซึ่งปรากฏในห้องที่ 66-67

รูปแบบที่ 9 มีสัญลักษณ์แทนกระสวนจังหวะดังนี้

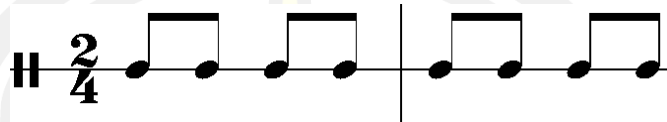
จากสัญลักษณ์รูปแบบที่ 9 พบรูปแบบจังหวะทั้งหมด 1 ครั้ง ซึ่งปรากฏในห้องที่ 67-68

6.2.2 พิณ พบรูปแบบการกระสวนจังหวะ 1 รูปแบบคือ

จากสัญลักษณ์รูปแบบ พบการกระสวนจังหวะทุกครั้ง ซึ่งปรากฏในห้อง 1-66

6.2.3 กลอง พบรูปแบบการกระสวนจังหวะ 1 รูปแบบคือ

จากสัญลักษณ์รูปแบบ พบการกระสวนจังหวะทุกครั้ง ซึ่งปรากฏในห้อง 1-66

จากข้อมูลข้างต้นพบว่า การบรรเลงประกอบพิธีเหยานั้น เป็นการบรรเลงเพลงตอนเดียวแต่เล่นซ้ำกันหลายครั้ง โดยจะเล่นซ้ำก่อนกันไปมา

7. รูปร่างทำนอง (Melodic Contour)

จากการวิเคราะห์ทำนองประกอบพิธีเหยา พบว่า ทุกห้องเพลงมีทำนองที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน (Conjunct Motion) คือมีการเล่นทำนองซ้ำไปมาต่อกันจนจบ โดยแยกตามเครื่องดนตรีดังทิศทางการดำเนินทำนองต่อไปนี้

7.1 คำร้อง

คำร้อง

โห้ย คั่น ว่า น้อง สั่ง อ้าย

คำร้อง

ทาง ป่อง เตือน นาง เอย โห้ย คั่น แมน

คำร้อง

ข้าว แห่ง บั้ง ไฟ เข้า ห่าง แถ

7.2 แคน

แคน

แคน

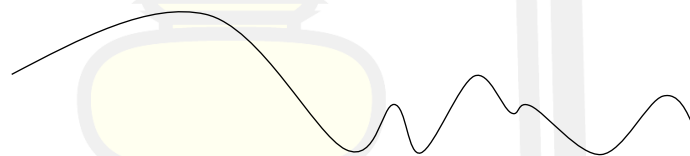
แคน

แคน

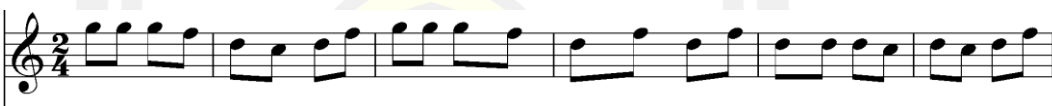

แคน

7.3 พิณ

พิณ

พิณ

จากการวิเคราะห์เพลงลำพูนพบว่าโครงสร้างของบทเพลงมีการเล่นซ้ำวนไปมา โดยมีสื่อสร้างเสียงคือ แคน , พิณ , กลอง มีรูปแบบการกระสวนจังหวะของแคน 9 รูปแบบ และมีรูปแบบการกระสวนจังหวะของ พิณ และกลอง เพียง 1 รูปแบบ

บทร้องในพิธีกรรมเหยา

โอย้คันว่าเกิดมาแล้ว	บ่อนนอนเกลี้ยงอ้อยห้อยนางอ้อย
ยังแต่สาวสำน่อย	คอยถ้าสินอนแล้ว
โอย้คันว่าน่อง	สั่งอ้ายทางป่องเตื่อนางเอย
โอย้คันว่ากล้าแห่งบั้ง	ไฟเข้าห่างแถ

บทร้องในพิธีกรรมนี้มีความหมายถึง การที่หมอเหยาได้ทำการหว่านล้อมผู้ป่วย ด้วยการพูดถึงเรื่องราวของผู้ป่วยที่เคยอยู่อาศัยในที่แห่งนั้น แล้วได้หลงผิดไปตามผีหรือผีนำพาไป ให้วิญญาณกลับมาเข้าสู่ร่างของผู้ป่วยที่บ้าน ที่เป็นถิ่นกำเนิดของผู้ป่วยโดยไว

บทบาทหน้าที่ทางสังคม

จากการลงภาคสนาม พบว่าพิธีเหยา เป็นพิธีกรรมความเชื่อของชาวลำพูน ไม่ว่าจะเป็นการเหยาเพื่อความร่มเย็นเป็นสุขแก่ชาวบ้าน หรือเป็นการเหยาเกี่ยวกับการรักษาโรค เช่น การเหยาเพื่อชีวิต การเหยาเพื่อเอาผีออก การเหยาเลี้ยงผี การเหยาเอาฮูปเอาฮอย ซึ่งการที่จะเป็นหมอเหยานั้น

เทวดาหรือผีบรรพบุรุษจะเป็นคนเลือกเองจากเลือดเนื้อเชื้อไขของตนเอง หรือเกิดจากการที่เกิดจากการที่เราป่วยแล้วหมอเหยามารักษา พอหายแล้วเราก็จะเป็นหมอเหยาต่อไป ดังนั้นพิธีเหยาจึงมีบทบาทหน้าที่และตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทางจิตใจของมนุษย์ ซึ่งปลูกฝังในด้านคุณธรรม จริยธรรมของชาวผู้ไทย ทั้งในด้านบุคคล และระดับสังคม

พิธีเหยา เป็นพิธีกรรมที่ชาวผู้ไทยตำบลกกแดงได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ โดยการประกอบพิธีเหยานั้นจะต้องมีหมอเหยา หมอผีฟ้า หมอผีน้ำ และนักดนตรี เช่น หมอแคน มือพิณ มือกลอง นอกจากจะประกอบพิธีเพื่อไล่ผี หรือประกอบพิธีขึ้นเพื่อความเป็นสิริมงคลต่อชาวผู้ไทย ตำบลกกแดงแล้ว ยังเป็นการรักษาวัฒนธรรม ประเพณีอีกด้วย แม้ในสมัยปัจจุบันโลกจะเปลี่ยนไปมากขึ้นอาจทำให้กลุ่มวัยหนุ่มสาวอาจสนใจในเรื่องนี้ไม่มากเท่าที่ควร อีกทั้งการสืบทอดการเป็นหมอเหยานั้น จะต้องสืบทอดผ่านสายเลือดที่แท้จริงเท่านั้น และปัญหาเกี่ยวกับโรคระบาดทำให้ชาวบ้านต้องงดสังสรรค์และพบปะผู้คน ทำให้การประกอบพิธีเหยานั้นหาชมได้ยาก

ขั้นตอนพิธีกรรม

1. ในการทำพิธีนั้น ขั้นตอนแรกหมอเหยาและหมอแคนจะทำการไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ผีบรรพบุรุษ เพื่อขอพรให้การรักษานั้นหายดี และเชิญผีบรรพบุรุษให้มาเข้าทรงเพื่อถามว่าคนป่วยนั้นป่วยเป็นอะไร เป็นเพราะผีตนไหน

ภาพประกอบ 41 หมอเหยาไหว้ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ภาพประกอบ 42 หมอแคนไหว้ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

2. ต่อมาหมอเหยา หมอผีฟ้า หมอผีน้ำ และหมอแคนจัดวางเครื่องคายของตัวเอง

ภาพประกอบ 43 เครื่องคายหมอเหยาวางไว้บนผ้าแล้วทับหมอน
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ภาพประกอบ 44 เครื่องคายหมอผีฟ้า
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ภาพประกอบ 45 เครื่องคายหอมผีน้ำ (เงิน 1 บาทสตางค์แดงเรียกว่าบาทซื้อล่อเงินอ้อ 4 สตางค์)
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ภาพประกอบ 46 เครื่องคายนักดนตรี
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

3. หมอเหยาทำการเหยา โดยมีหอมผีฟ้า หอมผีน้ำ เป็นผู้ช่วยในการทำพิธีครั้งนี้ โดยมีหอมผีน้ำ 3 คน และหอมผีฟ้า 3 คน

ภาพประกอบ 47 หมอเหยาทำการเหยา
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ภาพประกอบ 48 หมอเหยาทำการเหยาและถามไถ่ผู้ป่วย
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

4. หลังจากทำพิธีเสร็จเรียบร้อยแล้ว หมอเหยา , หมอผีฟ้า , หมอผีน้ำ , นักดนตรี และชาวบ้านที่มาเข้าชมพิธีได้ร่วมกันฟ้อนและเต้นร่วมกันเพื่อฉลองให้กับผู้ป่วยที่หายดี

ภาพประกอบ 49 หมอผีฟ้า , หมอผีน้ำ ร่วมกันฟ้อนอย่างสนุกสนาน
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ภาพประกอบ 50 ภาพถ่ายรวม

ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

จากข้อมูลข้างต้นจึงสรุปได้ว่า พิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทยตำบลกกแตงนั้น เน้นการรักษาผู้ป่วยเป็นอย่างมาก โดยมีหมอเหยาเป็นคนร้องเหยาและได้ติดต่อกับเทพ หรือบรรพบุรุษเพื่อขอพรให้ท่านช่วยปกป้องรักษาผู้ป่วยเพื่อให้หายดี โดยมี หมอผีฟ้า และหมอผีน้ำ คอยช่วยขอพรจากเทพของแต่ละฝ่าย

พหุบัน ปณฺ ทิโต ชีเว

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ดนตรีในพิธีเหยา : ชาวผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร” พบว่าชาวผู้ไทยตำบลกกแดง มีความเชื่อในเรื่องของเรื่องผีบรรพบุรุษเป็นอย่างมาก รวมทั้งมีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของชาวผู้ไทย เช่น ภาษา การแต่งกาย หรือประเพณีต่าง ๆ โดยผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษิตตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. องค์ประกอบทางดนตรีในพิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร พบว่า ในบทเพลงผู้ไทยนี้ประกอบไปด้วยสี่สร้างเสียง 3 ประเภทคือ แคน , พิณ , กลอง โดยมีโครงสร้างหลักของทำนองที่มีการบรรเลงในทำนองเดียวกันตลอดทั้งเพลง เพียงแต่บรรเลงเข้าไปมา จนกระทั่งหมดเหยาจะบอกให้จบการบรรเลง บทเพลงนี้อยู่ในบันไดเสียง A ไมเนอร์ และมีระดับกลุ่มเสียงต่าง ๆ คือ A (ลา) = +2 , C (โด้) = +1 , D (เร) = +2 , E (มี) = +1 เป็นบทเพลงประเภททำนองเดียว (Monophonic Texture) มีช่วงเสียงตั้งแต่เสียง F มาตรฐาน และเสียงสูงที่สุดคือ G สูง ใน Octave ที่สาม และในด้านกระสวนจังหวะของทำนอง พบว่า แคน มีการกระสวนจังหวะทั้งหมด 9 รูปแบบ พิณ มีรูปแบบการกระสวนจังหวะ 1 รูปแบบ กลอง มีการกระสวนจังหวะ 1 รูปแบบ ซึ่งในบทเพลงลำผู้ไทยมีทำนองที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน (Conjunct Motion)

2. บทบาทหน้าที่ทางสังคมในพิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทย ตำบลกกแดง อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร พบว่า พิธีเหยาของชาวผู้ไทยสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของชาวผู้ไทย ตำบลกกแดง เพราะ หากมีชาวบ้านมีการเจ็บไข้ได้ป่วยที่ไม่สามารถหาสาเหตุได้ จึงทำให้หมอเหยานั้นได้ช่วยทำพิธีเหยารักษา รวมถึงเป็นการเรียกขวัญและกำลังใจผู้ป่วยและรวมถึงคนในบ้านด้วย

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “ดนตรีในพิธีเหยา : ชาวผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมคำสร้อย จังหวัดมุกดาหาร” พบว่า ชาวผู้ไทยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เป็นอย่างมาก และดนตรีของชาวผู้ไทยนั้นเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าอีกด้วย ตามงานวิจัยของ (สมฤทัย เฟงศรี, 2550, pp. 116-168) พบว่าชาวไท - กะไต นั้นได้มีวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง และใช้ดนตรีถูกนำไปใช้ในพิธีกรรมอื่น ๆ ซึ่งช่วยให้ชาวบ้านนั้นมึกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น มีความสามัคคี และรักสงบ งานพิธีต่าง ๆ จะพบชาวบ้านทุกเพศทุกวัยร่วมงาน ชาวผู้ไทยมีการนับถือในสิ่งลึกลับเหนือ

ธรรมชาติ เช่น บุษบาบรรพบุรุษ นับถือผี ในอดีตดนตรีผู้ไทยนอกจากเป็นดนตรีที่ให้ความสนุกสนาน เพลิดเพลินแล้ว ยังใช้ในการประกอบพิธีกรรมเหยาอีกด้วย แต่ในปัจจุบัน ด้วยเทคโนโลยีในทุกด้าน พัฒนามากขึ้นทั้งในด้านการแพทย์ หรือวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่เข้ามามีบทบาทกับกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทย ทำให้วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ หรือแม้แต่ค่านิยมของชาวผู้ไทย ต้องมาเปลี่ยนแปลงไป การใช้ชีวิต การแต่งกาย และประเพณีต่าง ๆ ไม่ค่อยได้รับความสนใจจากกลุ่มคนรุ่นใหม่สักเท่าไร อีกทั้งการแพทย์ก็สามารถเข้าถึงได้ง่ายและสะดวกรวดเร็วกว่าในอดีต ค่านิยมเหล่านี้ถูกเข้ามาแทนที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เหตุนี้จึงทำให้วัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาวผู้ไทยนั้นค่อย ๆ จางหายไปจากสังคม

พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมเหยานั้นอาจจะค่อย ๆ สูญหายไปตามงานวิจัยของ (สฤษฎี ด้วงบุง, 2550, p. 3) พบว่าในยุคปัจจุบันไม่มีการสืบทอดการเหยา (หมอเหยา) กล่าวคือ การที่จะเป็นหมอเหยาได้นั้น จะต้องเป็นบุตรชายหรือหญิงในสายเลือดเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้หมอเหยามีจำนวนลดน้อยลงและยังมีความสอดคล้องกันกับเครื่องดนตรีตามงานวิจัยดังกล่าวที่มีเครื่องดนตรี แคน และปี่ผู้ไทย

ปัญหาและอุปสรรค

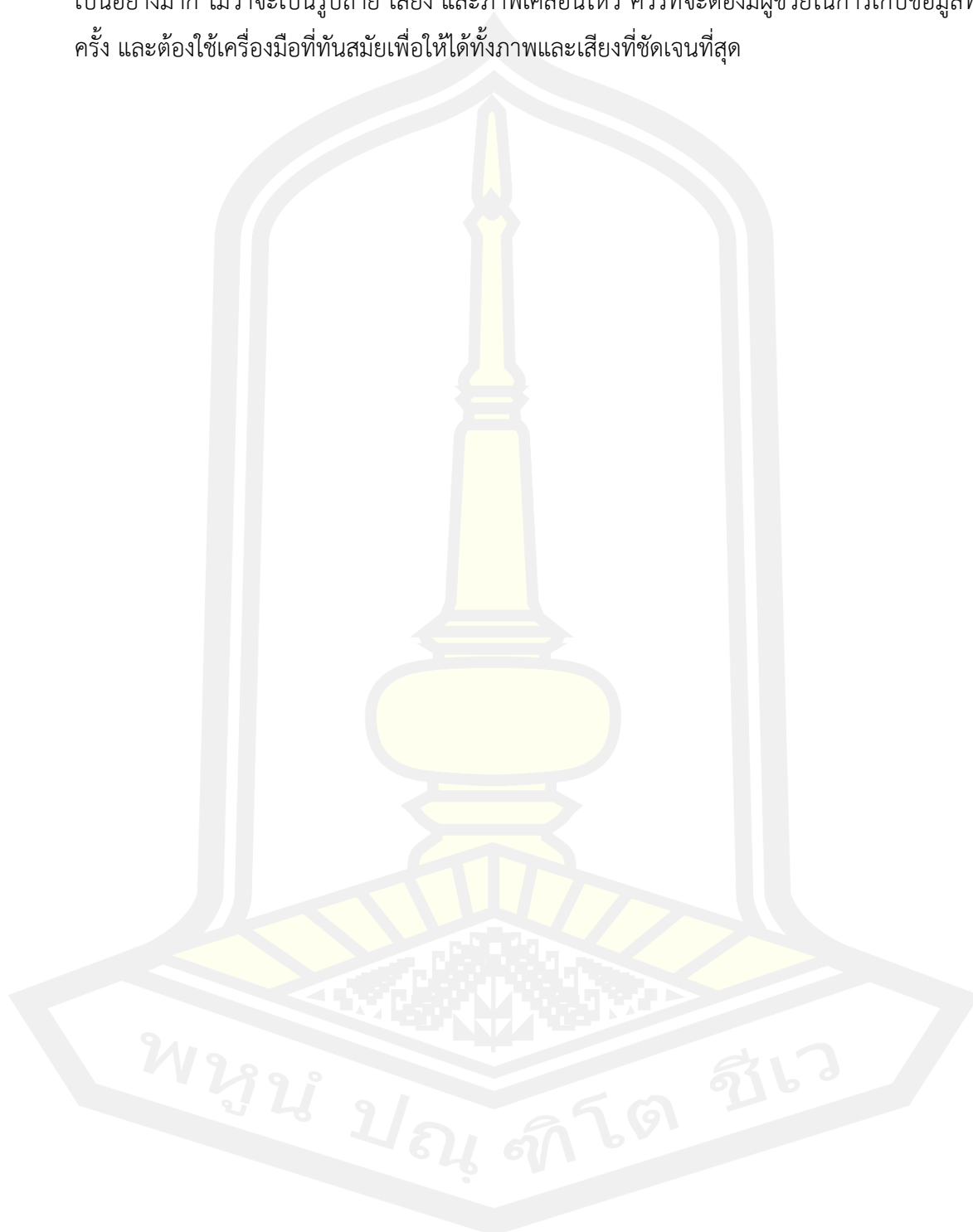
งานวิจัยเรื่อง “ดนตรีในพิธีเหยา : ชาวผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusicological Research) และชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) โดยใช้ข้อมูลหลักจากการศึกษาภาคสนาม ผู้วิจัยได้ประสบปัญหาเกี่ยวกับการเก็บข้อมูลภาคสนามในอำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร เนื่องจากการประกอบพิธีกรรมเหยานั้นมีให้เห็นน้อยมาก ซึ่งในระยะเวลาที่ไม่เพียงพอก็ไม่สามารถเก็บข้อมูลได้อย่างครบถ้วน เช่น ถ้าไม่มีผู้ป่วย ก็ไม่สามารถทำพิธีคุมผีออกได้ แม้ว่าการจัดพิธีกรรมเหยานั้นจะจัดขึ้นในเดือน 4 ของทุก ๆ ปีก็ตาม ทำให้ผู้วิจัยไม่สามารถเก็บข้อมูลที่มีรายละเอียดได้มากพอ รวมทั้งในเรื่องของสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีโรคระบาด โควิด19 อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “ดนตรีในพิธีเหยา : ชาวผู้ไทยตำบลกกแดง อำเภอนิคมน้ำอ้อย จังหวัดมุกดาหาร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการศึกษาครั้งต่อไปดังนี้

1. ในการศึกษาทางด้านมานุษยดุริยางควิทยา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสำคัญและเหลืออยู่อย่างน้อยชนิด ซึ่งต้องใช้การศึกษาทางภาคสนาม ดังนั้นเมื่อได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลแล้วควรใช้เวลาให้มีค่าและเก็บรวบรวมข้อมูลให้ได้มากที่สุด และยังคงศึกษาในเรื่องของวัฒนธรรมอื่น ๆ ของสถานที่นี้อีกด้วย

2. การเก็บข้อมูลทางภาคสนามซึ่งเป็นหัวใจหลักในการรวบรวมข้อมูลที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นรูปถ่าย เสียง และภาพเคลื่อนไหว ควรที่จะต้องมีผู้ช่วยในการเก็บข้อมูลทุกครั้ง และต้องใช้เครื่องมือที่ทันสมัยเพื่อให้ได้ทั้งภาพและเสียงที่ชัดเจนที่สุด

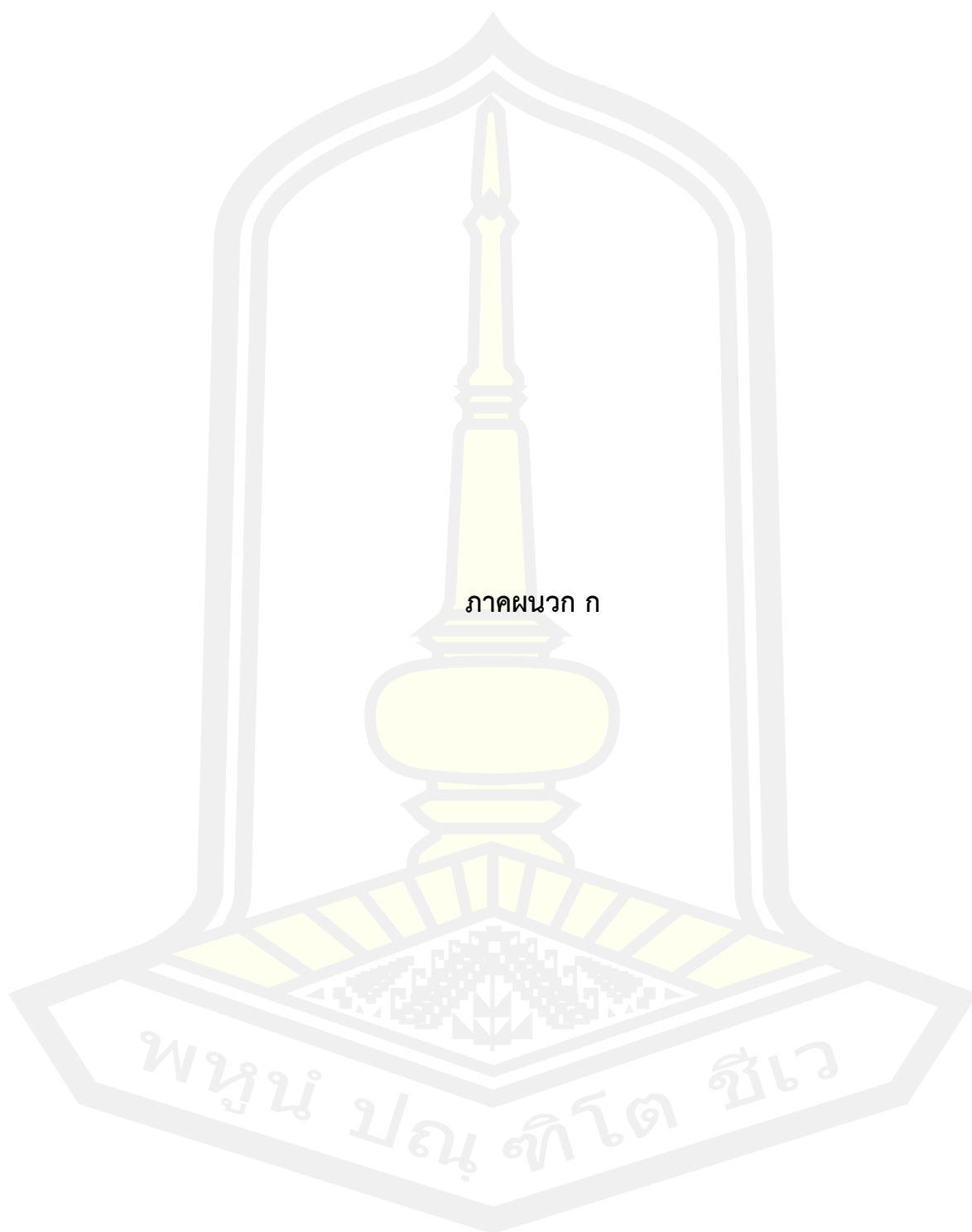

บรรณานุกรม

- เกรียงไกร เกิดศิริ. (2553). ภูมิหลังการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ลาว และการเคลื่อนย้ายสู่ประเทศไทย. หน้า
จั่ว ว่าด้วยประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมไทย, 7.
- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. (2529). ดนตรีผู้ไทย. ม.ป.พ.
- เดชา ศรีคงเมือง. (2548). การวิเคราะห์ทำนองสวดพระอภิธรรมในพิธีศพหลวง. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต),
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2536). แนวคิดไทยเรื่องเจ็บไข้ได้ป่วยในภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่ม 2.
กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นท์กรุ๊ป.
- ไฟโรจน์ เพชรสังหาร. (2546). คติ ความเชื่อ และพิธีกรรมในการปลุกเรื้อน : กรณีศึกษากลุ่มชาวผู้ไทย อำเภอเขาวง
จังหวัดกาฬสินธุ์. อีสาน-สถาปัตย์, ฉบับพิเศษ, 56.
- กิ่งแก้ว อุตถากร. (2519). คติชนวิทยา. กรุงเทพฯ: กรมการฝึกหัดครู.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2558). การวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2552). “ฮัตสึบอง” ประเพณี 12 เดือนอีสาน. Retrieved
from
http://www.isan.clubs.chula.ac.th/para_norkhai/?cat_main=2&id_main=157&star=0&transaction=post_view.php/
- ซัชวาล อ่อนละมุล. (2549). ดนตรีในพิธีกรรมมรดกของหมู่บ้านวัฒนธรรม บ้านทุ่งใหญ่ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรี
สะเกษ. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีชาติพันธุ์วิทยา), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
บัณฑิตวิทยาลัย.
- ณรงค์รัชช์ วรมิตรไมตรี. (2560). หลักการทางดนตรีวิทยา. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ณัชชา พันธุ์เจริญ. (2551). สังคีตลักษณ์และการวิเคราะห์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดำรงพล อินทร์จันทร์. (2561). นิทรรศการ “มานุษยวิทยา พัฒนา-กาล”. กรุงเทพฯ: ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิริน
ธร (องค์การมหาชน).
- ทศพล คำตันบุญ. (2557). แนวทางการสืบทอดและพัฒนาการทำปี่ภูไท ของหมู่บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ จังหวัด
นครพนม. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
- ทิพย์สุดา ชุมชิต. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อในพิธีกรรมการเหย้าเลี้ยงผีของชาวผู้ไท ตำบลกุด
หว้า อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 9(2), 134-
135.

- ทิพย์สุดา พรรณสรวาณิชย์. (2545). บทบาทสตรีชาวไทยในพิธีกรรมเหยาตำบลป่าไร่ อำเภอตอนตาล จังหวัด
มุกดาหาร. (วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต), มหาลัษยมหาสารคาม,
- นวรรตน์ บุญภิกษะ. (2559). วิถีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาอาหารของชาวไทยในจังหวัดอุดรธานี. วารสารการพัฒนาชุมชน
และคุณภาพชีวิต, 4(2), 228.
- ประทีป นกปี. (2546). ตูบแก่ง : ดนตรีพิธีกรรมงานศพบ้านป่าแดง จังหวัดเพชรบูรณ์. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหา
บัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปัญญา รุ่งเรือง. (2546). ประวัติการดนตรีไทย. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิชจำกัด.
- พันใจ นครชัย. (2538). พิธีกรรมเหยาของชาวไทย ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร. (วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- พิฆเนศ อิศรมงคลรักษ์. (2556). อัตลักษณ์เชิงเลขคณิต 8 กลุ่มชาติพันธุ์ในแถบกลุ่มแม่น้ำโขง กรณีศึกษาจังหวัด
มุกดาหาร. (วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มานพ วิสุทธิแพทย์. (2533). ดนตรีไทยวิเคราะห์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์.
- มาลี สิทธิเกรียงไกร. (2538: ข). หมอเหยา : ผู้รักษาพื้นบ้านในชุมชนชาวไทย. (วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต),
มหาวิทยาลัยมหิดล
- ศักดิ์ดา ดวงสุภา. (2559, 11 กุมภาพันธ์). สัมผัสวิถีชีวิต “ชนเผ่าลื้อ” สืบสาน “พิธีเหยา - เลี้ยงผี” ชนเผ่าลื้อ อ.
กุสุมาลย์. มติชน, p. 21.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2551). การศึกษาคำลักษณะนามในภาษาตระกูลไท-กะไต. วารสารภาษาและวัฒนธรรม, 27(2),
122.
- สมฤทัย เฟ่งศรี. (2550). เสนดั่งบั้งหน่อ: ดนตรีพิธีกรรมของลาวโซ่ง. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต),
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สัญชัย ดั่งบั้ง. (2550). ดนตรีพิธีกรรมของชาวไทยในตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร. (วิทยานิพนธ์
ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- สาร สาระทัศนานนท์. (2540). พิธีสู่ขวัญและคำสู่ขวัญโบราณอีสานฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการ
ศาสนา.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอนิคมคำสร้อย. (2561). ประวัติความเป็นมา. Retrieved from
<http://district.cdd.go.th/nikhomkhamsoi/about-us/>ประวัติความเป็นมา/
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). ไท. Retrieved from <http://www.royin.go.th/?knowledges=ไท-๓๐-มกราคม-๒๕๕๐/>
- สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดมุกดาหาร. (2544). 2 ทศวรรษจังหวัดมุกดาหาร. มุกดาหาร: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด
มุกดาหาร.
- สุกรี เจริญสุข. (2530). ดุริยางคศาสตร์ชาติพันธุ์. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

- สุรัชย์ ชินบุตร. (2553). การสืบทอดอำนาจศักดิ์สิทธิ์ของหมอเหยาและอัตลักษณ์ของผู้ไทในพิธีเหยาเลี้ยงผี: กรณีศึกษาตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต), มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์.
- สุวิทย์ อธิศาสตร์. (2538). ประวัติศาสตร์หมู่บ้านผู้ไทกรณีศึกษาบ้านหนองโอใหญ่ ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร, มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ (มหาวิทยาลัยขอนแก่น). 13(1), 69.
- อดิศักดิ์ เกษรราช. (2512). ประวัติผู้ไท. กรุงเทพฯ: กรมช่างโยธาทหารอากาศ.
- อลงกรณ์ อธิพิล. (2557). วัจนกรรมจากคำเรียกขวัญในพิธีกรรมรักษาโรคของหมอเหยาชาวผู้ไท. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ภาษาไทย), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อัมพร นันนวล. (2552). ประเพณีกินตองของชาวผู้ไท ตำบลโพทอง ตำบลเรณู ตำบลเรณูใต้ อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- อาชว์ภูริชัญญ์ น้อมเนียน. (2560). แนวคิดทางสังคมเรื่องอาชีพจากมุมมองเรื่องวรรณกรรมในศาสนาฮินดู. วารสารการบริหารปกครอง, 6(1), 35.
- Adams, B. A. S., R. A. (2002). *Contemporary Sociological Theory*. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press.
- Anak Charanyananda. (1989). *Srei Khmauu and Phling Principal song in Rwam Mamuad, a Curing Ritual, in Surin, Thailand*. Quezon City: College of Music Diliman.
- Blacking, J. (1976). *How Musical Is Man?* London: Faber and Faber.
- Merriam, A. P. (1964). *The Anthropology of Music*. United State of America: Library of Congress.
- Miller, T. E. (1977). *Kaen Playing and Mawlum Singing in Northeast Thailand* (Vol. 38(4)): Dissertation Abstracts International. .
- Parson, T. (2007). *American society: A theory of the societal community*. Edited and with an introduction by Giuseppe Sciortino. Boulder: CO: Paradigm.
- Thomas, O. B. (1966). "The Ox and Nuer Sacrifice,". *Man*, 1(3).
- Young, D. (1985). *Village life Modern Thailand*. California: University of California Press.

ภาคผนวก ก

พหุมนุ ปณฺ ทิโต ชีเว

ลำผู้ไทย

Transcription by: วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

คำร้อง โอ้ย คั้น ว่า เด็ก มา แล้ว ปอน นอน เกลี้ยง อ้อย ห้อย อี นาง เฮ้ย

แคน

พิณ

กลอง

คำร้อง

ยัง แต่ สาว ส่า น้อย คอย ถ่า สี นอน แล้ว

แคน

พิณ

กลอง

คำร้อง

โอ้ย คั้น ว่า น้อง สั่ง อ้าย

แคน

พิณ

กลอง

ภาพประกอบ 51 โน้ตลำผู้ไทย

ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

2

20

คำร้อง

ทาง ป่อง เตือน นาง เอย โอัย คั้น แมน

แคน

พิณ

กลอง

27

คำร้อง

ข้าว แห่ง บั้ง ไฟ เข้า ทาง แถ โอัย คั้น ว่า เด็ก มา แล้ว

แคน

พิณ

กลอง

33

คำร้อง

ปอน นอน เกลี้ยง อ้อย ห้อย ฮี นาง เอย

แคน

พิณ

กลอง

ภาพประกอบ 52 โน้ตลำผู้ไทย

ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

39

คำร้อง

ยัง แต่ สาว สำ น้อย คอย ถ้า ลี นอน แล้ว

แคน

พิณ

กลอง

46

คำร้อง

โอย คั้น ว่า นอง สั่ง อ้าย ทาง ป่อง เตอ นาง เอย

แคน

พิณ

กลอง

52

คำร้อง

โอย คั้น แม่น ขาว แห่ง บั้ง

แคน

พิณ

กลอง

ภาพประกอบ 53 โน้ตลำผู้ไทย

ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

4

58

คำร้อง

ไฟ เข้า หาง แถ

แคน

พิณ

กลอง

64

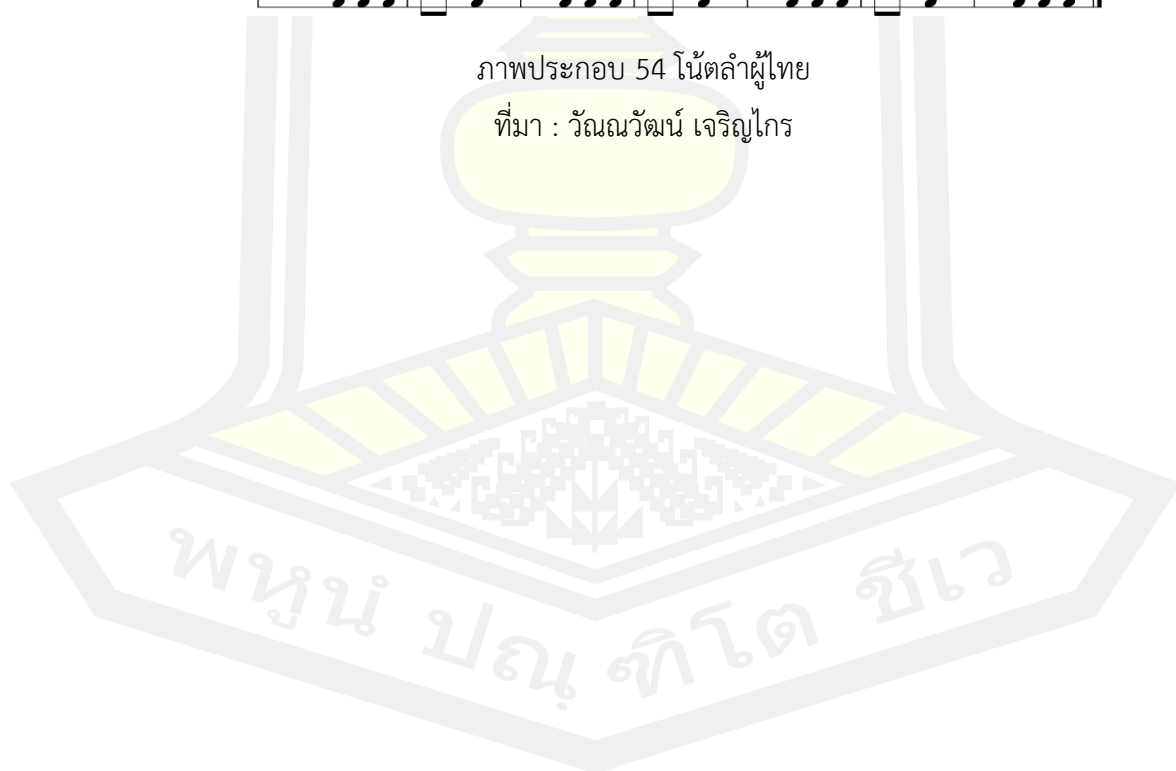
คำร้อง

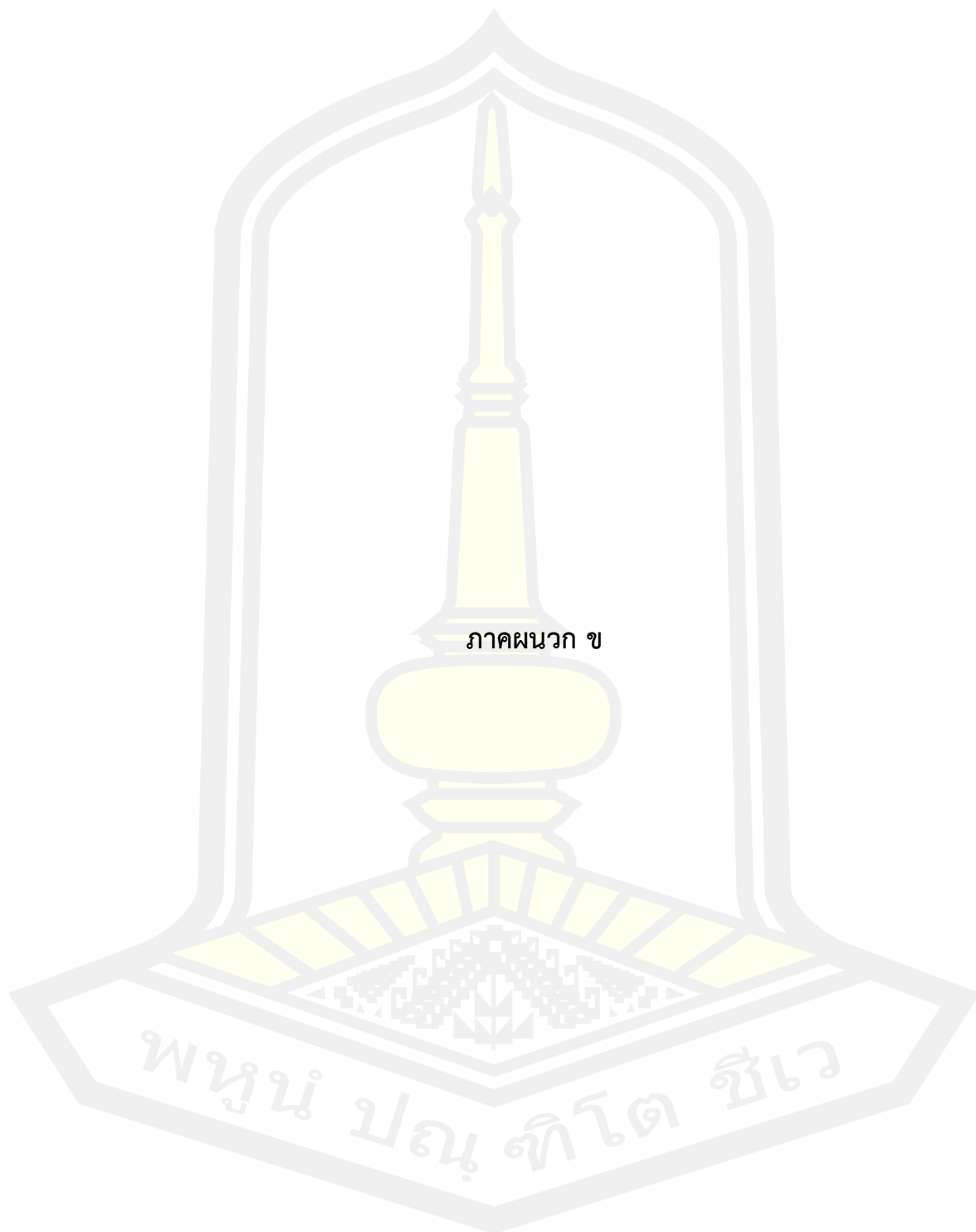
แคน

พิณ

กลอง

ภาพประกอบ 54 โน้ตลำผู้ไทย
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ภาคผนวก ข

พหุมนุ ทัศนิต ชีวะ

ประวัติผู้ให้สัมภาษณ์

ภาพประกอบ 55 ผู้ให้สัมภาษณ์
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

นายรวัย อุคำ อายุ 70 ปี บ้านเลขที่ 143 ม.1 ต.กกแดง อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร

ภาพประกอบ 56 ผู้ให้สัมภาษณ์
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

นายสไว อุคำ อายุ 72 ปี บ้านเลขที่ 23 ม.1 ต.กกแดง อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร

ภาพประกอบ 57 ผู้ให้สัมภาษณ์
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ยายคำบอน อูคำ อายุ 90 ปี บ้านเลขที่ 14 ม.11 ต.กกแดง อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร

ภาพประกอบ 58 ผู้ให้สัมภาษณ์
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

นางอุดม นารีนุช อายุ 64 ปี บ้านเลขที่ 54/1 ม.1 ต.กกแดง อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร

ภาพประกอบ 59 ผู้ให้สัมภาษณ์
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

นายสวัสดิ์ชัย อุคำ อายุ 75 ปี บ้านเลขที่ 20 ม.11 ต.กกแดง อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร

ภาพประกอบ 60 ผู้ให้สัมภาษณ์
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

นางคร คำนนท์ อายุ 54 ปี บ้านเลขที่ 37 ม.2 ตำบลนาออก อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร

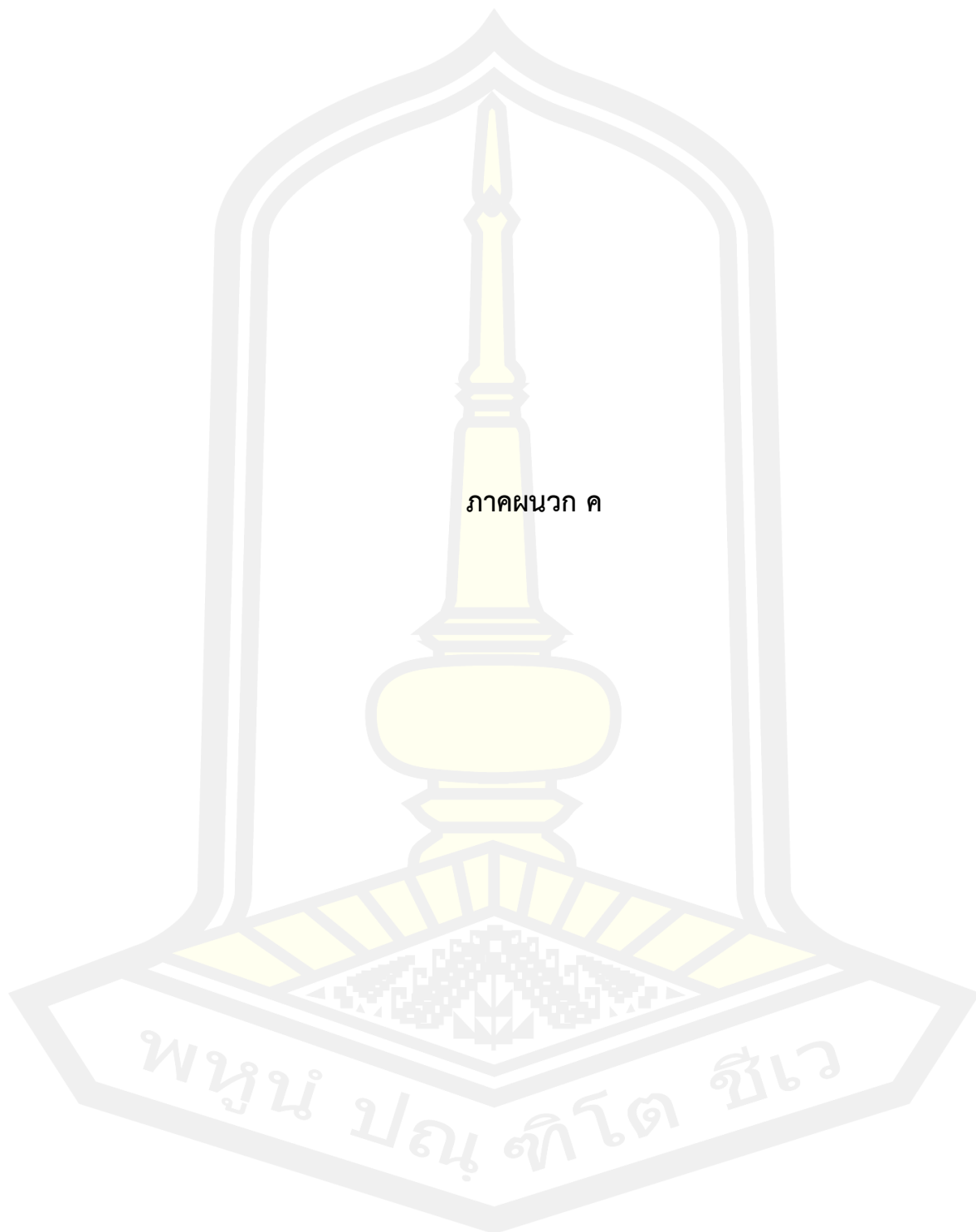

ภาพประกอบ 61 ผู้ให้สัมภาษณ์
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

นายเสนาะ อุก่า อายุ 65 ปี บ้านเลขที่ 2 ม.1 ต.กกแดง อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร

คำศัพท์เฉพาะ

1. **โขย** หมายความว่า การนำไปไม้มาฉนวนเป็นรูปลักษณะทรงกรวย แล้วนำดอกไม้เสียบเข้าไปในรู และใช้ไม้เล็ก ๆ เสียบไว้
2. **ห่างแถ** หมายความว่า เมื่อเกิดมีภัยอันตรายให้รีบหนีออกไปให้ห่าง
3. **อีตลีสอง** หมายความว่า จารีตประเพณีประจำสิบสองเดือนที่ชาวบ้านได้มาชุมนุมกันในทุก ๆ เดือนของรอบปี
4. **คองลิสี่** หมายความว่า โครงธรรม 14 อย่าง เป็นกรอบหรือแนวทางที่ใช้ปฏิบัติระหว่างกัน
5. **ซิ่น** หมายความว่า ผ้าถุง
6. **หมอขวัญ** หมายความว่า พรหมณ์
7. **ซำฮะ** หมายความว่า ล้าง
8. **สว่างเฮอ** หมายความว่า แข่งเรือ

ภาคผนวก ค

พหุมนุ ปณฺ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบ 62 หมอแคนและหมอเหยา
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ภาพประกอบ 63 ไหว้ขอพรเทพ
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ภาพประกอบ 64 หมอผีน้ำและผีฟ้ากำลังจัดวางเครื่องคาย
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ภาพประกอบ 65 เครื่องคายของหมอผีน้ำ
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ภาพประกอบ 66 ภาพหมอเหยาและชาวบ้าน
ที่มา : วัฒนวัฒน์ เจริญไกร

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายวัฒนวัฒน์ เจริญไกร
วันเกิด	9 มิถุนายน 2533
สถานที่เกิด	มุกดาหาร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	49/3 ม.1 ต.นิคมคำสร้อย อ.นิคมคำสร้อย จ.มุกดาหาร 49130
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2552 มัธยมศึกษา โรงเรียนจุฬาภรณราชวิทยาลัยมุกดาหาร พ.ศ. 2558 ปริญญาศิลปกรรมศาสตร์ สาขาดุริยางคศิลป์ (ศป.บ.) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2564 ปริญญาดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต (ดศ.ม.) มหาวิทยาลัย มหาสารคาม

พหุบัณฑิต ชีวะ